לציונות–לסוציאליזם–לאחוות עמים

יום ו', ט' בתשרי תשמ"ח, 2 באוקטובר 1987 / שנה מ"ח מס' 13460 / המחיר 1.50 ש"ח כולל מע"מ

מסוק משטרתי ניצל בנס מידי תותחי נ"מ של צה"ל

מאת אבי בניהו, כתבנו הצבאי

אסון כבד נמנע אתמול בדרך נס, שעה שמסוק חלף אל מול תותחי נ"מ בשעת ירי. הדבר היה אתמול בבוקר, באחד התופים במרכז הארץ. במקום נערך יום ספורט של מערך הנ"מ בצה"ל. שעה שתותחי „וולקן" ירו מעל מצוק בתוך שטח אש אל עבר הים, הגיח לפתע מסוק צהוב של משטרת ישראל מהצוק כלפי מעלה ונגלה אל מול קני התותחים.

בדרך נס לא נפגע המסוק והמפקדים בשטח מקרו על נצירת האש עד שיצא המסוק מהשטח. מפקד חיל-האוויר ומפקד הנ"מ שנכחו בארוע התוודו לרגע. העניין נבדק.

מחלוקת חדשה ועזה בין המערך לבין הליכוד

שמיר: פרס „כיפר" במשגה כבד על התבטאותו ההגיונית בעצרת

באיגרת לוועידת הנשיאים מאשים רה"מ את סגנו בניסיון לעקוף את התהליך הדמוקרטי ■ פרס: איני חוזר בי מדברי ■ מוריס אברם מקבל עמדת שמיד

מאת דליה שהורי, הכתבת המדינית של „על המשמר", דורית גפן, כתבתנו לענייני מפלגות, יצחק שור, כתבנו בירושלים ודליה רפאל, כתבתנו בארה"ב

מ"מ ראש הממשלה ושר החוץ, שמעון פרס, עומד לשוב לסנוט-בוקר מארה"ב לתוך עיצומה של מחלוקת חדשה ועזה שפרצה בין הליכוד והמערך, בעקבות קריאתו שלשום לוועידת הנשיאים של הארגונים היהודיים, בפניה הופיע, לנקוט עמדה בעד ועידה בין-לאומית.

ראש הממשלה, יצחק שמיר, הגיב אתמול בסומבי על קריאת פרס וכינה אותה „משגה כבד". במקביל שיגר שמיר איגרת דחופה ליו"ר ועידת הנשיאים של הארגונים היהודיים בארה"ב, מוריס אברם. באיגרת, שאת תוכנה ביקש שמיר להביא לידיעת כל חברי ועידת הנשיאים, כתב כי קריאת פרס היא תקדים מסוכן (המשך בעמוד 4)

18 שנות מאסר לאנס דני כץ	● עמוד 23
איראן מאיימת בבליץ על בגראד	● עמוד 22
ה„ימים הנוראיים" של בהד 11	● עמוד 3
עיצומי מהנדסים, טכנאים ואקדמאים אחרי סוכות	● עמוד 4
עיתונאי הספורט ב„חדשות" הושעו מאגודת העיתונאים	● עמוד 2

רשלנות סוהרים גרמה לבריחת אסירי נפחא

יומלץ על פיטורי מפקד הכלא וכמה מקציניו

מאת זהבה מוזס, כתבת „על המשמר"

מסקנות חלקיות ודו"ח שטרם הושלם אודות נסיבות בריחתם של שלושת האסורים הבטחוניים מכלא נפחא שבררום, הוגשו אתמול לשר המשטרה, חיים בר-לב, ולנציג שרות בתי הסוהר, גונדר דוד מימון. נראה שיומלץ על פיטורי קצינים ומפקד כלא נפחא.

את המלצות הדו"ח בתחום האופרטיבי והאישי אמורה הוועדה להגיש בשבוע הבא. אתמול סקר יו"ר הוועדה, סגן גונדר אהיה לאור, את ממצאי ומסקנות ועדת החקירה, בפני שר המשטרה וסגל המפקד הבכיר של שב"ס שהתכנס באילון. (המשך בעמוד 2)

הליכוד הותקף בוועידת הלייבור

מאת דפנה ורדי, כתבת „על המשמר" בבריטניה

בריטון. – דובר מפלגת הלייבור הבריטית לענייני חוץ, ג'ראלד קאופמן, תקף אתמול נמרצות את מדיניות הליכוד, אשר את עלייתו לשלטון בישראל הגדיר כ„טרגדיה" שהייתה אחת התוצאות של מלחמת יום הכיפורים. מצד שני, הוא הביע תמיכה במדיניות המערך ובמאמציו של שר החוץ, שמעון פרס, להשיג התקדמות בתהליך השלום באיזור. (המשך בעמוד 2)

רופאי קופ"ח יחדשו העיצומים ביום ראשון

מאת יוסף שמי, כתב „על המשמר"

אתמול התכנסה מליאת חטיבת הרופאים של בתי החולים של קופת-חולים, בהשתתפות נציגי הרופאים מהארץ כולה.

הנהלת החטיבה סקרה את המשא ומתן שנמשך ארבעה חודשים ובתום חמש שעות של דיונים הוחלט לתת להנהלת מרכז קופת-חולים פסק זמן עד ליום ראשון בבוקר. אם לא תבוא תשובה משביעת רצון, יחדשו הרופאים את העיצומים במתכונת הנהוגה עד כה. ביום ראשון יעבדו בתי החולים „כרמל" בחיפה ו„העמק" בעפולה במתכונת שבת וביום שני יעשו כן רופאי בתי חולים „קפלן" ו„בילינסון".

דובר מרכז קופת-חולים, דוד תגר, אמר בתגובה, כי ההחלטה היא מוטעית.

זכותה של יהדות ארה"ב

ראש הממשלה, יצחק שמיר, אחוז פחד מפני הוועידה הבין-לאומית. אחרת קשה להסביר את תגובתו המתמירה על הופעת שר החוץ, שמעון פרס, בפני ועידת הנשיאים בארצות-הברית. פרס דיבר אל ראשי היהדות האמריקנית כאל שותפים אמיתיים ונאמנים של מדינת ישראל במאבקיה הקיומיים. היה זה אך טבעי והגיוני שהתייחס לבעיית השלום, והציג את עמדתו בזכות הוועידה הבין-לאומית, ואף קרא להם לחיות מעורבים במאמצים למען השגת השלום. בעיני שמיר הופעה זו מהווה „משגה כבד", כאילו יש בכוחו של אותה ועידת הנשיאים להשפיע על המחלוקת הפנימית הקיימת בארץ בנושא הוועידה. למנהיגי יהדות ארצות הברית אין נציגים בכנסת ישראל, ואף לא נציג אחד בממשלת ישראל או בקבינט. שמיר יכול, איפוא, לנוח בשלווה בלילותיו מבלי לחשוש שהקיפאון הפוליטי יישבר. התיקו של שמיר מובטח, וסכנת השלום עדיין אינה מרחפת בחללה של ישראל.

ישנה מנה גדולה של צביעות בצעקה של אנשי הליכוד, כמו יצחק מודעי ועוזי לנדאו, המבקשים כבר להעניש את שר החוץ, כאילו „פגע בנוהל תקין" או גרם „נזק למדינה". אלה טיעוני סרק, במיוחד בפי אנשי הליכוד, ששיגרו השנה שליחים בכירים כמו פרופ' ארנס לארצות הברית כדי לנהל מסע נגד הוועידה הבין-לאומית, גם בקרב אנשי הממשל האמריקני וגם בקרב הקהילה היהודית.

אי-אפשר לראות ביהדות ארה"ב רק כתובת אליה פונים מדי יום להתגייס למען ישראל, אם בעזרה כלכלית ואם בהפעלת לחץ על הממשל והקונגרס לשם קבלת הכרעות לטובתה של ישראל.

אם שמיר חושש, כי ועידת הנשיאים עשויה להשפיע על רייגן או על שולץ לתמוך בוועידה הבין-לאומית, הרי שהוא מנותק מן המציאות. ראשי הממשל האמריקני אינם זקוקים ל„שכנוע" של יהדות ארצות הברית, שכן הם עצמם הגיעו לידי מסקנה, כי הגיעה העת לשבור את הקיפאון באיזור. שולץ יבוא לארץ וידבר על הוועידה הבין-לאומית, מפני שאצל שמיר לא ימצא שום הצעה אחרת, שיש בה סכוי מינימלי לחידוש התהליך המדיני. כעסו של שמיר על פרס הוא מלאכותי לחלוטין, וכל הסערה המלאכותית של אנשי הליכוד מופנית בעקיפין נגד שר החוץ האמריקני, ג'ורג' שולץ, על-מנת שיידע עד כמה דחליל הוועידה הבין-לאומית, למעשה דחליל השלום, מדיר שינה מעיני של שמיר.

„המשמר"

חשש בלוס-אנג'לס מרעשים נוספים; שריפות רבות בעיר

עד סגירת הגיליון נודע על 3 הרוגים ■ מכונית כיבוי צופרות בין ההריסות

מאת דליה רפאל, כתבתנו בארה"ב

וושינגטון. — אין בהלה ברחובות לוס-אנג'לס, אולם אותות רעידת האדמה ניכרים בכל מקום, סיפר ל„על המשמר" וולטר מוינטר, בהשקיפו מחד קומה הד-33 של בניין משרדים במרכז העיר.

הוא הגיע למשרדו, כרגיל, בשעת בוקר מוקדמת ולאחר כחצי שעה, ב-07:42 לפי השעון המקומי, „החל העולם לרעוד" תחתיו.

הזעזוע הורגש היטב בעיר (המשך בעמוד 4)

פקידי עירייה בוחנים נזקים שנגרמו בעיירה פסדנה, בה התמוטט בניין כתוצאה מרעש האדמה שפקד את דרום קליפורניה. (צילום א. פי.)

מרגליות/ילד-טוב קומוניסט

מתוך כתבתה של שלומית מורים, „ידיעות אחרונות" מאתמול, על עמית לוינהוף, מיוזמי מכתב השמיניות: „הוריו של עמית הם מפעילי המפלגה הקומוניסטית. אבל על אף העובדה הזו עמית הוא ילד טוב. לא תמיד צייתן, אבל ילד טוב".

רק רקע / איי פיג'י

קשה להיות הודי

אחת ההברקות של האימפריה הבריטית, בימים בהם כיסה הצבע הוורוד חצי גלובוס, הייתה העברה מסיבית של עובדים הודים חרוצים למקומות בהם הילידים המקומיים נחשדו בעצלות, בעקבות פועלי המטעים הגיעו גם סוחרים, שהעדיפו להקים בתי מסחר משגשגים במקום לשבת בצל עצי הפפאיה. עם העצמאות הסתבר לא פעם שההודים עשו כסף טוב ו/או מספרם במושבה לשעבר גדול ממספר המקומיים. המקרה הראשון הוא שהניע את אידי אמין לזרוק את ההודים מאוגנדה. המקרה השני אירע באיי פיג'י באוקיאנוס השקט הדרומי, שהיו בריטיים עד 1970. בניגוד למושבות אחרות, פיג'י שמרה על מסגרת דמוקרטית מסודרת, עד שנכשלה השנה במבחן הבסיסי של חילופי שלטון.

714 אלף תושבי פיג'י מתחלקים שוה בשוה, פחות או יותר, בין ילידים מלאנזיים מקוריים להודים מיובאים. כל זמן שהמפלגה המלאנזית זכתה בבחירות, פיג'י נראתה כמופת דמוקרטי. כאשר במאי השנה זכתה בפעם הראשונה מפלגת העבודה (ההודית) בבחירות התערב הצבא (המלאנזי ברובו). ארבעה חרשים עמל המושל הכללי, שהוא נציגה הרשמי של מלכת בריטניה, על משרה: ממשלת אחדות של שתי המפלגות האתניות היריבות. ביום ו' שוב התערב הצבא. מפקדו, הקולונל סיטיווני רבאקה, הגיב בהכרזה על רפובליקה על נופה שספג מהמלכה אליזבט. בכוונתו להנציח את שליטת „הפיג'יאנים האמיתיים". בעייתו המיידית היא כלכלית. בריטניה, אוסטרליה וניו-זילנד הודיעו כבר על הפסקת התמיכה בפיג'י, שבלי תיירים מצבה גרוע כבר עכשיו. אין להתפלא אם הקולונל ייפגש בקרוב עם מגיני העמים שוחרי החופש בטריפולי ומוסקווה.

צילום: א. פי.

קולונל סיטיבני ראבוקה

ידון אמיתי

„המשמר"

בשטח / חאפלת מילוא-ארנס

הרוב הדומם לא בא

השר לשעבר ארנס איחר ב-40 דקות, והשאיר את רוני מילוא בודד ונבוך קמעה באוהל בדואי חגיגי, עם עוד 200 בדואים לבושים לפי מיטב המסורת.

הבדואים כמעט הפסיקו לחלוטין עם החאפלות הללו, שעולות להם הון תועפות. עכשיו עושים אותם רק לכבוד הראיסים הגדולים. שרים, קציני משטרה בכירים, אלופים בצה"ל. העברת התיק לענייני ערבים מארנס למילוא — היא בהחלט סיבה מספקת לחאפלה.

לחאפלות מגיעים שיחים ונכבדים מבוססים שיש להם היסטוריה ארוכה של פשרנות ושל חנופה לשלטון. הם מצביעים מערך, ליכוד ומפד"ל. לא מגיע הרוב הדומם: הבדואים הדפוקים והעניים, אלה שנותרו בלי אדמות, בלי בתים, בלי פרנסה ובלי כבוד. השושבין כאן הוא מנצור אבו עג'ג', מורה מכסייפה, איש ליכוד. ארנס מינה אותו ליועץ לענייני בדואים, תפקיד שלראשונה ממלא אותו בדואי. עג'ג' יודע להחזיר לשר כבוד. בנאומו הוא מספר על בדואי ששבועיים לפני הבחירות חובר לזרם המים, ושבועיים אחריהן — נותק. עג'ג' לא מתכוון לארנס. ארנס, הוא אומר, יודע לקיים.

ארנס מספר נרגשות על ערבי-ישראלי ששיגר לו מברק בזו הלשון: „מטוס הלביא הוא פרויקט לאומי. גם האוכלוסייה הערבית בישראל היא פרויקט לאומי. אל תעזוב". ממש כך. הבדואים כאן,

צילום: אייל פישר / „ידיעות אחרונות"

רוני מילוא ומשה ארנס – כיבודים אוריינטליים

אנשים פרגמטיים שתמיד ידעו להוציא מתוק מעז, ידעו גם לתת לשר בעל הגינונים הבין-לאומיים מנה של כיבודים אוריינטאליים. עכשיו גם רוני מילוא יוכל לקבל מזה קצת.

שלי יחימוביץ'

ציורמצב

קטלוג/ראו אור השבוע

תום סוייר בתרגום מלא

סיפורת

● איסאק באבל: „חיל הפרשים ועוד סיפורים"; מרוסית: נילי מירסקי; כתר/הקיבוץ המאוחד/סימן קריאה; סדרת הספריה.

● אלכסנדר דיומא: „הרוזן ממונטה כריסטו"; מצרפתית: מיכה פרנקל; תרגום מחודש; כתר.

● מנשה לוין: „טחנת מים באביב"; איור: יצחק לויתן; ספרית פועלים.

● אליאס קנטי: „עד שמיעה"; מאנגלית: גבריאל צורן; עם עובד; 10.30 ש"ח.

● גיל שיהי: „הישרדות"; מאנגלית: דפנה לוי; זמורה ביתן; 33.75 ש"ח.

● הנס פאלארה: „איש קטן לאן"; מגרמנית: צבי ארד; זמורה-ביתן; 29.50 ש"ח.

● לורנס סנורס: „הדיבר השמיני"; מאנגלית: איריס פרסקי; מתח; ספרית מעריב; 26.50 ש"ח.

● אן מאטר: „כישוף הסערה"; מאנגלית: עלינה ארשביין; שלגי; 26 ש"ח.

● אן מאטר: „יצרים לנצח"; מאנגלית: יעל יפעת; שלגי; 26 ש"ח.

● ג'נט דיילי: „הלב הרואב"; מאנגלית: לאה ישר; שלגי; 23 ש"ח.

● ליאונה בלייר: „דרכה של אשה"; מאנגלית: יעל יפעת; שלגי; 44 ש"ח (2 כרכים).

עיון

● בנימין נויברגר: „משטרים ופוליטיקה"; מקראה במדעי המדינה; עם עובד.

● דליה שרון: „צמחונות בהנאה"; בישול; זמורה-ביתן; [illegible] ש"ח.

● „ישעיהו ליבוביץ — על עולם ומלואו"; שיחות עם מיכאל ששר; כתר.

● רגינה צימטלוי: „מעבר לגשר"; תלאותיה של פליטת השואה באיטליה בזמן המלחמה; כתר.

● יונה כהן: „אל המיליון הנשכח"; שליחות עליות לסוריה ולאיראן; כנה; 25 ש"ח.

ילדים ונוער

● מרק טווין: „תום סוייר"; מאנגלית: אהרון אמיר; לראשונה — תרגום מלא; ספרית מעריב; 24.5 ש"ח.

● רוני לוי (ברות): „עני כבשים"; איור: רוני לוי; הקיבוץ המאוחד; 10 ש"ח.

● לורה אינגלס-וילדר: „הבית הארוך"; זמורה-ביתן / סדרת מרגנית; 28.75 ש"ח.

● ארתור רנסום: „עמק הסנוניות"; זמורה-ביתן / סדרת מרגנית; 33.75 ש"ח.

● אלונה פרנקל: „סיפור על נסיכה"; איור: אלונה פרנקל; כתר/סדרת כתר-לי לגיל הרך.

● שולמית לפיד: „התנין מצרים"; איור: ברכה אלחסיד ברומר; כתר.

רק רקע / צום

לא פעולה מטהרת

כל מי שפקד חדר-מיון של בית-חולים ביום הכיפורים תראשון בוודאי, מ„הסרט הנע" של מתעלפים ומותשי-צום הבאים בשעריו. זוכים לעידוד נוזלים, פרוסת להם מרוחה בגבינה או בריבה, מנוחה קצרה ומשולחים לביתם. אחרים מצליחים, איכשהו, לעבור את הצום מבלי להזדקק לסיוע רפואי, ומתלוננים על מיחושי-ראש, חולשה, בחילה, סחרחורת, וכאבי-בטן.

צום, להווה ידוע, אינו מצב תקין מבחינה פיסיולוגית. האדם הנו „חיה אוכלת" הנזקקת למזון לצורך תפקודו התקין של הגוף ומערכותיו. צום אינו פעולה מטהרת מבחינה רפואית, והוי המיחושים השונים הכרוכים בו, הגם שעל קביעה זו ירעו הקוראים תגר מעולם הרפואה, ובעיקר מתחומים אחרים של הרפואה הטבעונית והלא-אורתודוכסית.

באדם הצם מתחוללים מספר שינויים בחילוף החומרים, שתכליתם לספק את צרכי הגוף חרף ה„מצור". תחילה צורך הגוף את הסוכר שלו, האגורות בכבד בצורת גליקוגן. בהמשך הוא עובר לפירוק שומנים. תוצר-הלוואי של פירוק השומנים [illegible] האחראי ל„ניחוח" המאוד-מסוים הנודף ביום-הכיפורים מפיהם של המתפללים. ואת, כמובן, בנוסף להיעדר [illegible] — האסור אף הוא מדאורייתא — בבחינת „ועיניתם את נפשותיכם"...

לסיכום — צום של 24 שעות, באדם בריא, אינו [illegible] מזיק, ובהתחשב בתשובה השלמה המושגת לעצמם [illegible] לא רעה כלל...

[illegible]

אל הכורסה / יום הכיפורים

אלטרנטיבה לוידאו

רממת התקשורת המוטלת על מדינת היהודים ביום-הכיפורים מופרת, בשקט על-ידי האזנה לתחנות רדיו שכנות או לא כל כך קרובות, צפייה בטלוויזיה של ירדן ולבנון או, מקובל יותר, סרטי וידיאו. כשירות לציבור החילוני, שרדיו וטלוויזיה אינם מעניינים אותו והוא מעדיף רדיו, איטליגנטי אם אפשר, להלן כמה מתוכניות הבי.בי.סי, בערב יום-הכיפורים וביום התג עצמו.

יום ו', 2.10.87: סדרת תוכניות לרגל יובל ה-75 לגיאורג שולטי (19.15), תוכנית הרוק „מולטי-טרק" (20.30, שידור חוזר למחרת, בשעה 14.15), חדשות ויומני חדשות מדי שעה.

שבת, 3.10.87: למשכימי-קום, מהדורת חדשות בשעה שבע ואחריה יומן „24 שעות". בשעה 08.30, מגאזין לתרבות ואמנות „מרידיאן". בשעה 09.30, סקירת עיתוני סוף-השבוע. תוכנית למילוי בקשות מאזינים, להשמעת שירים, „ג'ולי גור שו", בשעה עשר ורבע, אפשר לזכות גם בחולצה. בשעה 13.15 תוכנית על גיטריסטים מתחום הג'אז. משעה 15.45 ועד צאת יום-הכיפורים — מגאזין הספורט „סטרדיי ספשל", למי שמבקש לעקוב אחר מעלליהם של פיגנטי בקיו.פי.אר ואבי כהן בריינג'רס ולוורא שאינם משחקים כדורגל ביום הזה.

איך אומרים? צום קל, למי שצם, והאזנה נעימה, למי שמאזין.

עומר ניר

מדף / סיפורת מקור

הדבש ומרירות הלענה

תמר ברלינגר, „להתעורר אחרת", עטיפה: לולי שרן; בית הוצאה כתר, ספטמבר 1987; 141 עמודים

להתעורר אחרת — פירושו להתעורר ולתפוס, בכאב, שזו אינה טעות, וזה קורה לי, למרות שחשבתי ש„לי זה לא יקרה". להתעורר אחרת, פירושו גם להתעורר מהבהלה של הסרטן, וכריתת השד, הטיפולים הקשים כל-כך, החרדה מהמוות, מהפרידה — עם „תחושה של חוזק פנימי ויציבות שלא ידעתי כמותם". תמי, אשה מוגנת ומצליחה, שחלתה בסרטן. לא מוגנת לגמרי. ספרה מבוסס על קטעי-יומן שכתבה לאורך התהליך הקשה שעברה. חשיפה עמוקה, רגישה, יחידה במינה. אי-אפשר לקרוא את הספר מבחוץ, כמין רומן ספרותי גרידא, אפשר רק להיכנס לתוכו וללכת בדרך הייסורים והמלחמה שלה.

סיפור מהחיים עם מסר למי שזה קרה לו. למי שזה קרה לידו, לכולנו, שאיננו מוגנים כל-כך, לכל מי שפוחד לקרוא לפחדים שלו בשמם.

תודה לתמר ברלינגר על האומץ שבחשיפה, ועל המסר של „הדבש אשר נסחט ממרירות הלענה."

מרים שה

עורך „עמודאחורי": אפי לנדאו

פרס לא דיווח לרה"מ שמיר על פגישותיו ושיחותיו בארה"ב

מאת דליה שחורי, הכתבת המדינית של „על המשמר"

מ"מ ראש הממשלה ושר החוץ, שמעון פרס, לא דיווח לראש הממשלה יצחק שמיר על שיחותיו בארה"ב, פרט לשיחת הטלפון הקצרה שקיים עמו ערב ראש השנה, בה דיווח לו בראשי פרקים על שיחותיו עם שר החוץ הסובייטי, אדוארד שוורנאדזה.

באותה שיחת טלפון הבטיח פרס לשלוח לשמיר דו"ח מפורט על הפגישה, אך כל דיווח לא הגיע ללשכת ראש הממשלה, גם לא על יתר השיחות, ובכללן הפגישה עם שר החוץ של סין. נראה, כי דבריו הפומביים של שמיר אתמול, שהתייחסו לפגישה זו, הסתמכו על ההודעה הפומבית שפרסמה סין בעקבות הפגישה.

שמיר אמר, כי הוא מבין, מתוכן השיחות, ש„הסינים רחוקים מאוד מקשירת יחסים דיפלומטיים עם ישראל והם עומדים בתוקף ובקנאות על שיתוף אש"ף במו"מ על עתיד המדינה, דברים שעליהם אנו חלוקים". שמיר הביע תקווה, כי המצב ישתפר בעתיד וכי „יחסינו יהיו יותר טובים מכפי שהם עכשיו. הם טובים בכמה תחומים, אבל לא בתחום הדיפלומטי".

גורמים בלשכת ראש הממשלה אמרו אמש, כי פגישת פרס עם עמיתו הסיני רק עזרה להדגיש את העמדה הנוקשה של סין בסכסוך באיזור.

פרס ועמיתו המצרי עבדל מג'יד בפגישתם בניו-יורק. (צילום אי. פי.)

עיתונאי הספורט של „חדשות" הושעו מחברות באגודת העיתונאים

ועד אגודת העיתונאים בתל-אביב החליט אתמול להשעות מחברות באגודה את עורכי וכתבי הספורט של עיתון „חדשות" לאחר שהפרו את החלטת האיגוד הארצי של עיתונאי ישראל שלא לפרסם אתמול את מוסף הספורט השבועי במחאה על דקירת העיתונאי צרוק יחזקאלי ותקיפת צוות הטלוויזיה הישראלית במשחק של בית"ר ירושלים בשבת שעברה.

בניגוד לשאר העיתונאים היומיים, פירסם אתמול „חדשות" מוסף ספורט נרחב בן חמישה עמודים שכותרתו „ספורט חדשות". העתונים „מעריב" ו„ידיעות אחרונות" דחו את הופעת מוספי הספורט הקבועים שלהם המתפרסמים ביום ה' כשבוע והם יופיעו ביום א'.

בירור בוועדת האתיקה

הטלוויזיה הישראלית שידרה אתמול בלילה סרט במקום התוכנית השבועית „מבט ספורט", ובכך אימצה גם היא את החלטת האיגוד הארצי של עיתונאי ישראל. גם מדורי הספורט ב„דבר", „הארץ", „על המשמר", ו„ג'רוזלם פוסט" לא פורסמו אתמול.

מאגודת העיתונאים בתל-אביב נמסר, כי עיתונאי „חדשות" שהפרו את החלטת הנהלת האיגוד הארצי, יוזמנו לבירור בוועדת האתיקה ובמוסדות המשמעתיים של האגודה. בינתיים לא יותר להם להשתתף בכל פעילות של תא כתבי הספורט המסונף לאגודה, תאסר עליהם הכניסה למסיבות עיתונאים של האגודה וכן כל פעילות אחרת במוסדות אגודת העיתונאים בתל-אביב.

הנהלת האיגוד הארצי של עיתונאי ישראל תתכנס לאחר יום הכיפורים כדי לדון בהחלטתה שלא לסקר במשך חודש ימים את משחקי קבוצת בית"ר ירושלים. מזכ"ל האיגוד הארצי של עיתונאי ישראל, רזי גוטרמן, מסר, כי בעקבות השיחות שניהלו ראשי האיגוד עם נציגי קבוצת בית"ר ירושלים וחבר הכנסת דב שילנסקי והפגישות המתוכננות עם ראשי ההתאחדות לכדורגל וההתאחדות לספורט וכן עם גורמים בכירים במשטרה, יבחן האיגוד אם אכן נוצרו התנאים שיאפשרו להבטיח את שלומם ותנאי עבודתם של העיתונאים המופקדים על כיסוי אירועי הספורט.

ועדה מיוחדת

ח"כ דב שילנסקי, יו"ר ועדת הפנים של הכנסת, המליץ להקים ועדה מיוחדת שתקבע כללים מוסכמים באשר לתנאי עבודתם של עיתונאי הספורט ועקרונות בקשר לאתיקה המקצועית שלהם. בוועדה זו הוא מציע לכלול נציגים של העיתונאים, אגודות הספורט ומשטרת ישראל. הנהלת האיגוד הארצי של העיתונאים תדון ביום א', בין השאר, גם בהצעתו זו של ח"כ שילנסקי, שיזם את השיחות בין מוסדות העיתונאים לבין ראשי קבוצת בית"ר ירושלים.

(שעיה)

המשכים

רשלנות סוהרים גרמה

(סוף מעמוד ראשון)

בהודעה שפרסם דובר שב"ס נמסר, כי נמצא שלא היה כל שיתוף-פעולה בין הסוהרים לבין האסירים הבורחים. כן נמצא, כי הבריחה תוכננה במשך שבועות אחדים שבמהלכם אספו הבורחים מידע על התנהגות הסוהרים ומגי השמירה, עירנות השומרים, שיגרת היום ושיטות עבודה.

חוסר ערנות בספירה

הוועדה מצאה חוסר ערנות של הסוהרים במגדלים ובאגפים. הספירות היו לקויות וחרגו מההוראות והפקודות ומן הנהלים המסדירים את צרכי וזמני הספירה. אף שחסר היה אסיר הוא נספר כנמצא בשרותים בהתאם לתשובתם של שאר האסירים.

גם בנייתו של האגף החדש בכלא נפחא סייעה בידי הבורחים. הבנייה פגעה בשגרת הכלא ובערנות הסוהרים ובשעת הבריחה אף סיפקה מקום מסתור לבורחים. אלה הצליחו להעלים את קולות ניסור הסורגים על-ידי הגברת קול מקלט הטלוויזיה.

לאחר התחקיר התברר, כי הבריחה של שלושת האסירים התבצעה בשעות הלילה והחלה בשעות הצהריים. האסירים ניסרו מוט ברזל בדלת שהפרידה בין האגף הישן והאגף החדש וניצלו את העדרו של כלב השמירה שבדרך-כלל היה מוצב במקום בשעות הערב. בחסות החשכה הם התקדמו אל עבר הגדר המקיפה את הכלא, שהייתה פרוצה בשל העבודות שהתבצעו במקום, וניצלו את חוסר עירנות הסוהרים. הבורחים ניצלו עד תום נקודות ושטחים מתים בגלל הבנייה, לצורך התקדמותם.

תום-לב

את הסתירה בין דיווחי קציני שב"ס לבין הממצאים בשטח של כוחות צה"ל שחיפשו את הבורחים, מסבירים בשב"ס במסירת מידע מוטעה שנעשה בתום-לב. לדברי הדובר, גם המידע המוטעה אודות הספירות הרשלניות שנאמר כי נעשו בהתאם לנהלים ולפקודות וגם המידע המוטעה אודות שעת בריחתם של האסירים, נמסר לרודפים בתום-לב.

כזכור, מצאו גששי צה"ל שהשתתפו בחיפושים, כי עקבות הבורחים כוסו בטל הלילה ולכן השעה 11 לפנה"צ כשעת הבריחה אינה מתאימה כלל לממצאים בשטח. כן סתרה עדותה של תושבת מצפה רמון שראתה את הבורחים עת שעלו לאוטובוס שהסיעם לבאר-שבע, את עדות הקצינים, שאחד מהם אף טען כי ראה את הבורחים בבוקר.

בתחקיר שנערך לאחר תפיסתם של הבורחים התברר, כי הבורחים אכן נסעו באוטובוס הבוקר לבאר-שבע, משם פנו לעבר כרם שלום, שם נתפסו כשהם מתחבאים מתחת לערימות חציר שהובלו בטנדר.

אין חוסר אמון

הממצאים הרבים שבשטח שסתרו את עדות אנשי שב"ס, גרמו לאי-שיתופם של גורמי השב"ס בידיעה אודות תפיסתם של הבורחים.

ככל הנראה, תמליץ הוועדה על פיטורי מספר מקציני הכלא ובכללם מפקד הכלא. גונדר דוד מימון אמר אתמול עם סיום הדיון, כי בין שב"ס וצה"ל אין ולא היה כל מצב של חוסר אמון וכי הדיווחים הראשונים שהתפרסמו מטעם שב"ס והתבססו על דיווחים מהשטח והתברר, כי היו בלתי מדויקים וגרמו להטעיית צה"ל.

„זהו מחדל חמור וקשה אך נסיק את המסקנות המתחייבות, נתקן וננהל את המערכת שתמשיך לשאוף להקניית ביטחון מירבי לתושבי המדינה אל מול מילוי חובתנו ואחריותנו כלפי האסירים", אמר מימון.

גיבוי מלא למימון

שר המשטרה, חיים בר-לב, הגיב אתמול לראשונה על בריחת האסירים ונתן גיבוי מלא לנציב השב"ס. זאת לאחר שערך סיור בכלא נפחא ועמד על סדרי הביטחון בו. גם השר תולה את אשמת בריחת שלושת האסירים ברשלנות הסוהרים ובכך שגורמי הביטחון בנציבות לא קיימו מערכת פיקוח ובקרה מספקת. בהתייחסו לפרסומים השונים בכלי התקשורת אודות משבר האימון בין צה"ל לבין שב"ס אמר: „כאשר יש כישלון לאחד השירותים, הדבר האחרון שצריך לעשות זה לקפוץ ולהכפיש".

השר הבהיר, כי ידע על דבר לכידת הבורחים מרגע תפיסתם וכי דיווח על כך בישיבת הממשלה בבוקר יום א', עוד לפני הפרסום בכלי התקשורת. שר המשטרה לא פירט מי בנציבות, אם בכלל, ידע אודות תפיסת הבורחים בזמן לכידתם אך אמר: „העניין אינו עניין של כבוד ומי שצריך לדעת ידע".

כזכור, ברחו במשך שלושה החודשים האחרונים תשעה אסירים משני בתי כלא בטחוניים — עזה ונפחא. שלושת בורחי נפחא נתפסו וכן נתפס בורח מכלא עזה. נודע כי באחרונה, עוד לפני הבריחה האחרונה, פנה גונדר מימון לאחד מאלופי צה"ל בשיחה אקראית ואמר לו, כי קצינים שיפלטו מצה"ל יגויסו ברצון לשב"ס ולדעתו אף יהיו אנשי סגל טובים ביותר.

הליכוד הותקף בלייבור

(סוף מעמוד ראשון)

קאופמן נשא את דבריו לפני שני מפגשים, אשר התקיימו בשולי הוועידה השנתית של מפלגת העבודה בבריטניה, האחד של „ידידי פלשתין במפלגת העבודה" והשני של „פועלי ציון". הוא הבטיח שלא יהיה הבדל בתוכן דבריו בשתי הקבוצות, וקיים הבטחה זו, שכן, חשוב היה לו להביע דעה זהה בפני כל הצדדים הנוגעים בעניין, כדי שלא יהיה ספק באשר לעמדת מפלגתו בנושא המזרח התיכון והבעיה הפלשתינית.

קאופמן, בנאומו הראשון כדובר המפלגה בנושאי מדיניות חוץ אמר, כי עמדת מפלגתו מבוססת על שני עקרונות: האחד, הבטחת קיומה ובטחונה של מדינת ישראל, והשני, זכותם של הפלשתינאים להגדרה עצמית.

„מדינת ישראל," אמר, „היא החזקה ביותר באיזור, אך למרות זאת, אין לה ביטחון, ולא יהיה לה, כל עוד שאיפות הפלשתינאים לא יתקיימו".

לדבריו, השגיאה של ישראל התחילה לאחר מלחמת ששת הימים, כאשר ישראל ראתה בניצחון פתרון ולא אמצעי לפתרון הבעיה האמיתית.

בעיה אחרת של ישראל היא, לדבריו, הסוג החדש של חלוצים [illegible] בישראל, אנשי „גוש אמונים", אותם הגדיר כ„ציונים [illegible]" המיושבים בהתנחלויות, אך מקומות עבודתם הם בתל-אביב או בירושלים ובמשך היום ההתנחלויות שוממות מאדם.

ישראל דחתה הצעת שווארנדזה ליחסי אינטרסים עם בריה"מ

מרכז האו"ם. — ישראל דחתה לפני זמן מה הצעה סובייטית בדבר פתיחת מחלקות-אינטרסים בין שתי המדינות, כפי שנפתחו לא מכבר בין ישראל לבין הונגריה ופולין – על כך נודע אתמול ממקורות דיפלומטיים באו"ם.

לפי מקורות אלה, הועלתה ההצעה על-ידי שר החוץ הסובייטי, אדוארד שווארנדזה במהלך שיחתו עם שר החוץ, שמעון פרס, לפני עשרה ימים, בשולי דיוני של עצרת האו"ם. דובר ישראל באו"ם סירב לאשר ידיעה זו או להכחישה.

מקורות דיפלומטיים ישראליים הזכירו עם זאת, כי חוזרת מוסקווה שיומה את ניתוק הקשרים הדיפלומטיים עם ישראל ב-1967. לדברי מקורות יודעי-דבר, סבורים מנהיגיה של ישראל שבריה"מ אינה יכולה להתייצב על מישור דומה בהונגריה או פולין – מדינות מזרח אירופיות שעימן הקימה ישראל, כאמור, מחלקות-אינטרסים תוך 12 החודשים האחרונים.

מקורות אלה מדגישים, כי לישראל קשרים כלכליים ומסחריים עם אותן שתי מדינות, והדבר הצדיק את נוכחותן של מחלקות-האינטרסים. דבר זה אינו נכון לגבי בריה"מ, שכן אין קשרים מסחריים בין ישראל ובין מוסקווה. (עתים)

במלאת 14 שנה למלחמת יום הכיפורים
נתייחד עם זכר בנינו

ראובן כהן עמוס ברגר
גברי ברעם

טכס האזכרה יתקיים בבית העלמין ביום שני
י"ב בתשרי תשמ"ח 5.10.87 בשעה 16.30

המשפחות
וקיבוץ כפר מנחם

לחברנו מאיר גלמן ומשפחתו

אתכם באבלכם במות

האם

ההלוויה בבית העלמין הישן ברעננה, רח' קלויזנר, היום, יום שישי, 2.10.87, בשעה 11.00 לפני הצהריים

קיבוץ ניר-דוד (תל-עמל)

משרד הביטחון / אגף השיקום
היחידה להנצחת החייל

טקסי אזכרה לחללי מלחמת יום הכפורים
ייערכו בבתי הקברות הצבאיים

ביום ראשון – י"א תשרי תשמ"ח – 4.10.87:
ירושלים – הר-הרצל בשעה 13.00
תל-אביב – קרית-שאול בשעה 15.30
חיפה בשעה 16.00
אשדוד בשעה 16.00
פתח-תקווה בשעה 16.00
צפת בשעה 15.00
טבריה בשעה 15.30
רחובות בשעה 16.00
ביום שני – י"ב תשרי תשמ"ח – 5.10.87
חדרה בשעה 16.30
חולון בשעה 16.00
נצרת בשעה 11.00
ביום שלישי – י"ג תשרי תשמ"ח – 6.10.87
נתניה בשעה [illegible]
ביום ראשון – כ"ח [illegible] – [illegible]
נהריה בשעה [illegible]

במלאת 14 שנה למלחמת יום הכיפורים
אנו זוכרים בצער ובגעגועים
את בנינו וחברינו:

חיים אלון (אלטשון)
רמי סידון

אשר נפלו במערכה

המשפחות וקיבוץ שובל

חריש מתרעם על משרד הפנים: לא נתתי הכשר למספרים מיוחדים לילדי חו"ל

מחלוקת חריפה בין משרד הפנים למשרד היועץ המשפטי בעניין

מאת בצלאל עמיקם, כתב „על המשמר"

מחלוקת חריפה פרצה בין היועץ המשפטי לממשלה, יוסף חריש, לבין אנשי משרד הפנים, על רקע מתן מספרי זיהוי מיוחדים לתינוקות ישראליים, שנולדו בחו"ל ואשר צויינו בסיפרה מיוחדת. הנושא עורר התרגשות בגלל 169 ילדים מאומצים, שהגיעו לארץ מברזיל וגם הם קיבלו מספר זיהוי כפי שניתן לילדי חו"ל.

שלשום נערכה פגישה של פרקליטים בכירים מלשכת חריש ובהשתתפות נציגיו המשפטיים של משרד הפנים. סיכום הפגישה היה להפסיק את ההסדר המינהלי הקודם ובמקומו ילדים ישראלים, שנולדו בחו"ל, יקבלו קידומת מספרים מסדרה 30 כמקובל לגבי ילדי הארץ. לעומת זאת יינתנו הספרות 20, שניתנו בעיקר לילדים שנולדו בחו"ל, גם לילדי הארץ.

בנושא אימוץ הילדים מברזיל, הוחלט, כי אם יהיו פניות של הורים לשנות את מספרי הזיהוי של ילדיהם — תכובד בקשתם. נציגי משרד הפנים הבהירו כי דווקא החלפת מספר הזיהוי עלולה לחשוף את הילד המאומץ.

היועצים המשפטיים של משרד הפנים הכחישו מכל וכל, כי מספרי זיהוי עשויים לשמש לצופן. חריש התרעם, כאשר גילה שמשרד הפנים טוען כי הוא, היועץ המשפטי, נתן הכשר משפטי להקצאת מספרים מיוחדים לילדי חו"ל. במשרד הפנים אומרים, כי הרעיון „לערבב" את מספרי הזיהוי של ילידי הארץ עם ילידי חו"ל, נהגה במשרד ורק קשיים טכניים גרמו לעיכובים ביישומו.

רבין דן עם רפא"ל בהבראת הרשות

מאת אבי בניהו, כתבנו הצבאי

שר הביטחון, יצחק רבין, קיים אתמול בבוקר דיון בראשותו בעניין תכנית ההבראה של הרשות לפיתוח אמצעי לחימה (רפא"ל).

הנהלת המפעל הציגה לפני שר הביטחון ומנכ"ל משרדו קווים כלליים של תכנית ההבראה, שעיקרה מאמצים להגברת היצוא ב-10 אחוזים נוספים מדי שנה. נראה, כי לא יהיה מנוס מפיטורי עובדים עד חודש אפריל 88, אך לפי שעה לא ברורים היקפים.

„גם היום דרושה לנו נחרצות, נחישות ועוז רוח מבית מדרשם של הצנחנים. בכל מקום בו היה צורך לעשות סדר ולהשליט ביטחון שם היו הצנחנים". דברים אלה אמר אתמול ראש הממשלה יצחק שמיר בדברים שנשא בטכס יום ההתייחדות עם חללי חטיבת הצנחנים. בטכס שהתקיים בסמוך לאנדרטת הצנחנים ליד תל-נוף נטלו חלק בני המשפחות השכולות, ראש הממשלה, שר הביטחון, השר אריאל שרון, הרמטכ"ל ואלופי צה"ל. 1257 צנחנים נפלו בפעולות, במלחמות ובאימונים מאז קום המדינה. אריה שני, אביו של אבינועם שני שנפל בקרב בגבעת-התחמושת קרא „קדיש". יוסף שני, יו"ר ועד המשפחות השכולות נשא דברים.
(כתב: אבי בניהו, צילם: עוזי קרן)

ימים נוראים בבה"ד 11: „מסע התעוררות" בפקודה והטפה לחזרה בתשובה

מאת אבי בניהו כתבנו הצבאי

חיילים, המשרתים בבה"ד 11, עומדים לפנות בתלונה לרמטכ"ל ולראש אכ"א נגד רב הבסיס, שלדבריהם הטיף לחזרה בתשובה, במסגרת „מסע ההתעוררות" הנערך בימים אלה ברחבי צה"ל לרגל „הימים הנוראים".

לדברי החיילים, שפנו בעניין זה גם לח"כ מרדכי וירשובסקי, הם חוייבו על פי פקודת מטכ"ל 234202 להשתתף ב„מסע התעוררות" שנערך בבסיסם ב-20 לספטמבר. נציג החיילים התקשר טלפונית עם הפרקליטות הצבאית הראשית וביקש לברר אם הוא וחבריו חייבים להשתתף באירוע זה. התשובה היתה שפקודת המטכ"ל מחייבת את השתתפותו. על פי עדות החיילים התפלמס רב היחידה בנושאים רבים השנויים במחלוקת ובין היתר אמר את הדברים הבאים:

„מן הראוי והטוב לחזור בתשובה, אלה הם החיים הנכונים והאמיתיים". ח"כ וירשובסקי פנה בעניין זה לשר הביטחון וביקש ממנו לפעול לשינוי פקודת המטכ"ל, כך ש„במסע התעוררות" תהא השתתפות לפי בחירה.

בתשובה לשאלת „על המשמר" הגיב אתמול דובר צה"ל ואמר: „הרבנים הצבאיים אינם רשאים לעסוק בחזרה בתשובה, וההרצאות במסגרת „מסע התעוררות" מדברים רק על משמעותם של חגי ישראל. לצה"ל יש פיקוח מלא על מסע התעוררות באמצעות הרבנות הראשית, כאשר מסע ההתעוררות מתנהל בצה"ל כבר שנים רבות בחובת השתתפות של כל הקצינים והחיילים", אמר דובר צה"ל.

בתשובה לשאלה כיצד ינהגו צה"ל והרבנות הצבאית כלפי אותו רב, שלכאורה עבר על הוראות הצבא, אמר דובר צה"ל: „הצבא בודק כעת את פרטי המקרה הספציפי".

הממשלה המשיכה לספוג בספטמבר: 230 מיליון גויסו בשוק ההון

מאת כתבנו הכלכלי בירושלים

בחודש שעבר, כאשר הבנקים המסחריים סבלו מגרעונות נזילות ומחסור באמצעים שקליים, המשיך משרד האוצר לספוג שקלים מהציבור בפעולותיו בשוק ההון — כך עולה מנתונים שפורסמו אתמול על-ידי האוצר ובנק-ישראל.

הנתונים הראו שמשרד האוצר גייס כ-230 מיליון שקל משוק ההון. סכום זה קוזז בחלקו על-ידי בנק ישראל, שפדה תעודות מק"מ בשווי של 95 מיליון שקל מעל לסכום שאותו מכר לציבור. התוצאה נטו היתה ספיגה בשוק ההון בשווי של 137 מליוני שקלים.

משקיפים כלכליים ציינו, כי מזה חודשים רבים עוסק האוצר בספיגה מאסיבית מהציבור מתוך חשש לשיטפון מוניטארי, כאשר ייפדו חלק ממגיות הבנקים בהסדר בסוף החודש.

ביום רביעי האוצר, יחד עם בנק ישראל, החליטו להזרים 250 מיליון שקל למערכת הבנקאית, כשהתברר שהיתה ספיגת יתר מצד הממשלה אשר גרמה לגרעונות נזילות ולאיומים על העלאת ריבית.

הנתונים הראו שלממשלה היה גרעון קופתי בפעולותיה השוטפות בסך 306 מיליון שקלים. הדבר נבע מהקדמת תשלומי שכר לעובדי מדינה מתחילת אוקטובר לשבוע השלישי של ספטמבר.

הריבית על פקדונות הג'מבו ירדה ל-18%

מאת אודי נחשון, כתבנו הכלכלי בת"א

יום לאחר קבלת ההחלטה לנקוט צעדים לצמצום גרעונות הנזילות של הבנקים ירדה אתמול הריבית על פקדונות הג'מבו (מעל 100 אלף ש"ח) מ-21 אחוז ל-18.5-18 אחוז לשנה, והריבית על הפקדונות לטווח של חודש ימים ירדה ל-17.5 אחוז לשנה.

במערכת הבנקאות טוענים, כי ירידת הריבית אתמול הושפעה מעצם קבלת ההחלטה על-ידי צוות שוק ההון, המשותף לאוצר ולבנק ישראל, ואילו השפעת ההחלטות עצמן תיבחן במהלך השבועיים הבאים.

נציג אש"ף בלונדון: „ישראל לא צריכה לאסוף כל יהודי העולם"

מאת דפנה ורדי, כתבת „על המשמר" בבריטניה

נציג אש"ף בבריטניה, פייסל עווידה, יצא אתמול בפעם הראשונה נגד הגירת יהודים לישראל ובעיקר זו של יהודי ברית המועצות.

בכינוס „ידידי הפלשתינאים" בלייבור אמר מר עווידה, כי „ישראל לא צריכה לאסוף את כל היהודים בעולם". הוא טען, כי שוחח עם כמה מיהודי ברית המועצות שעלו לישראל ועזבו, כיוון שלא היה להם טוב בארץ. לדבריו, יש בברית המועצות מיעוטים רבים, אך רק היהודים הם אלה המתלוננים על התנאים שם.

נציג אש"ף הוסיף, כי אם ישראל באמת רוצה לעזור ליהודי ברית המועצות, עליה לאפשר להם ללכת לאן שהם רוצים ולא לכפות עליהם עליה לישראל.

שביתת הרשויות הדרוזיות נמשכת

מאת יהודה צור, כתב „על המשמר"

שביתה מלאה התקיימה אתמול בכל הרשויות הדרוזיות בגליל ובכרמל במחאה על התעלמות הממשלה מהבטחותיה לכסות את גרעון הרשויות.

היום תימשך שביתת האזהרה שהוכרזה על-ידי הרשויות.

לה פן וציריו יחרימו פתיחת הפרלמנט בגלל מחווה לקרבנות השואה

מאת ארנון יפה, כתב „על המשמר"

פריס.— על מנת להימלט ממחווה לקרבנות השואה בעמידת דום במושב הפתיחה באספה הלאומית הצרפתית, הורה ראש הפשיסטים הצרפתים ז'אן מרי לה פן ל-40 ציריו להחרים את מושב הפתיחה.

נשיא האספה הלאומית ז'אק שבן דלמס הודיע, כי מושב הסתיו ייפתח היום ברקה דומיה לזכר הקרבנות היהודיים של פשעי הנאצים כתגובה על דברי לה פן שהטילו ספק בקיום תאי הגזים ומספר הקרבנות.

המחלקה הטכנית
של קיבוצי השומר הצעיר
סגורה בסוכות
מ-8.10.87 עד 16.10.87
בברכת שנה טובה
המחלקה הטכנית

„כמעט אין דבר בעולם שאדם אינו יכול לייצרו גרוע יותר ולמכרו יותר בזול..."
ג'והן רסקין

מדוע לא הטוב ביותר?

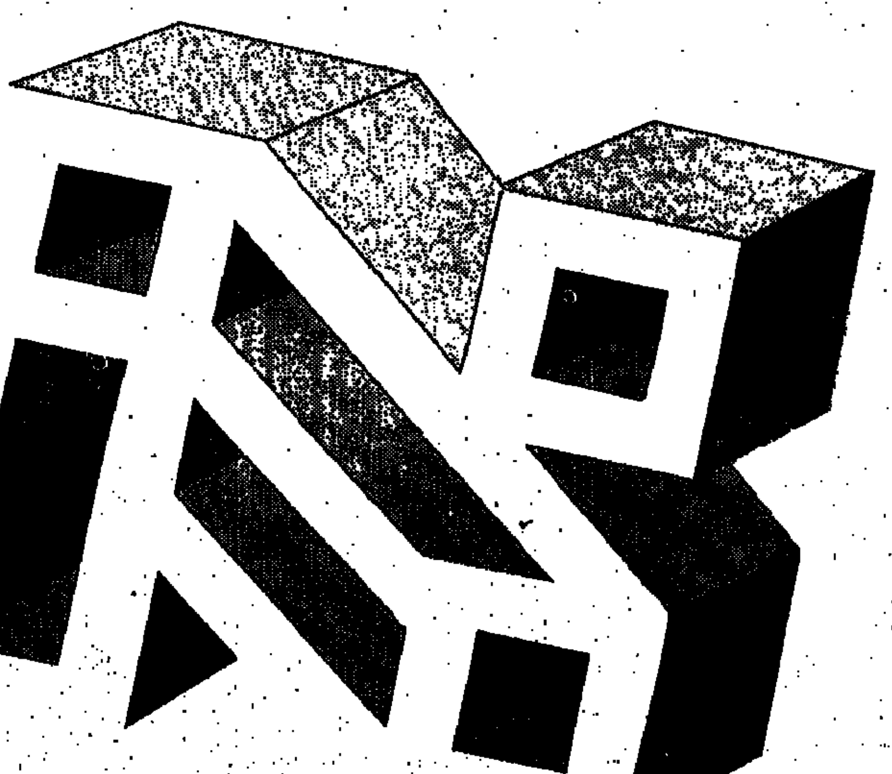

ללקוחותינו ולכל בית ישראל
שנה טובה
איסכור
שרותי פלדות בע"מ

המשכים

חשש בלוס־אנג'לס

(סוף מעמוד ראשון)

משתוללות שריפות רבות, מרביתן קטנות. צופרי מכוניות כיבוי האש משמשות „מוסיקת רקע" לפעולות הכיבוי וההצלה שהחלו מייד. השריפות פורצות בעיקר כתוצאה מדליפות גז מרשת הצינורות התת־קרקעית שנפגעה.

עד כה נודע על שלושה מקרי מוות וכ־100 פצועים. סטודנטית באוניברסיטת קליפורניה נקברה תחת מפולת של חלק מבניין בקאמפוס שהתמוטט. אדם נוסף התחשמל מחוטי מתח גבוה שנפלו. עמודי־חשמל רבים התמוטטו ומהווים סכנה רצינית, בנוסף לשיבושים באספקת החשמל. נודע, כי 31 בני אדם לקו בהתקף־לב.

עוצמת הרעש הייתה 6.1 בסולם ריכטר. הרציניות ביותר מאז 1971, כשרעש בעוצמה של 6.5 (באותו סולם) פגע בדרום־קליפורניה וגרם נזקים רבים. מוקד הרעש, היה כ־15 ק"מ ממרכז העיר לוס־אנג'לס.

רעידת האדמה החלה בשעת השיא של תנועת הבוקר, שנעצרה כליל. רוב האנשים, העדיפו לחזור לבתיהם ולחכות „עד יעבור זעם". רובם גם נמנעו מלשלוח את ילדיהם לבית הספר. החשש העיקרי ביחס לתנועה בדרכים היה מהתמוטטות גשרים ומחלפים.

גם עובדים רבים שהגיעו לעבודה העדיפו לעזוב ולחזור הביתה, כדי לבדוק מה שלום יקיריהם. רבים התייאשו מלהשיג קשר טלפוני עקב הקווים העמוסים, ליד תאי־טלפון ציבוריים התחוללו קרבות אגרופים.

וולטר פרינטר ישב במשרדו והתפעל מעמידות הבנק בו הוא יושב ומכך שאפילו חלון אחד בו „לא קפץ החוצה". החלונות בבנייני לוס־אנג'לס מותקנים כך, שבשעת רעידת־אדמה יפלו החוצה ולא יתרסקו על הנמצאים בפנים. מסיבה זו עצמה מעדיף פרינטר להישאר בתוך הבניין ולא להסתכן ב„חלונות קופצים" ברחוב. מאותה סיבה יעץ גם לאשתו שלא לשלוח את ילדיהם ללימודים ולבלות „יום חופשה משפחתי בלתי־צפוי" בבית.

שמיר: פרס

(סוף מעמוד ראשון)

וניסיון מצער לשבור את ההבנה הבסיסית שהייתה קיימת בין ישראל מאז קומה ובין העם היהודי.

„זעזוע וכאב"

שמיר מוסיף וכותב, כי הידיעה על קריאת פרס „התקבלה בישראל באי־אמון, בזעזוע ובכאב". שמיר רואה בכך ניסיון לעקוף את התהליך הדמוקרטי: „בדמוקרטיה, תפקידה של ההנהגה הפוליטית הוא לנסות ולשכנע את הבוחרים לתמוך בעמדותיה. עקיפת תהליך זה על־ידי פנייה ליהודים בחו"ל, שאינם מצביעים בישראל, מהווה מכה לריבונותנו ולמסורתנו הדמוקרטית".

בצאתו אתמול מהופעה לפני תלמידי מכללת „אורט" בירושלים, השיב שמיר לשאלות עיתונאים ואמר, כי „פרס רוצה או לאוון את ההתבטאות ההגיונית שהייתה לו באו"ם, כשהתייחס לחילוקי הדעות הקיימים בישראל בנושא הוועידה הבין־לאומית. הוא רצה „לכפר" על כהופעתו בפני יהודי ארה"ב. אני חושב שזו משגה כבד ואני מקווה מאוד, שיהודי ארה"ב לא יישמעו לעצתו".

נושא מרכזי

„אינני חוזר בי מדבריי", הדגיש פרס בראיון ל„קול ישראל". „כולנו, באופן מסודר, בקונגרס הציוני, מזמינים את היהודים מכל התפוצות לדון בנושאים האלה. הנושאים האלה יעלו בקונגרס הציוני, הם על סדר היום, ואין טעם להסתיר אותם מתחת לשולחן. וזה הנושא המרכזי של חיינו כמדינה וכעם יהודי, ולכן עשיתי זאת ואוסיף לעשות זאת במיגבלות הקיימות. כלומר, אמרתי להם, שזה לא נושא למועדון הנשיאים, אבל נוגע לארגונים יהודיים ולמפלגות".

ראש הממשלה אמר, כי אין בדעתו לקבל את עצת השר מודעי ולערוך ניתוח כירורגי בממשלה: „אינני כירורג וברצוני להמשיך ולקיים את ממשלת האחדות הלאומית" — אמר שמיר.

אברם ושינדלר

מוריס אברם, יו"ר ועידת הנשיאים של הארגונים היהודיים בארה"ב, דחה אתמול את קריאתו של פרס שקרא להם להביע דעותיהם ביחס לתהליך השלום והוועידה הבין־לאומית. אברם אמר, שבנושא הוועידה „עמדתנו היא שכמו העם הישראלי, הקהילה היהודית בארה"ב שואפת לשלום כולל במזרח־התיכון. ההחלטה על ביטחון מדינת ישראל היא החלטת ממשלת ישראל ועמה".

הרב שינדלר, שכיהן בעבר כיו"ר ועידת הנשיאים והעומד היום בראש „האיחוד ליהדות מתקדמת בארה"ב", שהיא התנועה הרפורמית, פרסם גם כן הודעה התומכת למעשה בוועידה הבין־לאומית ובעמדת פרס: „אינני מציע שנפרסם מודעות בניו־יורק טיימס" או לשלוח משלחות לוושינגטון לשכנע מנהיגים אמריקנים לנקוט במדיניות מסוימת.

שינדלר הוסיף עוד, שבדעתו להעלות את הנושא בוועידה הקרובה של תנועתו שתתכנס בסוף החודש בשיקאגו. בכך הוא רומז שעדיין לא נשמעה המילה (התומכת) האחרונה של ארגונו, אשר גם מצפה לראות כיצד יפעל פרס בנושא „מיהו יהודי".

סערה בכוס מים

„כמי ששותף לדעה שיש לשתף את יהדות ארה"ב בהחלטות הנוגעות לקיומנו, וכפי שעשו משה ארנס, דן מרידור ואני עצמי בתקופה של הוויכוח בשאלת מיהו יהודי, אני רואה בכל הנושא הזה סערה בכוס מים" — אמר אתמול מזכ"ל מפלגת העבודה, עוזי ברעם, בישיבת הלשכה שדנה באופן הבחירות של הנציגים לקונגרס היהודי הציוני.

ברעם תקף במיוחד את השר מודעי שהורה לתקוף את שמעון פרס, והציע לו לעשות קודם כל ניתוחים כירורגיים בתוך ביתו הליברלי, לפני שהוא מודרק לבית המשפט, ורק אחר כך לבוא ולדבר על שינויים בתוך הממשלה.

בהגיבו על התקפות אנשי הליכוד כנגד פרס אמר אתמול חה"כ אהרון הראל, כי ההתקפות ההיסטוריות נובעות מן הפחד השורר בליכוד מפני השלום ומפני הישגי פרס למען קידום השלום. הליכוד מנפנף בעשיית השלום עם מצרים, אך אין לטשטש את העובדה שבראש הליכוד עומדים אלה שלא תמכו בהסכם השלום עם מצרים. אשר לשר מודעי, הרי שהתומכו היחידי בצמרת מפלגתו הוא חה"כ מנחם גולדשטיין. יש להצטער על כך שמודעי, אשר טען כי יש לו 90 אחוז כישורים (להיות שר־החוץ), משתמש רק בכ־10 אחוזים הנותרים — סיים הראל.

100 ועדי טכנאים, מהנדסים, אקדמאים במח"ר, ינקטו עיצומים אחרי סוכות

מאיימים לפגוע בתפעול התקין של כל המשק ● מזהירים גם את ההסתדרות לא לעמוד בדרכם

מאת כתבנו לענייני עבודה

כ־100 ראשי ועדים, במסגרת הסתדרויות הטכנאים, המהנדסים, האקדמאים במדעי החברה והרוח התכנסו אתמול, כדי לדון בצעדים שינקטו, לאחר חג הסוכות, אם גם אז לא ייפתח עימם נשא ומתן בנפרד. ראשיהם של שלושת איגודים אלה הוזמנו לפגישה עם מזכ"ל ההסתדרות, ישראל קיסר, ביום ראשון הקרוב.

ראשי הוועדים, שהשתתפו בפגישה אתמול הם מסקטורים שונים, אך רובם הם בתחומי החברות הממשלתיות העיסקיות, שהסכם המסגרת בשירות הציבורי אינו חל עליהן.

המזכירויות הארציות של הסתדרויות אלו החליטו, בישיבה משותפת לפני כשבועיים, להפחית חד צדדית את מספר שעות העבודה השבועיות מ־43 ל־42 בחברות הממשלתיות העסקיות.

הדוברים בכנס הדגישו, כי אם יסרבו המעסיקים להיכנס איתם למשא ומתן, יש בכוחם לפגוע, בתוך 48 שעות, בתפעול התקין של כל המשק. איום נוסף, שקופל בדבריהם כוון להסתדרות. הדוברים אמרו כי אם תעמוד בדרכם, הם יעמידו במבחן קשה את כלליותה.

סגן מזכ"ל הסתדרות המהנדסים, אלי כהן־כגן אמר, כי המאבק העתידי נועד גם להזהיר את אלה בהסתדרות, המבקשים באמצעים שונים לנוון את האיגודים המקצועיים.

הרוקחים והביאוכימאים

מוסדות האיגוד הארצי של הרוקחים החליטו אתמול להכריז על סכסוך עבודה . עם המעסיקים הציבוריים במוסדות הרפואה, המזכיר הארצי, חיים כושי, אמר כי המאבק נועד לזרז את המעסיקים להיכנס עימם למשא ומתן ישיר על שורה של תביעות יחודיות. לדבריו, הרוקחים במוסדות הרפואה הציבוריים נמצאים בתחתית סולם השכר של המקצועות הרפואיים.

מזכ"ל הסתדרות המיקרוביולוגים והביאוכימאים, אשר גולדשלגר, נפגש אתמול עם שרת הבריאות, שושנה ארבלי אלמוזלינו, שהבטיחה לו, כי תפעל לשיתוף נציגות מטעמם במו"מ על תביעות יחודיות. למיכך ימליץ, כנראה, המזכיר בפני מוסדות האיגוד לעכב את המשך המאבק, שהיה אמור להתחדש ביום שני הקרוב.

„רוצה לחקור אותי? בוא לנצרת," השיב מיעארי החיפאי לקצין המשטרה הירושלמי

מאת כתב „על המשמר"

ח"כ מוחמד מיעארי מ„הרשימה המתקדמת" ענה אתמול לשאלות על הפגישה, שהשתתף בה יחד עם עוד שלושה חברי כנסת לפני כשלושה שבועות עם מנהיג אש"ף יאסר ערפאת בז'נבה.

החקירה התנהלה בסניף „הרשימה המתקדמת" בנצרת. קצין בכיר מהמטה הארצי של המשטרה בירושלים הגיע במיוחד לנצרת, אחרי שמיעארי, המתגורר בחיפה, ביקש שהפגישה תתקיים בסניף „המתקדמת" בנצרת. הקצין החוקר הגיע כרבע שעה לפני מועד הפגישה, כאשר ח"כ מוחמד מיעארי היה בפגישה אחרת. חברי הסניף של „המתקדמת" בנצרת קיבלו את החוקר בכוס קפה שחור עם הל.

בתשובה לשאלת החוקר אמר מיעארי, כי הוא אינו מכחיש שאמנם נפגש בז'נבה עם יאסר ערפאת. הוא אף הראה לחוקר תמונה משותפת לערפאת ולו עצמו, שצולמה בז'נבה ופורסמה בעיתונות הישראלית. ח"כ מיעארי ציין, כי הוא רואה מתפקידו כ„איש ציבור, רודף שלום, להיפגש עם כל גוף וגורם לרבות אנשי הארגונים הפלשתינאים, כדי לקדם את תהליך השלום באיזור".

בכך סיים מיעארי את תשובותיו לחוקר

המועצה המוסלמית בירושלים המזרחית מעניקה 20 אלף ד' לעיריית שפרעם

מאת כתב „על המשמר"

יו"ר המועצה המוסלמית במזרח ירושלים השייח' סעד אלדין עלמי העניק 20 אלף דולר לעיריית שפרעם בסיוע מטעם המועצה לשם הקמתו של המוזיאון העירוני.

השייח' עלמי ערך ביקור בשפרעם ובעכו בראש משלחת גדולה מטעם המועצה המוסלמית העליונה בירושלים. השייח' עמד מקרוב על הבעיות המיוחדות של המוסלמים בגליל ובמיוחד כהני הדת שלהם.

כתום יום ארוך של סיורים הודיע עלמי, כי המועצה המוסלמית החליטה להשתתף במימון הקמתה של מכללה איסלמית בכפר בקעה אל־גרביה וגם תשתתף במימון בניית ושיקום מסגדים, תגיש סיוע למשפחות נזקקות, אגודות צדקה מוסלמיות ותעניק מילגות לסטודנטים מוסלמים הלומדים באוניברסיטאות.

מאגאריק קיבל אשרת יציאה

מוסקווה. — אלכסיי מאגאריק, אסיר־ציון האחרון בבריה"מ ששוחרר לפני שבועיים ממחנה עבודה, קיבל רשות מהשלטונות להגר והוא חייב לעזוב את המדינה תוך שבועיים.

מספר היהודים שהורשו לצאת מבריה"מ עלה השנה במידה ניכרת, ומאז ינואר קיבלו היתרי יציאה יותר מ־5000 יהודים לעומת 945 סך הכל בשנה שעברה.

(עיד)

זכו בפיס

בהגרלת רב פרס של מפעל הפיס מס. 4/87 שהתקיימה ביום 1/10/87 זכו הכרטיסים הבאים:

ב„וילה + וולוו" זכה המספר 463999

בסך — 10,000 ש"ח זכו המספרים:

062581; 091444; 216250; 222538; 322660; 370817; 818835; 833635.

בסך — 1,000 ש"ח זכו המספרים:

004734; 031149; 043745; 065754; 075094; 101230; 117164;
148778; 153261; 177371; 178817; 215061; 224721; 251403;
259417; 274054; 277196; 300352; 306569; 309581; 318273;
328712; 336288; 353034; 363313; 396471; 407919; 412320; 425585;
439642; 443714; 445104; 446426; 447215; 481096; 506440; 521993;
537689; 568854; 569573; 589387; 594153; 623408; 650871; 658800;
673360; 678039; 684042; 726519; 736442; 793263; 794646; 797732;
803779; 814670; 819499; 836821; 843090; 857746; 857805; 874578;
892805; 898576; 899213.

בסך — 200 ש"ח זכו הכרטיסים שמספריהם מסתיימים ב־:
2920; 6546; 8258; 9313.

בסך — 100 ש"ח זכו הכרטיסים שמספריהם מסתיימים ב־:
426; 726.

בסך — 25 ש"ח זכו הכרטיסים שמספריהם מסתיימים ב־:
458; 750; 755; 847.

כל הכרטיסים שמספריהם מסתיימים בספרה 0, 5 ו־6, זכו בסך של 2.50 ש"ח.

עלה על הגל של סוזוקי FM 50 - הרכב המשחרר אותך מבעיות תנועה וחניה!

חזק, זריז ויציב בעיר, בכפר ובדרכי עפר. הילוכים אוטומטיים, בולמי זעזועים הידראוליים. שעוני דלק, שמן, מהירות ומרחק. תדלוק נפרד לדלק ולשמן. מורשה ל־2 רוכבים מגיל 16 ומעלה.

מבצע לחגים

2,200 ש"ח כולל מע"מ

12 תשלומים

ההספקה נספגת ע"י אבניר. מחיר מיוחד לכמות מוגבלת

יבואני אופנועים הגדולים בארץ אבניר

סוזוקי

פאר תעשיית האופנועים היפאנית.

במודעת האזכרה לבני מזרע

שנפלו במלחמת יום כיפור

יש לקרוא

אליהו אמסטר

מוסף שבת

עורכת: עדה סער עריכה: תמר משמר עיצוב גראפי: רחל דביר

יום כיפור שמח

מסיבה כלשהי, בלתי ברורה לי, או אולי רק במקרה ובלא כל סיבה — כאשר מתקרבים הימים הנוראים אני מרבה לפגוש אותם ברחובות ירושלים, את חברי הוותיקים, הישנים, מן הגדוד ההוא, שהייתי איתם יחד כחמש עשרה שנה. בעצם, יכול להיות שגם בכל שאר ימות השנה אנחנו עוברים וחולפים איש על־יד רעהו, ועל פניו, אבל עובדה היא, שרק כאשר מתקרב יום כיפור אנחנו מזדהים, נעצרים, לוחצים ידיים, מה נשמע, הכל בסדר, גמר חתימה טובה, עוד שנה עברה מאז.

הינה, לפני כשבוע עצרת על־ידי מונית בחריקת בלמים, בלא שביקשתי. כבר אינני זוכר את שם הנהג, הוא היה במסייעת ואני בפלוגה ג', ובכל זאת, מאז אוקטובר 1973 הוא פונה אלי כאילו אנשים־אחים אנחנו. תעלה, תיסע סיבוב, הוא הציע לי; אני מוריד אותו כאן בפינה — הצביע על נוסע שישב מאחור. היינו יחד הרבה שנים במילואים, הסביר הנהג מן המסייעת לנוסע, בגדוד שישים ושמונה. אה, אמר הנוסע, שהוא כנראה ירושלמי ותיק שמצוי בעניינים, מפני שהוסיף: אתם מהגדוד ההוא שאכל אותה ביום כיפור. נסענו יחד כחמש דקות. מה חדש? הכל בסדר? השנה לא ראיתי אותך באזכרה. תוריד אותי על יד הרמזור, ביקשתי. עוד שנה עברה.

חבורה מאד בלתי־מגובשת אנחנו, בוגרי הגדוד הירושלמי שאכל אותה ביום כיפור. לא נפגשים, לא מתכנסים, שוכחים שמות, מאבדים את זכרון הפרצופים, בלי חגיגות־מחזור. מה בכלל יש לנו לחגוג?

גם את אורי החובש פגשתי לפני ראש השנה. בערך פעמיים בשנה מזדמנת לנו פגישת־אקראי כזאת, ותמיד אורי אומר לי: שמע, גדי, צריך לעשות משהו, ככה זה לא יכול להימשך. אורי יודע על מה הוא מדבר. הוא עובד סוציאלי ותיק. הנה עוד שנה עברה מאז, אמר לי אורי השנה, וכלום לא עשינו. לפני כמה ימים גם התקשר אלי מוטי. הוא קרא לי — ובעצם תבע ממני — להצטרף לאירגון החדש שהוא מקים: תנועה ציונית אלטרנטיבית, עם קונגרס ציוני מקביל. מוטי כבר נכנס להיסטוריה כמחולל תנועת המחאה, ולפני שנכנס אליה יצא מפתח ביתנו, אחרי שאכל ארוחה טובה, והטיל עלי לצלצל לכל העיתונאים ולספר לכולם שהוא יושב שם כודר ורעב, על־יד משרד ראש הממשלה. זכור שעוד שנה עברה, הוא אמר לי עכשיו.

היום, לכבוד יום כיפור, אני מתכוון כמובן לעבור בבניין העמודים שברחוב יפו, על יד הבאסטה של דאוד. דאוד מוכר שם כל מיני מחרוזות וכמה סוגים מעניינים פחות־או־יותר של עדיים ותכשיטים לא כל־כך יקרים, והוא תמיד מחייך לכולם ומספר סיפורים. אני עובר שם לעיתים דיי־קרובות, כאילו ממהר מאוד. כשדאוד רואה אותי מרחוק הוא כבר סוגר את הבאסטה, וכשאני מתקרב הוא מתחיל להפציר בי לגשת ל„נאווה" לכוס קפה. אני מסרב תמיד, כי אני לחוץ וממהר, והוא, בדרך כלל, מצליח בסופו של דבר לשכנע אותי, ומפה לשם זה מסתכם באיזו חצי שעה, שני קפה ושלוש סיגריות.

אחרי המלחמה עזרתי לדאוד להשיג את התעודה היחידה שיש לו בחיים, עם חותמת של משרד הבטחון. כתוב שם, מסביר דאוד לכל מי שמוכן לשמוע, שאני שלושים אחוז מסיכי לגמרי. זה בסדר, משלמים לו על כך, וזו־תוספת הכנסה לתזורים המזומנים שלו מן הבאסטה ברחוב יפו. דאוד טוען שיומיים לפני ה־6 באוקטובר הוא צילצל מן המוצב אל חדר המבצעים הגדודי והזהיר אותם שהולכת להיות כאן מלחמה; ושהמצרים ינסו לחצות את התעלה.

מאז המלחמה ההיא יש לו בריחה שאף אחד איננו מבין: כשהוא מסיים עיסקה, ומוסר את התרוזים שלו לידי הקונה, הוא חותם במשפט: „ושיהיה לך יום כיפור שמח, אדוני". דאוד גם אומר שכאשר מתקרב יום השנה (כך הוא קורא ליום כיפור), ליותר ויותר אנשים מגדוד שישים ושמונה יש פתאום מה לחפש בבניין העמודים, והם קופצים להגיד שלום. „אני מביט עליכם בבגדים אזרחיים, אנשים שמחים ונורמליים, ורואה אתכם במדים, עם הנשק והחגור, אנשים עצובים מאוד".

בתקופת מלחמת לבנון היתה לו הבריקה אמיתית. בגין אומר שהוא רוצה לחסל את הטראומה של מלחמת יום כיפור, אמר לי אז דאוד, ואת הטראומה הזאת הוא רוצה לחסל על־ידי המלחמה בלבנון. למה צריכים ליהרג בשביל זה כל־כך הרבה בחורים צעירים? הוא שאל. אפשר פשוט להרוג אותי. אני זה הטראומה של מלחמת יום כיפור. שיהיה גם לכם יום כיפור שמח, חברות וחברים.

גדי יציב

ברחתי מבאבי־יאר

(עדות אישית, ליום השנה ה־46 לזוועות ההריגה)

היה זה ביום שני ה־29 בספטמבר 1941, ביום כיפור. באותו יום הוציאו הרוצחים הגרמנים להורג 70,000 יהודי קיוב ועוד 30,000 יהודים מהסביבה — 100,000 זקנים, נשים ואלפיים ילדים, שנזרקו לקבר הגדול בבאבי־יאר בחיים.

אני אחת מהעדים הבודדים שנשארו בחיים לאחר הזוועה הגדולה הזאת. במקרה נקלעתי וכנס ניצלתי. בארץ הנני היחידה שנשארתי בחיים מבאבי־יאר. אני תובעת מיהודי העולם להזכיר את האסון והזוועה הגדולים, שעברו על היהודים שעונו על־ידי הרוצחים הנאציים. לא רק בבאבי־יאר אלא גם בארצות תבל אחרות. לא לשכוח, לא לסלוח לרוצחים הגרמנים ולעוזריהם הפושעים של פטליורה; דניקין, מאכנו, קרושיון וחיות הטרף האחרות.

כמחופשת לנוצרייה עברתי ברגל את כל אוקראינה, על תשעת איזוריה, ואת האיזור הדרומי של רוסיה־הלבנה עברתי לבושה בקרעים של איכרה אוקראינית, כשצלב ענוד על צווארי. ראיתי, כמו התושבים האחרים, את הזוועות שביצעו הנאצים בכל הדרכים כדי להטיל את מוראם על התושבים המקומיים.

את כל מעשי הרצח הם ביצעו בימי שבת וחג כדי להגדיל את הכאב והצער. מורת הדרך שלי ביום היתה השמש, בלילה — הכוכבים. צלחתי את נהרות ברזייקה ובוג. שורכת רגלי בביצות, בגשם, בקור ובשלג, רעבה ונפוחה, בבלויי איכרה. משכבי — שדות שלג, צרות ופחד. עד היום מהדהדות בזיכרוני הצעקות האיומות שבקעו מקבר באבי־יאר. המילים „שמע ישראל" מורעקות באזני אפילו בחלומותי. זה 46 שנה אני נושאת בתוכי את הצער והאבל של שואת העם היהודי. עד היום איני יכולה לחייך ככל האדם לנכדי ולשני ילדי.

בין הקורבנות אבדו לי, בעודם בחיים, ילדי בן השש ואמי בת הששים ותשע. איני יכולה להמשיך בחיים ככל האדם כצל עובר. איני מאמינה שאני חיה. האם אני ניצולה? אין אלה חיים, אולי רק הוייה.

באבי־יאר הוא עמק באיזור פורול, בקצה הרחובות המרכזיים של קיוב. מראה פורול — בעיירה קטנה, בפאתי קיוב. והנה, איזור זה, הפך פתאום לגיהנום ובאבי־יאר נודע כמקום בו עונו באכזריות יהודי קיוב בידי הרוצחים הנאציים בתקופת השואה, בדומה לאושוויץ, טרבלינקה, סוביבור ומחנות ההשמדה האחרים.

באבי־יאר היה לגרמנים שדה־הניסיון הראשון לרצח המוני של יהודי ברית־המועצות. מי שלא הצליח לברוח — נפל בידי הנאצים. כבר בשבוע הראשון לכיבוש העיר, כל יהודי שנתפס על־ידי הנאצים — עינו והתעללו בו.

כאשר הגיעו הגרמנים למרחק של 10 ק"מ מהעיר, הוציאו השלטונות הסובייטיים צו התפנות מן העיר. הנאצים לחצו והקיפו ארבע ארמיות של הצבא האדום. כאשר יצאתי לרחוב היו שם כבר המוני אדם, רכב צבאי, טנקים ותותחים מתפנים. התחננתי שיקחו אותי איתם. איש לא שם לב אלי. פתאום נעצרה התנועה ואז עליתי על אמבולנס צבאי של הבטליון החמישי של הארמיה החמישית. ככה יצאנו מקיוב, ובמשך שבוע התקדמנו באופן רצוף, תוך לחימה על כל מטר ועל כל בית.

בסביבות פולטבה הקיפו הגרמנים ארבע ארמיות סובייטיות. חוסלו כל המפקדות הצבאיות, אלופים, קצינים וחיילים. כל מי שנשאר בחיים חיפש דרכים להגיע אל יחידות הצבא הנותרות. כל זה קרה מיום שעזבנו את קיוב, ביום 18 בספטמבר, ועד ה־24 בספטמבר — היום בו הוקפנו על־ידי הגרמנים. מהמפצצות, הוכיתי בהלם, ולאחר שנודע לי שהגרמנים הורגים ביהודים החלטתי לחזור לקיוב כדי להציל את ילדי ואת אמי.

אחוזת כאבים גררתי את עצמי חזרה לקיוב. על הדניפר פגשתי אחות רחמנייה נוצרייה שנותרה בחיים. כל האחיות הרחמניות היהודיות נורו למוות בידי הגרמנים. בכוטאר (כפר קטן מרוחק מישוב) בבית איכרים קיבלתי בגדים בלויים והשארתי (השינל) המעיל הצבאי ושאר מדים. נראיתי כאיכרה לכל דבר, ובלכתי עם האחות הרחמנייה אמרתי לה כי ברצוני להגיע לקיוב, לילדי. היא סיפרה לי שגם ברצונה להגיע להוריה שבקיוב. שמתי לב שחיילי ס. ס. הגרמנים מתהלכים על־יד גשר־פנטון ובני־אדם סוחבים לוחות עץ. היו אלה שבויים, אמרתי לצעירה (אחות) שנסחוב גם אנו לוח עץ, וכך עברנו את גשר הפאנטון ללא הפרעות מצד חיילי הס. ס. התכוונתי להגיע הביתה דרך פורול, תוך הליכה ראיתי על קירות הבתים ועל החשמליות כרוזים כתובים רוסית ואוקראינית, המצווים לכל הג'ידים (היהודים) מקיוב והסביבה להתאסף ביום 29 בספטמבר בשעה 8 בבוקר ברחוב דרגוי' יצקא, שעל־יד בית העלמין היהודי, להביא איתם חפצי ערך, בגדים חמים וכסף. מי שלא יבוא — דינו מוות. מי שיחביא יהודים — יומת.

על אחת החשמליות ראיתי פלקט שעליו מצויר יהודי בעל חוטם עקום, יושב, בידיו סכין ומזלג, והוא חותך דג גדול ואוכל. על־ידו כורע על ברכיו מוז'יק (איכר רוסי) ומבקש ממנו נדבה. ועל הפלקט כתובת: „הג'ידים זוללים על חשבוננו". ראיתי בדרך כרוזים נוספים, אך לא היה בכוחי לקרוא את דברי הבלע והנאצה. אז החלטתי לא ללכת הביתה אלא לבאבי־יאר, מתוך מחשבה שאולי אמצא שם את ילדי ואת אמי. כה תמימה הייתי. במרחק צעדים ספורים מבאבי־יאר ראיתי גרמנים מובילים שמונה יהודים וביניהם אתים. עיני היהודים היו קרועות ומבוהלות. מאחורי שמעתי נוצרים מתלחשים, כי מובילים את הג'ידים שיחפרו בורות לעצמם. הלכתי בכיוון הליכתם. בכל מקום היו כבר אנשי ס. ס. בצד אחר ניגנה תזמורת ובצד אחר — ירויות. קולות גברו על קול התזמורת. מעל לעמק באבי־יאר נראו זקנים, נשים וטף מושלכים חיים.

האקציה נמשכה שלושה ימים. אני הגעתי ביום השלישי, הוא יום ה־2 באוקטובר. האדמה רעדה, עמק באבי־יאר התגועש מיהודים שטרם נורו. מי שזעק „שמע ישראל" או בכה — נורה מייד על־ידי הגרמנים... גיהנום. הלילה ירד. מקצה התעלה בלא שהשגיחו בי התמתחתי כידויה — כמתה. בכל מקום נראו משמרות. בלילה, החלטתי לברוח. זחלתי ככלב, עקפתי את המשמרות. זחלתי כברת־דרך, עד שהגעתי לסמטאות ובדרכים עקיפות עד רחוב וולדימירסקי גורקי. כל הלילה תעיתי. בדרך קרשצ'טיק לא יכולתי ללכת, כי הרחוב זרוע מוקשים. מצאתי ברז מים ורחצתי מדם ומטים את הבלויים שלגופי.

ביום ה־17 בנובמבר, נקלעתי במקרה לרובע צבאי בכפר מעגעייה, בסביבות פערוואמאיסק שבאזור אודסה. כעבור חודש ימים הכינו עמודי תליה עבור חשודים, ביניהם הייתי גם אני. כיניתי את עצמי בשם בדוי: לידיה וולדימירובנה טישצ'נקו. בשם זה פעלתי מאוחר יותר בהיותי עם הפרטיזנים. בריחתי מן השבי, מתוארת במדויק בספר של „יד ושם". עזרנו לפרטיזנים מקומיים לברוח בשם מוסנקו.

בזמן שהנאצים השמידו את יהודי קיוב בבאבי־יאר — היה באבי־יאר שני ליהודים שהיו בעבר השני של קיוב, בדרך ליער גולוסיעב. בדרך זו נסוג הצבא הסובייטי. היהודים פנו לכיוון זה, כדי להציל עצמם מבאבי־יאר, אך הנאצים כבר היו בכל מקום, ובדרך זו פוזרו מוקשים. דבר מיקוש הדרך לא היה ידוע ליהודים הבורחים שנהרגו באמצעות אותם מוקשים ונורו על־ידי הנאצים תוך כדי בריחה.

כאשר עברתי עם איכרה מקומית באותו שטח, ראיתי גופות מומתים חבוקים של אמהות עם ילדים, נערים זקנים ועדרת כלבים שסועים מייללים מרה. כל השטח, עד היער, היה זרוע כולו גופות מתים. הנוצרים הטובים מבין המקומיים קברו את המתים בלילות, מבלי לציין את מקום הקבורה. לבי חוק מברזל, אם התגברתי על הזוועות. בכל אשר פניתי, ראיתי את המוות. בעיירה אומן המיתו את היהודים בגזים. זאת סיפרה לי צעירה שברחה מהזוועה.

כאשר נוכחו הגרמנים שמפלתם קרובה, הכריחו אסירים מקיוב להוציא מן הבורות את גופות הקרבנות של באבי־יאר, לשרוף אותם ולפזר את אפרם על פני נהר הדניפר. לא כל הגופות הוצאו מן הבורות. האסירים סרבו למלא את הפקודה, הם תוכו את האוזיקים, וטיפסו מעל הגדרות המחושמלים.

בשנת 1961 (לא זכור לי בדיוק התאריך), התפוצץ צינור מים בפורול. המים הציפו את כל השטח, הגיעו עד באבי־יאר, שטפו את הקרקע, ועל־פני השטח צפו גופות הקרבנות. המים הציפו בתים, העצמות ניפצו שמשות. בקרב האוכלוסיה רווחה המימרה כי זו נקמת באבי־יאר.

אידה פינקרט, גן שמואל

באבי־יאר. תמונה מתוך הסרט הרוסי „קיוב", 1966

שם המשחק: מי יהיה הפחדן?

„יומן וייטנאם" של משה דיין, שפורסם בארבע שנים לאחר מלחמת יום הכיפורים, הוא אולי העדות היחידה מכלי ראשון לחשיבה הצבאית של דיין לפני המלחמה ■ יתכן, שבו נמצא ההסבר להתנהגותו בה, ובעיקר לפשר התנגדותו לגיוס רחב, גם כאשר שוכנע שהמלחמה תפרוץ בו־ביום

צבי טימור

רבים לא ישכחו את השעה 14.05 לפני 14 שנה ביום הכיפורים של 1973, כאשר באמצע ישיבת הממשלה, רעמו הצופרים ובישרו על תחילת המלחמה. אירועי תחילת מלחמה זו נחקרו על־ידי ועדת אגרנט. בעיקר נחקר יסוד ההפתעה שבה, ואף הוסקו מסקנות לגבי הדרג הצבאי, בעוד שהדרג המדיני הצליח להתחמק מחלקו באחריות. זאת, למרות שמי שהיה אז שר הביטחון, משה דיין, ידע לצטט את מונטגומרי שאמר באוזנו — „צריך להעמיד לדין מדינאים ולא גנרלים. תפקידם של הגנרלים לנצח במלחמה ולא לעמוד לדין". במציאות הישראלית, הכל קרה להיפך: הגנרלים שניצחו שילמו את המחיר והאחראים המדיניים הצליחו לחמוק בין הטיפות.

כפי שנקבע, גם בוועדת אגרנט, הקונספציה הלא נכונה ערב המלחמה היתה אבי הכישלון. הקונספציה היתה מודיעינית, אך לא רק מודיעינית. המודיעין הישראלי ידע כמעט הכל על מה שמתרחש מעברו השני של הגבול, אך לא העריך נכון את סבירות המלחמה על בסיס יחסי הכוחות הנתונים. ישראל לאור, שהיה מזכירה הצבאי של גולדה מאיר והשתתף בכל הפגישות, מעיד על כך בספרו של איתן הבר, העומד להתפרסם בימים אלה: „לא היה מי שפיקפק ש־100 טנקים ישראלים יוכלו לעמוד מול שיטפון של 800 טנקים סוריים". בחזית סיני על בסיס אותה הקונספציה, הסיכון היה קטן עוד יותר: בנוסף ל־300 טנקים, היה גם מדבר ענק בשליטה בלעדית של חיל האוויר הישראלי, במיוחד כאשר הצבא הפולש צריך להתקדם ולצאת מתחת מטריית הטילים.

אין ספק, כי מערכת קבלת ההחלטות התבססה על הערכת המודיעין, כי אין סבירות גבוהה לפרוץ המלחמה, אם כי היו גם כאלה שחלקו על כך. בין ראשי החולקים על הערכה זו היה ראש המוסד, צבי זמיר, שכבר ב־3 באוקטובר הזהיר את גולדה מאיר, כי מדובר בהכנות למלחמה ממש. הוא נשאר בדעת מיעוט במערך מקבלי ההחלטות. שם המשחק בקרב מקבלי ההחלטות בדרג הצבאי היה: „מי יהיה הפחדן?", הפחדן היה אמור לגייס את הצבא על אף הערכת המודיעין שהסבירות למלחמה נמוכה. אף אחד לא אהב תפקיד זה.

הפרק הדרמטי ביותר בתהליך קבלת ההחלטות המשובש התרחש ביום הכיפורים לפנות־בוקר, כאשר נתקבלה הידיעה הוודאית כי המלחמה תפרוץ עוד באותו יום לפנות ערב. ידיעה זו נתקבלה כוודאית על־ידי כל הגורמים. הדרמה הגיעה לשיאה בפולמוס שפרץ בין הרמטכ"ל דוד (דדו) אלעזר לבין שר הביטחון בפגישה ביניהם בשעות הבוקר על גורל הגיוס. ההחלטה במחלוקת הועברה להכרעת גולדה מאיר ב־11 לפני הצהריים. והמחלוקת ביזבזה שעות קריטיות אחרות. תמיהות רבות הועלו בנקודה זו לגבי מניעי ההתנגדות של דיין לגיוס כולל של המילואים. כל זמן שהיה ויכוח על הנושא אם תפרוץ מלחמה או בכלל לא, עדיין ניתן היה למצוא צידוק לאי־גיוס המילואים, אך לא הובן פשר התנגדותו של דיין לגיוס רחב, לאחר שגם הוא נאלץ לשנות את עמדתו בקשר לסבירות פתיחת המלחמה באותו יום. הנמקת דיין לחששו מהסתבכות במישור הפוליטי הבינלאומי אינה עומדת במבחן, כי ההפרש בין גיוס של 50 אלף או 100 אלף איש אינו כה משמעותי מבחינת יצירת אווירה בדעת קהל בינלאומית או בקביעת האחראי למלחמה.

רעיון מרכזי אחד

לאחר 14 שנה, כאשר רוב המשתתפים הפעילים שוב אינם בחיים, קשה לעמוד על מניעי השחקנים הראשיים וקשה לדעת מה הסתובב בראשם. אינדיקציה לכך ניתן לקבל אולי, מ„יומן וייטנאם" של משה דיין, על חשיבתו האיסטרטגית. דיין ביקר בווייטנאם באוגוסט 1966, ככתב צבאי. יומנו פורסם רק ב־1977, בפיגור של 11 שנים, 4 שנים לאחר מלחמת יום־הכיפורים. כפי שמעיד על כך דיין עצמו, היומן נוהל באופן אותנטי בווייטנאם ופורסם ללא שינויים „כפי שנכתב בשעתו". משום כך, מעיד הספר, יותר מכל דבר אחר, על מחשבותיו הטקטיות והאסטרטגיות של דיין, לפני פרוץ מלחמת יום הכיפורים. קשה לדעת כמה מהעצות, שיעץ דיין לאמריקנים בווייטנאם, היה מוכן ליישם בזירה הישראלית־ערבית, אך גם קשה להתעלם מקווים מקבילים ודמיון בין שני המישורים.

בכל פגישותיו של דיין עם מפקדיו הבכירים של הצבא האמריקני שלחם בווייטנאם, הוא העלה שוב ושוב שאלה מרכזית אחת: מדוע לא תתנו לכוחות וייטנאם להתרכז ולנהל התקפה. לאור העליונות האמריקנית באוויר ובכוח האש, היתה זו, לדעתו, הדרך הטובה ביותר לנהל את המלחמה. הוא ביקר חריפות את העמדה האמריקנית של רדיפה אחר יחידות קטנות ומתפצלות.

שאלה זו לא נתגבשה על בסיס לימוד הקרבות בג'ונגלים, אלא הוכנה בתל־אביב, דבר המעיד עוד יותר על האנלוגיה. כבר בדרכו לווייטנאם, כאשר דיין עבר דרך וושינגטון, הוא העלה נושא זה בשיחתו עם שר הביטחון מק־נאמארה. „גם שיחתי עם מק־נאמארה לא הבהירה לי כמה נקודות, ולפי שעה הן נראות סתומות. הראשונה — מדוע לא הניחו לווייטקונג לתקוף אותם במיתקפת המונסונים — הרי זו הזדמנות (לדעתי) שהיתה מאפשרת להם להכות את הווייטקונג בכוחם ועוצמת האש שלהם" (עמ' 33).

למחרת, נפגש דיין בבוסטון עם הגנרל גווין לארוחת־צהריים. „בעניין וייטנאם: הוא סבור שווסטמורלנד אינו מפקד חזק אופי. גווין אמר זאת בתשובה על שאלתי מדוע מנעו מן הווייטקונג לנסות לבצע את התקפת המונסון שלהם" (עמ' 41). שוב אותה שאלה הקודמת עדיין, אפריוריות, לדעתו, ללימוד הנסיון הווייטנאמי.

בדרכו לווייטנאם התעכב דיין גם בפריס, שם נפגש עם גנרל ניקו, שלחם בזמנו בווייטנאם. משיחתו זו מצטט דיין את המוטו של ניקו „הבעיה הצבאית בווייטנאם הינה ללכוד את האויב — ללכוד, פירושו, להכניסו למלכודת."

שיחה דומה ניהל דיין מייד כהגיעו לווייטנאם אצל קולונל הממונה במטה וסטמורלנד על ההסברה. „הוא דיבר בהתלהבות על הישגיו של מבצע שהצליח למנוע ולפורר את חלקי הדיוויזיה הווייטקונגית קודם שנכנסה לפעולה של שלב ג' לפי דוקטרינת הו־שי־מין (שלב הריכוז וההתקפה). שאלתי אותו מה היה קורה לו לא הקדימו ופיזרו אותם, אלא היו מניחים להם לתקוף ובשעת ההתקפה — היו פוגעים בהם. לא ידע להשיב."

סיבות פוליטיות

דיין נקט כלפי מלחמת האמריקנים בווייטנאם גישה פרגמאטית. לא עניין אותו מי צודק, אלא מי יצליח להשיג את מבוקשו ובאילו אמצעים. אין ספק, כי מבחינה זו שימשה אותו המלחמה כמעבדה לגיבוש דעותיו, באשר למלחמות שהוא עתיד היה עוד לנהל.

את דעתו זו השמיע דיין שוב באוזני הגנראל נורטון. „את דעתי שאין לווייטקונג שום סיכוי לנצח בהתקפות של יחידות גדולות לא שיניתי כמובן," מעיר דיין. הוא לא שינה השקפתו זו גם לאחר סיור ביחידות השדה ולימוד לקחי הקרבות. בפגישתו עם קולונל לי הוא כותב שוב: „השאלה הנצחית שלי — מדוע אין הם מניחים לווייטקונג להתרכז ביחידות גדולות (דיוויזיות) ולערוך את התקפות המונסון שלהם — וזו הזדמנות להכות אותם באופן יסודי".

בווייטנאם מתברר לדיין (כפי שיתברר לו גם במלחמת יום־הכיפורים), כי להתנגדות לטקטיקה המוצעת על־ידו סיבות פוליטיות בעיקרן. האמריקנים אינם יכולים להרשות לעצמם, מבחינת יחסם כלפי הציבור הווייטנאמי להתרכז, להשתלט על שטחים, מתוך הנחה שאחר־כך יכו אותו. המהלך הזה נמנע גם במלחמת יום הכיפורים: כאשר דיין הציע נסיגה לקו המיתלה, השיג רק את הסיפור על התמוטטותו הוא. הדרג הפוליטי והצבאי גם יחד לא היו מסוגלים לקבל החלטה על נסיגה יזומה, אף אם מוצדק היה הדבר צבאית־טקטית על־ידי נסיבות המלחמה. לכן, העדיפו להחזיק במוצבים הממוטטים של קו בר־לב ולנהל קרבות מאסף לשחרור החיילים במוצבים.

גם בישראל, הצבא לא היה מוכן אמוציונלית לקרב טקטי. בצה"ל רצו במתקפת־נגד מהירה שתטאטא את המצרים לתעלה. אולם, קרבות סיני עדיין היו טמונים בהיסטוריה של העתיד. בינתיים, גיבש דיין סופית את דעתו בשאלה היסודית — „על הטקטיקה (ואולי על האסטרטגיה) של הלחימה האמריקנית כאן אני סבור (לפי שעה) כי לפחות אפשרית גם דרך אחרת זו שרמזתי עליה: להניח לווייטקונג להתרכז ולהתקיף — ... — ולהכות אותם."

לקראת תום הביקור דיין פתח מחדש ב„דיון הפילוסופי" עם הגנרל לרסן. מן הראוי להזכיר שיחה זו, כי לראשונה מזכיר בה דיין את הנושא של „משיכת הצפוניים לשטח פתוח", שם להניח להם להתקיף בכוח גדול ולהשמיד אותם. האנלוגיה לובשת כאן אופי בהיר יותר.

קטעים אלה מזכרונות משה דיין לא היו ידועים בעת החקירות על מלחמת יום־הכיפורים ופורסמו רק כ־4 שנים לאחריה. גם אז מעט מחוקרי מלחמה זו קשרו בין הדברים. אין ספק, כי צה"ל לא פעל על־פי הטקטיקה או האסטרטגיה שעליהן הצביע דיין במלחמת וייטנאם, משום שהדרג הצבאי והפוליטי לא אימץ אותן כאן. האמריקנים אימצו אותן לבסוף בעת מתקפת טאט, וכנראה הפסידו משום כך את המלחמה במישור הפוליטי, למרות שהתוצאות הצבאיות אימתו את השקפות דיין.

מכל מקום, בספר זה יש לפחות עדות מכלי ראשון על החשיבה הצבאית במישור האסטרטגי והטקטי של דיין לפני המלחמה. יש בכך אולי משום הסבר על מניעי התנהגותו בעת מלחמת יום־הכיפורים.

החזית הדולרית

(הימים הנוראים של ח"כ אברהם שפירא במלחמת יום כיפור)

„אתה זוכר" — אומר ח"כ ר' אברהם שפירא — „מלחמת יום כיפור התחילה בשבת. גם הפעם יום כיפור חל בשבת, ומאז אותה מלחמה אני לא מפסיק לחשוב עליה ועל הימים הנוראים שעברנו אז. התפללתי אז, כהרגלי מאז ומעולם, בבית הכנסת של אדמו"ר מגור בירושלים. במוצאי החג נסעתי מיד לתל־אביב. כבר ידעתי שפרצה מלחמה. היה בלבול ומבוכה נוראה. עוד הייתי בבית־הכנסת בתפילות יום כיפור, אפילו לא הסרתי את הטלית והקיטל, אבל במוח כבר דפקה המלחמה. לא שמעתי דבר. היה קשה לחשוב על אוכל.

„הדרך מירושלים לתל־אביב עברה במהירות־שיא. כשנכנסתי לבית צלצלתי מיד לביתו של פנחס ספיר, ידיד־נפש שהיה אז שר האוצר. מביתו השיבו שהוא במשרדו בקריה בתל־אביב. לא הספקתי להגיע את השפופרת וכבר ספיר על הקו, ועכשיו אני שומע את קולו המצווה „בוא מיד, אני צריך אותך כאן לידי". טסתי לשם במכונית וכבר ספיר אומר, לעבודה. אחר־כך נטעם משהו, אבל עכשיו תתחיל להזעיק את האנשים שלך, יש מלחמה, צריך שיהיה לנו מיד כסף.

„ידעתי שספיר מתפלל כל שנה בימים הנוראים. הוא היה יהודי ויהודי מתפלל בימים נוראים. עכשיו, כשאנחנו מדברים על המלחמה, נזכרתי בקריה. יום אחד לפני יום כיפור צלצל אלי ספיר והזמין אותי להתייעצות. הנושא היה מינוי מנכ"ל לתעשייה האווירית. היו אז בעיות עם אל שווימר. נדמה לי שרצו למנות אותו כיושב־ראש מועצת המנהלים והיה צורך במנכ"ל. בעניינים כאלה ספיר היה קורא לי. אני מספר זאת בגלל הפרשות של התעשייה האווירית. לביא או לא לביא, גם אז היו שם בעיות. והנה, המלחמה — הכל נעשה קטן על־ידה. עבודה עם ספיר זה מינימום 18 שעות ביום, לא פעם 20 או 24 שעות.

„ספיר, למי שלא זוכר, היה איש גדול, גבוה, חזק מאוד, עם כושר עבודה ענקי, כך שכל פגישה איתו זה מין דבר שאי־אפשר לתאר. מה רצה ספיר, שאתחיל מיד לגייס כסף מיהודים. הייתי צריך להכין על המקום תכנית עבודה לגיוס עשרות מליונים, לא 10 מליון, עשרות מליונים, ואם אפשר — מאות. ספיר הוסיף: „אל תביא לי אף אחד שמוכן לתת פחות מ־100 אלף דולר, יותר מזה אפשר לקבל ולא כסף דחוי, עכשיו על המקום צ'קים, הוראות מיידיות לבנק, אתה מבין", הוא הוסיף „צריך כסף מהר כי המלחמה נוראה וקשה. יש מאות הרוגים, כל כדור, כל פגז כל כלי — זה קודם כל כסף, וצריך לשלוח הזמנות שישלחו לנו תחמושת וכלי מלחמה, וזה החלק שלנו במלחמה הזאת, זאת החזית שלך ושלי ותאמין לי שהיא חשובה".

„הסתכלתי סביבי. כבר הגענו לחצות ואני עוד בטלית ובקיטל, לא טעמתי עוד שום דבר, לא הספקתי להחליף בגדים, כל הזמן צלצולי טלפונים, אנשים נכנסים ויוצאים, ועלי להזעיק יהודים שיפתחו את הלב והכיס."

ר' אברהם שפירא עוצר לרגע ואומר: „צריך להסביר, שיבינו, שבמקרים כאלה של מצב חירום יש צורך באהבה, כמו של רופא, אסור לבקש ממישהו שאתה יודע שלא יתן, צריך את אלה שנותנים בלי הרבה שאלות. אתה אומר — ר' יהודי, מדינת ישראל בצרה, עורר דרישה, ותאמין, הידיעה על הנתינה והנותנים, גם אם הרוב זה מה שקוראים „מתן בסתר" או תרצה „גמילות חסד" שהם ממסורות היהדות, מגיעה לאן שצריך. באותו לילה צלצלתי ליהודי טוב ומסור. הוא השיב מיד: מחר בבוקר יעמוד לרשותך בבנק שלי מליון דולר. ושרק לא תפרסמו את שמי. אחרי המליון הראשון והשני כבר התחילו יהודים לצלצל מכל העולם ולתת בלי לבקש קבלות, בלי לבקש טובות. כשיהודים נותנים, הם נותנים מכל הלב. לפנות בוקר נכנס אלי ספיר ואמר — „ברוך" השבתי לו, ר' פנחס, אלוהים יהיה בעזרנו וננצח במלחמה." שפירא מזכיר את האחים רייכמן מטורונטו שבקנדה. שהם היום מעשרת העשירים ביותר בעולם. בלי שום בעיות הם הרימו תרומתם ונתנו דוגמה.

„עכשיו, כשאני מדבר באותה מלחמה נוראה", אומר ח"כ שפירא, „אני חושב שהיום כאשר בני ישראל יושבים בשלווה, בעזרת השם, אין בהם אחדות ואין בהם אהבת אחים כמו בימי מלחמה וחרום. לכן, ביום כיפור הבא. עלינו צריך להתפלל חזק שתשכון כאן אהבת ישראל ואחדות. יהודים צריכים לעזור אחד לשני לא רק בעת צרה."

חיים מרגלית

המחדל שלא חדל

עד היום מקובל לעסוק בצד הבטחוני של מלחמת יום הכיפורים, אך המחדל העיקרי הוא מדיני ■ הקיפאון הנמשך בגבולנו המזרחי יוביל למלחמה, שגם אם ננצח בה נשלם מחיר כבד ■ הלקח לא נלמד והבריחה מפתרון מדיני טומנת בחובה מחדל חדש

מארק גפן

בשנת 1978 נלוויתי עם קבוצת עורכי העיתונים אל ראש הממשלה דאז, מנחם בגין, בטיסה ראשונה למצרים. היעד היה איסמעיליה, שם עמדה להתקיים פגישת הנשיא סאדאת עם ראש הממשלה מנחם בגין. כולנו חשנו, כי אלה רגעים היסטוריים, אך גם מוזרים מאוד. כאשר נחתנו בשדה תעופה קטן, במרחק מספר קילומטרים מאיסמעיליה, צפינו בתמונה סוריאליסטית של כמה יחידות מצריות במדים ססגוניים, העורכות תרגילי סדר משונים, ללא כל קשר עם האורח הבלתי שיגרתי שדרך לראשונה על אדמת מצרים.

כאשר ירד בגין מן המטוס לא נמצא אף מארח מצרי שיקבל את פניו, ונדמה היה כאילו איש אינו מצפה לבואו. היו רגעי מבוכה והרבה „באלגאן" עד אשר נמצא איזה קצין מצרי, שהצליח להביא את היחידות המתמרנות בשדה אל המטוס, כדי להקביל את פני מנחם בגין. תמונה מוזרה זו נחרתה בזכרוני כעדות להפתעה ולמבוכה גם יחד שאחזו כנראה גם במצרים נוכח האירוע הבלתי־רגיל, שהיה עליהם להשתתף בו. שהרי, רק חמש שנים קודם לכן, הם יצאו למלחמת־קודש נגד ישראל, מלחמה הקרויה בפיהם מלחמת הרמאדאן ואצלנו — מלחמת יום־הכיפורים.

כאשר הגענו ישר משדה התעופה לאיסמעיליה, אל חווילתו של סאדאת, הופתענו מעוצמת הכוחות המצריים לסוגיהם, שסגרו על העיר. מישהו סיפר, כי ארמייה שלמה נמצאת בעיר ושומרת על הדרכים המובילות אל מקום פגישתם של סאדאת ובגין. הרושם הראשון היה, כי סאדאת עשה מהלך דרמטי שאינו מקובל על העם, שאולי תהיה התקוממות עממית נגד שיחות השלום עם ישראל, האויב הנצחי של הערבים. עדיין לא נשכחו הכרזותיו של סאדאת מראשית שנות ה־70, כי הוא מוכן להקריב מליון חיילים כדי להכניע את ישראל ולהשליך את תושביה אל הים. שעות הסתובבנו באפס מעשה ליד ביתו של סאדאת, תוך נסיון לדלות כל פירור מידע על הנעשה בפנים. פה ושם קלטנו כי השניים, סאדאת ובגין, נקלעו לקיפאון או אף למשבר. היינו דרוכים להודעה, כי בכל רגע נצטרך לשוב לישראל. סביבנו הסתובבו כל מיני קצינים מצריים עם פנים אטומות, אדיבים מאוד, אך ללא נכונות להיכנס לשיחה כלשהי.

ההמתנה נתמשכה עד שהמצרים החליטו, כי צריך לארח אותנו באופן כלשהו, והובילו אותנו לבית ששימש כמועדון של קצינים מצריים, ושם הגישו לנו כיבוד קל. ישבנו במחיצה אחת עם חיילים מצריים, כנראה טנקיסטים, אשר לכאורה לא שמו לב כלל לנוכחותנו. כעבור זמן קצר נשבר הקרח. ההידברות הראשונה היתה באנגלית. אחד מהם הסביר כמה נוכל להתכבד, והגיש לנו ספלי קפה מהביל. תוך כדי כך נפתחה שיחה, לכאורה מקרית מאוד. הם שאלו על תל־אביב ועל ירושלים. אחד סיפר על הקרב שבו השתתף במלחמת יום־הכיפורים, אך ללא רגשות, כאילו דיבר עם תיירים מארץ שאינה שייכת לאזור הזה. חשבתי לעצמי כך נראה האויב שחששנו מפניו, אויב ששנא אותנו ואנו השבנו לו באיבה, המלווה בתחושת צדקתנו כמותקפים במלחמת־פתע בוגדנית. במה הם שונים מן הטנקיסטים שלנו, חשבתי לעצמי „מחשבות כפירה". למה בכלל אנו נלחמים אלה באלה?

לידי ישב מצרי עם סימני דרגה שלא יכולתי בבורותי לזהותם, אולי סרן, אולי בעל דרגה גבוהה יותר. הוא שתק עד כה — אם מתוך גאווה, ואם מתוך איבה. — „אנו הישגנו את שלנו — העיר — ניצחנו במלחמה הזאת. בפעם ראשונה הוכחנו, כי אפשר לנצח אתכם, והוכחנו לכם כי אתם עלולים להפסיד במלחמה. לאחר הניצחון אפשר לדבר על השלום. אנו לא רוצים במלחמה, ואם תחזירו את שטחינו לא נילחם יותר". הדברים נשמעו כמו הצהרה פוליטית, אך חבריו של אותו קצין נדו בראשיהם לאות הסכמה.

הסברים מרחיקי לכת

השיחה הקצרה נקטעה, שכן התברר, כי בגין וסאדאת אומנם לא הגיעו להסכמה. כדי למנוע משבר, על־פי הצעתו של סאדאת, הוזמן אורחו הישראלי ללון באיסמעיליה כדי להמשיך בשיחות למחרת היום, ואילו אותנו, את עורכי העיתונים, החליטו לפצות על־ידי הסעה לקאהיר, למלון מהגהאוס, ולביקור לילי חטוף בפירמידות. תוך כדי הנסיעה לקאהיר הירהרתי בדבריו של אותו קצין מצרי. כיצד הוא מדבר על ה„ניצחון" במלחמת יום־הכיפורים, אם בסיומה הצלחנו לא רק לחצות את התעלה, אלא אף להגיע למרחק של 100 ק"מ מקאהיר? האומנם המצרים הללו חיים בשקר? מה עוד, שלאורך כל הדרך ראינו דיוקנאות־ענק של סאדאת במדי מרשל, המוכתר כמנצח הגדול במלחמת רמאדאן.

הם לא שיקרו. נכון, ישראל וצבאה יכלו לטעון לניצחון, אפילו לניצחון גדול, לאחר שהצליחו להתגבר על המפלות של הימים הראשונים ולבלום את אלפי הטנקים של האויב בצפון ובדרום, ולעבור בשלב האחרון להתקפה נגדית, ולכבוש שטחים במצרים ובסוריה. אבל המחיר היה כבד ביותר, ואולי לראשונה חשו הכל, מן הצמרת עד לאזרח מן השורה, סכנה לקיומה של מדינת ישראל. מה שנראה כניצחון בעיני המצרים הוא אותו שלב, שבו הצליחו לצלוח את התעלה, להרוס את קו המעוזים, וליצור בישראל חרדה מפני התקדמות הצבא המצרי לעבר ישראל.

הם לא התכוונו כלל לכבוש את ישראל, כך טען סאדאת עצמו, וכך טענו המצרים שדיברנו איתם. הם ידעו, שאפילו אם הצליחו להפתיע אותנו, לתפוס אותנו „בלי מכנסיים", אין ביכולתם לכבוש את ישראל. לסאדאת היו הסברים מרחיקי־לכת (הוא כתב על כך בספרו האוטוביוגראפי). לפי דבריו, הוא רצה לאלץ את ישראל להגיע עמו להסדר שלום, אך היא דחתה יוזמות רבות בכוון זה. ישראל היתה שיכורת נצחון לאחר מלחמת ששת־הימים, ורק על־ידי מפלה אחת תוכל להשתחרר מן השיכרון הזה. כך נראו הדברים בעיני סאדאת ובעיני עוזריו הקרובים.

ואומנם, מאותו מפגש ישיר ראשון עם המצרים אפשר היה להבין יותר את מה שמכונה כמחדל מלחמת יום־הכיפורים. אצלנו מקובל עד היום לעסוק בצד הבטחוני של המחדל ולא במחדל המדיני, שהוליד גם את ההפתעה ביום הכיפורים, וגם את המהלומות הכבדות שספגנו במלחמה הזאת. אם ניצחנו בסופו של דבר, הרי שילמנו מחיר עצום, מחיר של אלפי הרוגים ופצועים. לא פחות מזה שילמנו ברעידת אדמה בציבור, שהחלה עם גמר המלחמה, רעידת אדמה, אשר מאוחר יותר הביאה למהפך שלטוני ולעליית הליכוד לשלטון.

בודדים לא השתכרו

בראשית המחדל היה עיוורון מוחלט של הממסד המדיני, אך גם הבטחוני־צבאי. מי שסוקר את הסימנים בשטח, סימנים גלויים של מלחמה המתקרבת ובאה, בצד הזלזול בהם מצד הדרג המחליט, אינו יכול שלא להגיע לידי המסקנה, כי זו היתה תוצאה של מגלומאניה לאומית, התנפחות האגו הלאומי, בעקבות הניצחון הקל במלחמת ששת־הימים. היו רק בודדים בישראל אשר לא השתכרו ממלחמת ששת־הימים. פנחס לבון דיבר על נסיגה חד־צדדית, דוד בן־גוריון על החזרת כל השטחים תמורת שלום אמיתי, ומפ"ם הציגה תוכנית שלום, המבוססת על שינויים מועטים בגבולות 1967. לעומת זאת, המדינאים והגנראלים התפארו, כי יעברו שנים רבות עד שצבאות ערב ישוקמו, ויוכלו לצאת שוב למלחמה.

יכולנו אז להחזיר את השטחים, תוך קביעת סידורי ביטחון כרצוננו (פירוז וכו'), ולא רק למנוע מלחמות בעתיד, אלא אף לבלום על הסף את הצרה של גוש־אמונים, ההתנחלויות בגדה וכו'. התחלנו „להתאהב" בשטחים לא שלנו. שארם־א־שייך הפכה לאופירה, והיה נדמה, כי בלעדיה לא נוכל להתקיים. שארם־א־שייך הפכה מפתח לבטחוננו, לחופש השיט וכו'. בנינו את ימית בשטחה של סיני כעמדת־מבצר מאוכלסת, שעליה לא נוותר גם במחיר השלום. קו המעוזים בתעלה, המכונה קו בר־לב, הוצג לא פחות מאשר קו מז'ינו הצרפתי (שאגב לא הועיל לצרפתים במלחמת העולם השניה), והצבא ערך בו ביקורים לכל הממסד הפוליטי וההתקשורתי כדי להוכיח, כי המצרים יטבעו בתעלה אם יעזו לחצותה. בסודי סודות הוצג אפילו הפטנט של „שריפת התעלה", שאמור היה לשמש מחסום־אש בפני כל נסיון מצרי לחציית התעלה. על סאדאת דובר בזלזול כ„לא יוצלח", „חשישניק", „רברבן", ואפילו המזרחנים לא הצליחו להציגו בצורה אחרת.

לכן, שנת 1973 לא הזיזה את הדרג המחליט משלוותו. אומנם, בחודש מאי, כאשר התרבו סימנים על הכוננות הצבאית במצרים, הוחלט בלחצו של הרמטכ"ל דאז דוד אלעזר (דדו) על גיוס חלקי. המצרים דחו כנראה את תוכניתם למועד מתאים יותר. הרמטכ"ל דדו ננזף (!) על שגרם לבזבוז 50 מיליון לירות בגלל אזעקת שווא... שר הביטחון משה דיין דיבר על „שלבי הגמר של המלחמה" — השר יודע על־סמך מה. לקראת הסתיו הסימנים המדאיגים גוברים, אך הביטחון העצמי של הממסד אינו מתערער. אפילו ידיעות גלויות של הסוכנויות הזרות על ריכוזי הצבא הסורי, ושל התמרון הגדול של הצבא המצרי, אינם מזיזים למקבלי ההחלטות.

עם המכנסיים ביד

קשה לדעת מי השפיע על מי בקביעת הקונסנזוס, המדבר על־כך שהמצרים והסורים לא יפתחו במלחמה. הם לכל היותר פוחדים מישראל — ובכך ההסבר „להערכות ההגנתית" שלהם. עשרות פעמים שמעתי אז את המונח הערכות הגנתית, אפילו בור כמוני ניסה לשאול האם יש קושי גדול להפוך „הערכות הגנתית" להערכות התקפית, אלא שכל ספק נדחה על הסף. משפחות של דיפלומטים סובייטים עוזבות ביום חמישי את דמשק, ואצלנו דנים במצב במחנה שנאו בווינה.

ידיעות מדאיגות ורמזים אל המודיעין, אך ראשיו מכורים לקונצפציה שלא תהיה מלחמה. מזכירה הצבאי של גולדה מאיר מספר בספרו החדש, שכאשר טילפן בלילה אל משה דיין שיבוא בשעה מוקדמת בבוקר להתייעצות דחופה עם גולדה מאיר, עם הרמטכ"ל ואחרים, השיב הלה כי יבוא בשבת ב־11 בבוקר... דיין לא האמין במלחמה גם כאשר באותה התייעצות, שנערכה ב־5 בבוקר, היה בידי המתייעצים מידע סופי על פרוץ המלחמה בו ביום — בשעות אחרי־הצהריים. הוא מתנגד לגיוס מלא, וכאשר בכל זאת הוחלט עליו, הוא מתרה בדדו שלשווא הוא מטריד את היהודים המתפללים בבתי־הכנסת. כעבור שעות ספורות, בשעות 14.00, פגשתי את משה דיין בפגישת עורכי העיתונים. היו אלה הרגעים הראשונים של המלחמה. האיש נראה שבור, כמי שנתפס עם המכנסיים ביד. „הקונצפציה" התנפצה, ושר הביטחון איבד את השליטה ואת היכולת לפקד על המלחמה.

נכון, היה עיוורון מוחלט במודיעין, בצמרת הבטחונית, אך בעיקר בצמרת המדינית. האמונה האווילית שנוכל להחזיק באימפריה בלי להסתכן במלחמה עלתה לנו באלפי הרוגים. הניצחון היה מר מאוד. משה דיין הבין מאוחר מאוד, שאי־אפשר להביס סופית את הערבים. כאשר עמדנו, ב־20 באוקטובר, כ־100 ק"מ מקאהיר נכנס דיין לדיכאון המחזורי שלו, משום שהמצרים לא ביקשו הפסקת־אש. לכאורה, צה"ל איים על קאהיר, אך דיין טען שאין להעלות על הדעת, שצה"ל יעלה על קאהיר, וינסה לשלוט ב־10 מליוני תושביה. הוא הבין שאי־אפשר לנצח 100 מיליון ערבים. הבין זאת מאוחר מדי.

ואולי, זהו הלקח שעדיין לא נלמד על־ידי חלק מן הציבור שלנו, ולפחות לא על־ידי מחצית הממשלה שלנו. הקיפאון הנמשך בגבולנו המזרחי (וגם בצפוני) יוביל למלחמה. אפילו ננצח בה, נשלם בעד הניצחון מחיר כבד יותר מאשר במלחמת יום־הכיפורים. אך גם ניצחון כזה, אם יושג, לא יבטיח לנו ביטחון או שקט. הבריחה מפתרון מדיני טומנת בחובה מחדל חדש.

1973. מערך צה"ל על גדות התעלה

לגעת במטרה עצמה

אבא קובנר, עם מותו

עמירם כהן

פגישתי היחידה עם אבא קובנר היתה מביכה. בראשית 1983, בהיותי כתב חדש של „השבוע" נטלתי על עצמי את המשימה לנסות ולשבור את שתיקתו המתמשכת של המשורר, לבקשו שישיב למבקריו מעל דפי העיתון, בנושא שהסעיר אז את דעת הקהל.

בקיבוץ הארצי רגש הוויכוח סביב מה שכונה „פרויקט געש", „בית התנועה", בלשונו של אבא קובנר. חודשים אחדים קודם לכן העלה אבא קובנר רעיון, שלדברי ידידים נשאו עמו מאז שנות החמישים: לייסד מרכז רוחני לתנועה. ב„פרוגרמה" מגובשת ומפורטת בדקדקנות אופיינית, הוא הציע לבנות באזור קיבוץ געש, על שטח של עשרות דונמים, מעין מרכז רוחני־חינוכי־תיעודי־אירגוני, החל ממשרדי ההנהגה העליונה של השומר הצעיר, דרך ארכיון התנועה ואתרי הנצחה, ועד ל„חנויות המפעל" של התעשייה הקיבוצית.

את הפרוגרמה הזו ייחדה גישה הוליסטית, כוללנית, אבא־קובנרית אופיינית. שכן, קובנר ידע, בדרכו המיוחדת, להפוך כל תיעוד מוזיאוני לאלמנט חי וזורם ו„בית התפוצות" הוא הדוגמה. ידידיו יודעים לספר, ששנים ארוכות ציפה לשעה המתאימה ל„פרוגרמה" שלו. דווקא בפרוספריטי האירידורי ראה את ההזדמנות הבלתי חוזרת להקצות מעט מהמשאבים ל„בנייה הרוחנית". במרכז הרוחני שחזה ותכנן לפרטיו ביקש להחזיר שכינה לחצרו של קיבוץ: „גלתה שכינה מחצרו של קיבוץ", כתב ב־1971 ופנה לבני דורו „לעשות משהו שלא תיבש קרקע צמיחתו של הקיבוץ ואולי אף תיכשר להתחדשות כי תבוא."

יוזמתו של אבא קובנר נתקלה בהתנגדות בוטה. במכתבים חריפים, שפורסמו בעיתונות התנועתית, כינו חברים את התכנית „פיל לבן" ו„דיסנילנד" ו„בית רסקו חדש על חוף געש". אין לנו צורך ב„בית תפוצות" פרטי משלנו, הטיחו אחרים ואנשי גבעת חביבה פתחו במערכה משלהם, מתריעים כי מימוש תכניתו של אבא קובנר „תביא להתרוקנות המרכז החינוכי של גבעת חביבה הוותיק מתוכנו".

על רקע סערה זו הגעתי אחר־הצהריים אחד לעין החורש, לצריף הצנוע המוקף עצי אורנים, ששימש לאבא — אבא קראו לו בקיבוצו — כחדר עבודה. דפקתי בדחילו ורחימו על דלת העץ, קצת נרגש לקראת פגישת הפנים־אל־פנים עם האדם, שהיה מזוהה מילדותי עם גבורת גטו וילנה ועם „פנים אל פנים" ו„הצומת", שני ספרים שבלעתים בנעורי בנשימה עצורה יום ולילה ועוד יום. הדלת נפתחה ואבא עמד בפתח ברעמתו המפורסמת ובפניו הכמו־מיוסרות תמיד בצער העם והעולם.

„אינני מתראיין בנושא הזה. התנועה יקרה לי מכדי שאתווכח מעל דפי העיתונות. ומה שיש לי לומר אני אומר בפורום שנועד לכך", השיב לי וסימן ש„הראיון" הסתיים.

„שופכים את דמך", ניסיתי לשכנעו, „ואתה שותק..."

הבחנתי שהוא מתלבט, אך לבסוף ביקש סליחה וסגר בפני את הדלת. חזרתי הביתה קצת נעלב ובעיקר מאוכזב. אך, לימים תפסתי שצדק אבא קובנר. לא היה בנוי לוויכוח על מחירו של מטר־רץ שיש, תכנית „בית התנועה" שקעה ולא דובר בה יותר.

לימים, התבטא שהיתה כאן „גניזה באי־כבוד", ואכן מעולם לא הוחלט בפורום מוסמך כלשהו לדחות את התכנית. יתר על כן, היא אפילו התקבלה, בעיקרון, בכמה אינסטנציות תנועתיות. אלא שאיכשהו הפסיקו לטפל בה ולקדם אותה. בעיקר היתה בעייה בעניין המקום.

אחר כך, התחלפו מזכירי התנועה ואת התודעה תפסו פרשיות אחרות, בוערות יותר: „אשת כספים" ו„פיט" והריבית הרצחנית והמצב הכלכלי שהלך והידרדר. כשאין לחם לא מתפנים לעיסוק בתורה. והפרויקט — שקע מעצמו.

שנתיים לערך הסתגר אבא קובנר. מנתק עצמו, כפי שאולי רק הוא ידע לעשות, מכל קשר עם הממסד התנועתי והתקשורת התנועתית. אך משנקרא על־ידי אנשי גבעת חביבה לסייע בהקמת „בית מורשת" — לא יכול היה לסרב. אמנם, לא היה זה „בית התנועה", חזונו הגדול, אך במידה רבה מצא בתכנית אלמנטים רבים, בתחומים חינוכיים ותיעודיים, שחלם לממשם „בבית התנועה".

כשלקח על עצמו, לפני כשנתיים, את הכנת ה„פרוגרמה" לבית מורשת, היה כבר איש חולה. ככל שגברה מחלתו כן גבר קצב עבודתו, כשמטרתו להספיק ולסיים את העבודה. בסוף יוני 1987, כחודשיים וחצי לפני פטירתו, ולאחר שכבר איבד את כושר הדיבור, סיים את עבודתו, והגישה לחברי צוות ההיגוי: „פרוייקט בית מורשת בגבעת חביבה" („פרוגרמה רעיונית מלווה בתזכיר אישי").

בחודש נובמבר אמור הוועד הפועל של הקיבוץ הארצי להתכנס ולדון בתכנית. לזכרו של אבא, נביא כאן, בפרסום ראשון, כמה מעיקרי התכנית. עשרה ימים לפני פטירתו השלים איגרת אישית לחברי הוועד הפועל, שאמורה היתה להישלח אחרי החגים. זה הנייר האחרון שיצא תחת ידו. באגרת אחרונה זו כתב:

משום מה אני חש צורך להקדים את ההקדמה לפרויקט בדברי התנצלות אישיים. דברים בוערים בחלל עולמה של ישראל, בוערים באמת ובוערים במדומה, ואתה בא אלינו ב מ ו ז י א ו ן! האמנם זהו הדבר שבו צריך לדון בשלהי שנות השמונים הוועד הפועל של הקיבוץ־הארצי ובתחום זה דווקא, שלכאורה הוא נועד לשימור, צריכים אנו להשקיע את מרצנו ואת כספנו?

שאלות אלו ואחרות שאלתי את עצמי לפני שהסכמתי לקבל עלי חיבור הפרוגרמה ל„בית מורשת" ולעשות נפשות למימוש הפרויקט, לכאורה חריג מכל תחום אקטואלי שבחיינו.

רבים ממפעלינו, המקומיים, האזוריים והתנועתיים, הם אמצעים להשגת מטרות כלכליות, חברתיות או פוליטיות. מבלי להעריך ולבקר אלו מהם משיגים את מטרותיהם ואלו נכשלים, אין הם, כאמור, אלא אמצעים למטרה. „בית מורשת" כפי שהוא מתואר בפרוגרמה זו, הוא נסיון לגעת במטרה עצמה...

לו נתבקשתי להציג את סדר העדיפויות שלי כפרט וכחלק מציבור יהודי וקיבוצי הייתי מצביע על מעשים שפירותיהם מבשילים לאט ולאורך ימים ושיש בהם לחזק את החוויה שממנה נבנית התשתית הרוחנית של עם ואדם. ובהכרח שהמעשה המוצע כזה הוא בכיוון הנכון ובזמן הנכון, אני מעז לבקש את תשומת לבכם.

אבא קובנר

קצר המצע מלהביא כאן אפילו מעט מועד מהרעיונות, שגיבש אבא קובנר, בסיועם של שאר חברי „צוות ההיגוי" לכדי הצעות לביצוע בפרוגרמה שלו ל„בית מורשת". נביא בזה דוגמה אחת מגישתו האופיינית הייחודית, שיושמה בצורה מזהירה ב„בית התפוצות," בבחינת הפרט המראה על הכלל.

* * *

הגן המדבר

סאגה שומרית
מְדַבֶּרֶת בִּפְרָחִים.

„הירידה אינה הגרועה מכל"

על בית מורשת ומה שמעבר לו: משנתבקשתי לחבר פרוגרמה לבית מורשת בגבעת חביבה נתתי את הדעת על דברים שמפליגים מעבר למפעל הספציפי ועל היבטים רחבים יותר הקשורים בנושא. כיוון שאבד לי כלי השכנוע העיקרי אשר לאדם — הדיבור — אעלה, ברשותכם, מקצת מהרהורי לפניכם בכתב, בין כמקבלי ההחלטות ובין כחברים מעוניינים מן השורה.

אחרי שנות דור ושניים אחרי המלחמה פתחה „מורשת" קורס להוראת השואה בגבעת־חביבה וזמן קצר לאחר מכן סניף לו בדרום, ביד מרדכי, בחוסר תנאים נאותים וכמעט ללא אמצעים, רק במסירות והכרה של העושים במלאכה. וראה זה פלא, הקורסים הללו כבר הוציאו להם מוניטין בקרב צעירי הקב"א ומוסדות חינוך, קרובים ורחוקים, בכל הארץ. אחרי 30 ו־40 שנה — מה קרה? אין זאת כי יש צורך אמיתי לבני הדור הזה כבאים אחריו, להכיר את שרשי קיומו הלאומי ומקור הזהותו של דברי ימי עמו ובית אביו, אפשר יותר משהיה נדמה לדור האבות עצמם. ואת ועוד: אולי בקטע זה והוא רק קטע מבעיה נרחבת — נחשפת הדילמה החינוכית שלנו כתנועה וכציבור המבקשים להוסיף ולהתקיים בעתיד.

אין עתיד לציבור בלי מסירה: הציונות נולדה מספסל הלימודים. אם לא של בית־הספר הפורמאלי הרי של ספסלי הלימוד המשופשפים של תנועות הנוער ו„החוגים" („קריילעך־קרוזקי") של האינטליגנציה היהודית הצעירה. לא במקרה השקיעה התנועה הציונית בתקופתה הקלאסית מחשבה כה רבה לפעילות החינוכית. בין שאבות התנועה עשו זאת כהמשך למסורת יהודית מדור דור, בבחינת „תלמוד תורה כנגד כולם", ובין מתוך תחושה של מחדשים, שאין שוד לתנועת תחייה לאומית שתהיה למצוקה קבע בלא תשתית חינוכית, שפירותיה לעתיד.

שלומיאליות תזוזה: כשאתה חוזר וקורא בספרות של ראשית הציונות אתה נדהם נוכח העובבנות, השלומיאליות כמעט, של עדמינו באנשי מעשה ועל עושר חזונם הרוחני באנשי מחשבה. לא הייתי מפקיד בידי שום דוקטור להיסטוריה שיוציא משפט על מה היה קורה אילו זה היה להיפך: אבי־כה ואסי־כה באה המדינה וההצלחה, הכלת־מעוררת של הגשמת המטרה המרכזית של הציונות, והיוצרות נתהפכה. אמנם לא בכל תחומי המעשה הפליאו הממשיכים אבל את תנופת המחשבה המתחדשת איבדנו אי כזה.

עת ללמוד מהוריבו: אלא שהתרחשות חשובה זו איננה בחצר שלנו) קל וזול הוא למלא את דפי עיתוננו בהררי מלים נגד הציבור הדתי החרדי והכפייה הדתית וכיו"ב, במלחמה צודקת בעיקרה אך אינה בוחלת באמצעים גם בציבור שלא חסרים בו שנאה עמוקה כתהום, בין אחים לעם אחד „ברור ראשון לגאולה".

במכתב זה אינני רוצה להרחיב את הדיבור על המאבק בחרדות המתפשטת אצלנו — כבעולם הגויי כולו — אלא בהיבט אחד ויחיד: ביחס אל חינוך הדור. יושר אינטלקטואלי, החשוב גם לעצמו, מחייב ללמוד את הבעיה בהיקפה ולא בצימצומה הקיצוני. לא כל הציבור הדתי הוא חרדי וגם בקרבו מתחוללת דינמיקה שאותותיה עדיין חסויים יותר מגלוים. אינני יודע כמה מכם, חברים, התעניינו בחומר מחקרי ובסטטיסטיקה. הנה הראה לי פרופסור סול ברון, זקן ההיסטוריונים היהודים בדורנו, מחקר שעשה על ספרות תורנית בזמננו. מסתבר, שפריחת הספרות התורנית כיום גדולה יותר מאשר איפעם בתולדות ישראל, כולל ימי פולין ורוסיה בשיא גדולתם ואשר לבתי אולפנא — במדינת ישראל — הציונות חילונית — קיימים היום יותר ישיבות ומוסדות הוראה דתיים מאשר בכל תקופת התלמוד בבבל ובארץ ישראל!

הירידה איננה הגרועה מכול: רבים ומתרבים הם היורדים מהארץ מקרב בני הקיבוצים. הגיעה השעה לשאול את עצמנו כמה שאלות נוקבות לנוכח תופעה זו. ראשית התופעה עצמה עוד אנו כואבים את אוברת ידידתם של טובים גם מוכשרים מבני דור ההמשך עולה שאלה המורה מעצם הירידה היציאה מכלל ישראל המורה מירידה לגולה? אני חושש מלומר שבמידת היכרותי את הנוגעים בדבר, יהיה אחוז גבוה מבין היהודים שיצאו מכלל ישראל בתוך דור או שניים — דווקא מיוצאי חלצינו. אולי מן הדין לשאול ולתחקר אותם לא כל כך על סיבות הירידה, כי לרבים היא בלתי נהירה ולא מודעת לכשעצמה — אלא איזה מיטען רוחני יהודי — ציוני וקיבוצי הם נושאים בקירבם כמקור להוראות להם ולבניהם? אולי בדרך פרדוקסית זו נלמד משהו על אבדן הקוד הרוחני שלנו, שהתוצאותיו לעתיד עלולות להיות קטלניות יותר מכל חובות הבנקים!

אבא קובנר

„יותר מכל, איש השומר הצעיר"

דני טריינין רכז „גבעת חביבה" סייע בשנתיים האחרונות ביותר עם אחרים לאבא קובנר בתכנון „בית מורשת". „לקראת הפגישה הראשונה שלו עם אבא מאוד התרגשתי. ידעתי שאני הולך להיפגש עם אדם בעל שיעור קומה, שהוא גם מאוד ביקורתי וישר, אדם שאינו משחית את זמנו על דברים בטלים, ואני רוצה ממנו ברכת־דרך ורוצה אותו כשותף בפרויקט גדול, שבלעדיו, בלי אבא, אין לנו כמעט סיכוי להרים אותו. גם ידעתי שאני הולך להיפגש עם אדם מאוכזב, מאוכזב מהדרך שבה טופל הפרויקט הקודם שלו, „פרויקט געש", וגם מאוכזב מדברים רבים המתרחשים בחצר הקיבוצית.

ב„שיחות הראשונות איתו חשתי בכאב הצורב שהוא נושא עמו. זה היה לאחר תקופה ארוכה של ניתוק קשרים ומגע עם הממסד התנועתי. ואני לגביו ייצגתי את הממסד. להפתעתי, כבר בפגישה הראשונה הוא גילה עניין גדול והיה מוכן לוותר, אפשר לומר, על כבודו שנפגע מעצם המודעות שלו לחשיבות הפרויקט „בית מורשת", שהצענו לו שיקח חלק בו. סיפרתי לו על המחשבות שלי, והוא דיבר על הצורך במרכז רוחני, בהתחדשות, בהמשכיות. תוך כדי השיחה הרגשתי שאני עומד אצלו במבחן וחיכיתי בחרדה לפסק הדין שלו. צריך להבין כי בשבילו „גבעת חביבה" היתה עניין קצת בעייתי. הוא היה מאוד ער לחולשותיה של גבעת חביבה החל מהמיקום הצדדי, התדמית המיושנת והאווירה המסוימת שהייתה בה. לאבא היתה חשובה מאוד מרכזיות, קירבה לעיר, קירבה לאוכלוסיה הגדולה. לא כפתח לתצוגה או לראווה, אלא כסיכוי לפגישה חינוכית־תרבותית עם אוכלוסיות גדולות. אבא היה פנומן, גאון מבחינת תכנון אורי ומחשבה אורבנית. זה היה משהו ממש מדהים.

„אכן, עם גבעת חביבה, היתה לו בעיה: יתכן שגם על רקע ההתנגדות שלה בעיקר ל„פרויקט געש". באחת הפגישות הראשונות שלנו לאחר שקיבלנו ממנו תשובה חיובית, נסענו לחפש מקום אפשרי לבית מורשת. התעכבנו על הגבעה שממול לגבעת חביבה, מה שהיתה פעם גבעת חביבה הישנה, ואז הוא אמר לי משהו מפתיע: 'על הגבעה הזו היה צריך לקום בית התפוצות' הסתבר, שכבר בשנות החמישים הגה אבא את בית התפוצות. אבל, הוא ראה את בית התפוצות כמי שאנחנו צריכים לעשות אותו, הוא ראה אותו כבית, שהשומר הצעיר במרכזו. כי יותר מכל אבא היה איש השומר הצעיר. מי יותר מהשומר הצעיר, זאת היתה דעתו, מסמל את המהפכה של העם היהודי? היה תמיד באיזה חשש, שאחרים יגזלו מאיתנו. אסור שמישהו יגזול מאיתנו את הראשוניות או את המרכזיות בהיסטוריה של הציונות. הוא גם דאג שבבית התפוצות, שהוא היה ההוגה שלו, יעברו אנשים שהם ביסודם משלנו. זה שייקה וייגברג, זה אלי בן גל, חב"ש שעזר בצד הכספי ואחרים. מה שקרה אחר כך, ומה שקרה גם בדברים אחרים, שאחרים אימצו את בית התפוצות. כל מיני מערכות וממסדים".

אבא הגה את בית התפוצות, מדוע הוא לא נשאר שם לנהל, הוא לקחת קתדרה?

— אבא הוא לא איש שמנהל. הוא לא יכול לנהל. הוא בראש ובראשונה הוגה, אבל כהוגה הוא קפדן ביחס לכל פרט, לכל מלה, לכל אות, שרעיון יחיה עד הסוף. לא קיים אצלו להשאיר רעיון פתוח. אין מין דבר כמו: 'הזמן כבר יעשה...'. הוא נורא האמין בכוחה של המלה. ברגע שהמלה נכתבה, הוא ראה בה כוח אדיר ולכן הכל צריך להיות עד הסוף. אבא הוא לא איש שיסתפק רק בבית התפוצות. הוא ראה ביעוד שלו להקים הרבה „בתי תפוצות" בצורות כאלה או אחרות.

מה בעצם הוא רוצה להגיד לתנועה בנושא הזה של בית המורשת?

— הוא הגדיר את זה כך: תנועות הנוער, שבראשן השומר הצעיר, זה הפנומן של המאה ה־20 ולפנומן הזה הוא רצה לתת את הביטוי המרכזי. החשיבות של תנועות הנוער, לדעתו, חורגת לא רק מהשומר הצעיר אלא אפילו מהעם היהודי. הוא ראה בזה פנומן כלל־אנושי של המאה ה־20.

האם בית מורשת היה לגביו טרנספורמציה של המרכז בגעש?

— לא. בפירוש לאו והוא עשה בעניין הזה הפרדה גמורה וברורה. אני יודע שהרבה אנשים אצלנו מתייחסים לרעיון הזה „כמיני־געש". כלומר, אי־אפשר לנתק את זה באופן מוחלט. המשותף הוא בעקרונות של מוזיאון חי, מוזיאון שמצוי בזרימה, אצל אבא הכל הלך בזרימה, בתנועה, אפשר לומר כמו על משקל נופש־פעיל „מוזיאון פעיל". כך גם בנה את בית התפוצות. וזה מתבטא בתכנון, שאין בו דברים סטטיים. אחד הוויכוחים האחרונים שלנו, בזה הוא בעצם מעולם לא היה שלם, היה עניין המיקום. הוא אף פעם לא השלים עם כך שזה יקום בגבעת חביבה. איכשהו תמיד חזר הרעיון של „הגבעה הזו ממול". ניסינו וחזרנו וניסינו להסביר לו כי מסיבות פרקטיות, של תכנון רציונלי, של תשתית שאין בזה הגיון, אבל כשאבא נתפס במשהו — אז הוא נתפס. היה לו קשה מאוד לקבל שהפרויקט הזה מוכרח להיות במסגרת הקמפוס של גבעת חביבה. יתכן שהעניין הזה נשאר לו מנושא געש. הוא ויתר כאן לבסוף, כי היתה לו מוטיבציה עצומה לסיים את כתיבת הפרוגרמה לסגור את עניין התכנון כי הוא ידע שזמנו קצוב.

אנחנו נפרדנו ביום ראשון, שלושה ימים לפני מותו, והדבר האחרון שהוא כתב, שהוא הוציא מתחת ידו, היתה איגרת לחברי הוועד הפועל. הוא אמנם כתב אותה קודם, אבל באותו יום ראשון הוא עוד תיקן כמה שורות, ובזה בעצם סיים את חלקו. זאת היתה גם הישיבה האחרונה שישבנו, חברי צוות ההיגוי של הפרויקט, והוא היה שם, לא ויתר, אם כי זה היה כבר כרוך בשבילו במאמץ עילאי. באנו לעין החורש, ידענו כמובן את מצבו ולא ידענו אם נצליח או לא נצליח להפגש. זו פגישה שהיתה מאוד חשובה, להוציא את הנייר מוכן וסופי לקראת ישיבת הוועד הפועל האמורה להתכנס בקרוב. זו היתה פגישה שאני לא אשכח לעולם. קבענו אותה לשעה חמש אצל רוז'קה, הביאו את אבא לשם. הם החליטו, המטפלים מסביבו, אנשים שהיו מסביבו, החליטו המון החלטות כדי להקל עליו. להוריד ממנו פגישות, לא לעייף אותו עם מבקרים, עם ענייני בית מורשת. והוא סירב להקל על עצמו. הוא סירב לכל ההקלות הללו. היתה לך הרגשה שאתה במחיצתו של אדם תאב־חיים, לחיות עד תום. הוא היה כל־כך ריאלי וצלול עד הדקה התשעים ומאוד כעס שעושים מהפגישה הזו בעיה: „בסדר, יבואו אנשים, מה הבעיה? ארבעה חמישה, מה הבעיה?"

לקראת הכישול הסופי ותחימת „הפרוגרמה" הוא התיישב וביקש שנביא אליו מתכנים, מורים, חברה צעירים. היה לו חשוב מאוד לשמוע את דעתם ואת עמדתם. תפסנו שם כמה יגמ"לים שהיו במקרה והבאנו אותם והיתה שיחה מרהיבה בעומקה ובחריפותה. כשאבא כבר אינו מדבר וגם מראהו היה כבר קשה. הוא ישב שם ליד מכונת הכתיבה שלו וכתב את דבריו, שהוקראו. זו היתה התיקשורת שהוא ניהל בחודשים האחרונים. ומעולם לא ראית אצלו סימני דיכאון או ירידה אינטלקטואלית. הייתי מוקסם ממנו, שום נסיון להעמדת פנים. ראית שהוא שואף לסיים, ידעת שהוא יודע שהזמן שלו קצוב למרות שמעולם לא דיבר על כך במפורש. אולי הביטוי לזה שגילה חוסר סבלנות לקשקושים, לדברי סרק, לדברים טכניים. מצד שני, היה מסוגל להיתפס לאיזה דבר קטן ולחקור אותו עד הסוף מכל הזוויות.

אתם באים היום לציבור עם הפרויקט של בית מורשת. אין ספק שזה לא דבר זול. אבא היה מודע לפרובלמטיות של העניין מבחינה זו.

— התלבטנו קשה, יחד איתנו, איך להביא את זה לציבור ולחברי הוועד הפועל. להביא עם העלות או בלי העלות? האמת היא, שאיש לא יודע אם זה יעלה 3, 4 או 5 מיליון דולר. היה לו בטחון שניתן להקטין את העול על התנועה והקיבוצים. ובעניין זה הוא הזכיר שמות של אנשים כמו פרופ' חב"ש למשל, שראה אותם כמיועדים לסייע בדרך, זו או אחרת. תמיד היה מדהים אותנו עם רעיונות שלא השתלבו עם „תדמיתו" כביכול. כשישבנו על נושא הספריה הוא קפץ עם רעיון: ספריית עם קפיטריה, ואפילו נתן לזה שם קורבזיאני אוטופיני: קפיטריקום. אני הדהמתי: ספריה עם קפה! הרי התכנבנו שוב „תועבה" ואתה כבר רואה איך הקפה נשפך ומכתים את הספרים הקדושים. ולא שאבא התלהב מספריה, תהיה דווקא עם קפה אלא שהוא ראה בצורה כל־כך בהירה מה קורה עם הצעירים בני ה־17 — 18, והוא הבין שהיום צריכים לנקוט דרכים חדשות, אחרות לחלוטין, כדי להביא אותם לספריות, ואם הקפיטריה תביא, אז שתהיה קפיטריה.

אותם ואנשים יבואו מרחוק מאות קילומטרים כדי לאכול אותם דגים מיוחדים... קשה להאמין שהוא היה כל־כך פתוח לדברים שאתה לא העזת לחשוב שהוא מסוגל...

האם תוכל לומר, שבית מורשת הוא בעצם הצוואה הרוחנית של אבא?

— תראה, אפשר לעשות כל מיני מדרשים, יש באלה שאמרו, כמו שאמרו, במורשה, געש, כמו שאמרו בנושא בית התפוצות, שאבא מנציח את עצמו. להנציח את עצמו בצורה זאת — זה לא אבא. להיפך, כמה וכמה פעמים הוא חזר על כך שאת הפרויקט הזה צריך להקים כדי לזכרו של מאיר יערי. היתה לו הערכה עמוקה מאוד למאיר. כבוד מאוד יסודי למפעלו. והוא גם כתב את זה בפרוגרמה במפורש.

● אפוס־גן – היסטוריה מסופרת בפרחים.

● גן־הנצחה יחיד בסוגו המשלב יופי טבעי עם סיפור היסטורי מרטט על תולדות הקנים השומריים ברחבי תבל ועל אלף הפרחים המוסיפים לפרוח בישראל ובתפוצות לאחר שנות חורבן.

● נכדים ונינים של מייסדי התנועה הקיבוצית עולים לרגל לגן בגבעת חביבה כדי לשמוע את סיפור השורשים של בית סבא.

● גן פורח באפוס מדבר – רעיון יהודי של בית־מורשת בגבעת חביבה אשר בשומרון.

הרעיון הכללי:

1. תגורת־גן במיגוון פרחים יעטר את גבעת־חביבה. סביב סביב, כאלמנט מקשר בין מבני הציבור שבגבעה ומשלים את החזיון התצוגתי של המוזיאון.

2. הכניסה לגן ביציאה מהמוזיאון עם יציאות ביניים לכל אחד משירותי הגבעה ומרכזי הפעילות.

3. אופי הגן ישלב מסורת גינונית יפנית־פרסית עם גוון ישראלי בבחירת סוגי הפרחים, על מנת לתת פריחה רצופה בכל עונות השנה. מסורת יפנית – הכוונה בניגוד לחיזור הראוותני של גני ורסאי ופונטנבלו זו מכוונת אל האדם המהרהר והמתבונן מהפנים אל החוץ, ביצירת אווירה של שפע אסתטי בשטחים מצומצמים, בהענקת הפתעות חזותיות במירקם בוטני וארכיטקטוני לא שיגרתי, בשילוב צמחים, שבילים, מקומות מנוחה, מיבנים קטנים, בריכות קטנות ומיזרקות, המצטרפות לכלל גירויים חוויתיים ואטרקטיוויות מעוררת התפעלות.

4. הסיפור שמאחורי הפרחים:

הגן יהווה שרשרת של טבעות צבע פורח למינהו, כשכל טבעת מוקדשת להנצחת רבבות השומרים וחברי תנועות הנוער החלוציים, שנספו בשואה. במרכז הטבעת הגוש או המעגל, של ורדים, דליות או כיו"ב, יעמוד מיתקן אלקטרוני דמוי באר, שיספר את סיפור הקן שהיה, תמורת אסימון/ או מטבע שתשולשל אל פי הבאר.

„באר ענו־לה" – מסביב לבאר יהיו מקומות ישיבה, אף הם לא סטנדרטים – כגון ספסלים, גדמי עצים, אבני־מושב מהוקצעות, סוללת עפר וכו'. המבקרים ישבו מסביב ל„באר" ויאזינו במשך 7־10 דקות לסיפור העולה ממעמקים. הבאר תציע למאזינים בסוף הסיפור לקחת אתם שיר ישן (ועל־ידי לחיצה על מתג נוסף תשמיע הבאר את אחד השירים הפופולאריים של הזמן והמקום).

ביצוע פרויקט „הבארות המספרות" אינו מסובך במיוחד אם מניחים את התשתית בזמן התיכנון, דבר שניתן לנו לעשותו.

תוכנית הבית

„בית מורשת", על־פי הצעתו של אבא קובנר, יהיה מיבנה חדש, או קומפלקס ארכיטקטוני אחד, בגבעת חביבה וישתרע על שטח של כ־30 דונם, ויכלול שלושה אלמנטים מרכזיים:

א. מוזיאון קונצפטואלי ובו תצוגת קבע: לתיאור תנועת הנוער תולדותיה וערכיה. מיועד לקהל מגוון וכללי מסוג. רצויים אזורי השתהות של קבוצה גדולה לערך, במקרה של ביקור המוני למעלה מן הצפוי.

ב. מדרשיה ע"ש מרדכי אנילביץ', מרכז להוראה חזותית: לתולדות השואה, לתלמידי פנים וחוץ, בימי עיון מאורגנים, מבוססים על תצוגת הקבע.

ג. גן הנצחה.

ד. מחקר והוצאה לאור.

פיתוח שלב ב' לאחר כמה שנות הרצה של הפרויקט אם וכאשר שמעו ילך לפניו, ואפשר יהיה להשיג מימון לפיתוח, אפשר לחשוב על העשרת הדוקומנטציה הטקסטואלית על־ידי ביאור וידיאו, שיתאר בשקופיות תמצית ההיסטוריה המסופרת ויהווה אלמנט ויזואלי של מוזיאון פתוח ומשלים את התצוגה בבית מורשת.

לממשיכים: לתנועה המוסיפה להתקיים יוקדש „אלף פרחים" המוסיפים לפרוח בגוש מיוחד עם סיפור הקנים כנ"ל.

גן ההנצחה כמפעל חינוכי מתמשך

1. השתילה.

יום השתילה יהיה לאירוע המוני, בהשתתפות מישלחות מהארץ ומהתפוצות, על התנועה החינוכית, הקיבוצים וכל ארגוני הידידים וותיקי השומר הצעיר. תהיה התייחסות אישית במפעל השתילה, על־ידי מתן מזכרת אישית לכל שותל והקצאת פרח יהודי לארץ המוצא. פרח זה יהיה לסמל הארץ ויוצאיה בכל המפעלים שיבואו. אחד המפעלים הללו הוא;

2. העליה לרגל.

בין פסח לשבועות מדי שנה תעלינה משפחות וקיבוצים לגן לשם האזנה חוזרת לסיפור השורשים „מפי הבאר" שבחלקת הגן הקשורה בארץ המוצא של המבקרים ומורשת בית סבא של מייסדי הקיבוץ.

3. ליל שימורים.

ימי העליה לרגל יסתיימו באירוע מסוג מיוחד, שמשלב חוויה אינטלקטואלית עם מיפגש חברתי ובמרכזו דיון אל תוך הלילה בבעיות מרכזיות של חיינו ובהשתתפותם של אישים נודעים בתחומים שונים.

הרצאת האורח השנתית אמורה להיהפך לאירוע יוקרתי בחיי התרבות בארץ ולתרום לחיזוק הקוד הערכי של התנועה הקיבוצית לתהליך הגיבוש של החברה הישראלית והקהילה היהודית בעולם.

אני יכול לתאר לעצמי השתתפותם של כמה מהאורחים כגון, א. קוץ' ראש עיריית ניו־יורק, וודי אלן ו...פרופ'. אורבאך ויעקב חזן.

את החלק האמנותי והחוויתי יטלו על עצמן להקות הקיבוצים, התזמורות, חבורות זמר, סדנאות הצוותא למיניהן, אמנים מידידי התנועה הקיבוצית בעונה שבה מתקיימים כמה מן האירועים ההמוניים והסוחפנים ביותר בעלי אופי של ריטואלים ימי־ביניים, יהווה ליל השימורים של גבעת חביבה אנטי קליימקס תרבותי שאין לזלזל בערכו. אם נצליח – ולמה לאו – לקיימו אחת לשנה באורח רצוף ומתמיד יהיה בו כדי להטביע חותם משמעותי בחיי התרבות הרחק מעבר לגידרה של גבעת חביבה!

בתוכנית ליל השימורים תשולב מדי שנה הדמיה בעלת קונוטציה היסטורית מתוכנית העבודה של המדרשיה, שתעלה דילמה חשובה מן העבר שיש לה משמעות לימינו. ההדמיה תבוצע על ידי תלמידים ושחקנים ותהווה במשוב נקודת מוצא לדיון בסדנאות.

שירת שחרית המונית מודרכת על־ידי חבורות זמר תהווה סיום מרגש של המיפגש.

באותו ערב וכל הלילה יהיו פתוחים המוזיאון, הקפיטריה ומזנונים מיוחדים בתוך המאהל הגדול.

כאמור, מהווה הגן את סיומו של מסלול המבקרים בבית מורשת וליל השימורים בתוכו יסמל את הגשר הניסויי מן העבר אל החוויה המתחדשת.

כך יכול גם מוזיאון להיהפך לנושא מסר על העבר המתקשר לחיים הנמשכים כאן ועכשיו.

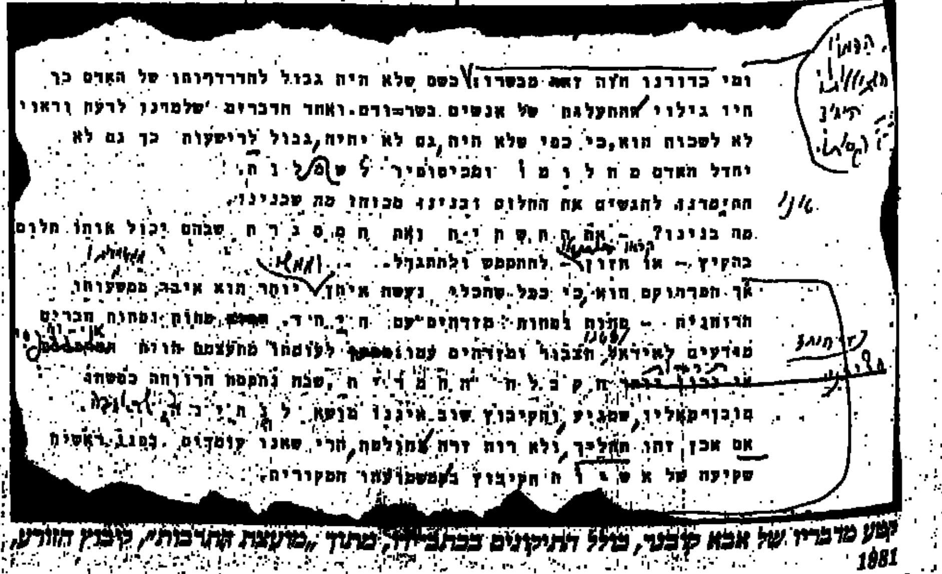
ומי כדורנו חזה זאת מבשרו: כשם שלא היה גבול להדרדרותו של האדם כך
היו גילויי התעלות של אנשים בשר־ודם. ואחד הדברים שלמדנו לדעת וראוי
לא לשכוח הוא, כי כפי שלא היה, גם לא יהיה, גבול לרישעות כך גם לא
יחדל האדם מ ח ל ו מ ו ומכיסופיו
התגמרנו להגשים את החלום ובנינו מכוחו מה שבנינו.
מה בנינו? — את ה ת ש ת י ת ואת ה מ ס ג ר ת שבהם יכול אותו חלום
בהקיץ — או חזון — להתממש ולהתגלגל.
אך הפרדוקס הוא, כי בכל שהכלה נעשה איתן יותר הוא איבד ממשמעותו.

קטע מדבריו של אבא קובנר, כולל התיקונים בכתב־ידו, מתוך „מועצת התרבות", קיבוץ הזורע, 1981

הדרך לשלטון ארוכה מאוד

בוועידת הלייבור, הנערכת בימים אלה בברייטון שבבריטניה, מדברים על נושא אחד: סוציאליזם. מילת הקוד, שממנה מתפצל ויכוח עמוק על דרכה של המפלגה ■ מרגרט תאצ'ר היא הצל המהלך אימים על ניל קינוק וחבריו ■ נציגי מפ"ם זוכים באחד המלונות בשיעור בדמגוגיה

רוביק רוזנטל, ברייטון

ברייטון, עיר חוף קטנה, מוזיאון אחר, הרבה מלונות לאורך החוף, תערובת של נהריה ועפולה, מארחת את ועידת הלייבור. מפלגת הלייבור בדרום. יש מגדירים אותה כמפלגה אומללה, העיתונים מדברים על מפלגה שאיבדה את בטחונה העצמי. לא רק שאיבדה את השלטון בלבד למלכה האמיתית של אנגליה, מרגרט תאצ'ר, היא איבדה כיוון.

תאצ'ר עקפה את הלייבור מכיוון בלתי צפוי. היא התעלמה מהפער הקלאסי, מנקר העיניים, בין המעמד הגבוה למעמד העובדים, והתרכזה במרכז — המעמד הבינוני, פתחה לו אפשרויות קידום, חילקה מניות, הסכה אותו שותף, רמת-חיים של רבים מהם עלתה, הלייבור לא יכול למכור את הסוציאליזם למעמד הזה, מפני שכל מה שהוא יעשה — היא תעשה טוב יותר.

סעו לאיי סיישל

ובכל זאת מדברים בברייטון על נושא אחד: סוציאליזם. סוציאליזם היא מילת הקוד, נקודת הציר, שממנה מתפצל ויכוח עמוק על דרכה של המפלגה. "דיברתי עם אבא שלי על הסתירה בין שפע וסוציאליזם", אומר קינוק, בנאום המרכזי של הוועידה. "הוא אמר לי, מה אתה רוצה, כל חיי חתרתי להשיג את שניהם".

בריאן גולד, כוכב עולה במפלגה, שנבחר לוועדה המרכזת בת שבעת החברים, נושף בעורפו של ניל קינוק, מדבר בלהט על בעלות שיתופית, חלוקת מניות סוציאליסטית, דמוקרטיה בניהול. נשמע לא רק לאוזני סוציאליסט ישראלי. השמאל באולם משסע אותו בקריאות בוז: עבורם כל סטייה מעקרון ההלאמה היא נסיון לחקות את תאצ'ר. הם טוענים, במידה של צדק, שמעמד העובדים הרחב, וודאי המובטלים, לא יוכלו לקחת חלק בתוכניות מהסוג שמציע גולד.

מרגרט תאצ'ר היא הצל המהלך אימים על הוועידה. הכל מחקים אותה. בערב שירה פוליטית, במועדון זאפ בשוק הדייגים הישן, שרה מריה טולי שיר מפיה של תאצ'ר. למה לכם להתלונן על כך שאין לכם כרטיס אוטובוס חופשי, היא אומרת לפנסיונרים. קחו את המכונית. ולמה אתם מתלוננים על כך שאין לכם חימום מרכזי בבתים בחורף? סעו לאיי סיישל.

קומראדס

אבל, ההצגה נמשכת, ולפי כללים עתיקי יומין. הדוברים פונים לקהל בכינוי "קומראדס", מה שקרוי אצלנו "חברים וחברות". רק בערב ידידי ישראל, לא שמענו על "קומראדס" אלא ששגריר ישראל נתכבד לעלות לבמה בתואר "הוד מעלתו".

שיטת ההצבעה מוזרה ביותר. שבועון הלייבור נסגר בוועידה הזו, על פי החלטה. שלושה וחצי מיליון הצביעו בעד הסגירה, שניים וחצי הצביעו נגד. איך הגיעו המיליונים לוועידה? הם מיוצגים על-ידי נציגי האיגודים המקצועיים, על-פי מפתח מספרי, כשאליהם מוסיפים את המצביעים בוועידה עצמה.

מובן שהצבעת האיגודים מכריעה. בוועידה הזו נחל קינוק נצחון חשוב, כאשר העביר החלטה המרחיבה את שיטת ההצבעה הייצוגית למחוזות וקבוצות נוספות במפלגה, ובכך ביטל את המונופול של האיגודים המקצועיים על ההצבעות החשובות. עוד צעד שלו בהובלת הלייבור לשנות השמונים, שבהן יורדת קרנם של האיגודים המקצועיים.

החברה הוותיקה ביותר

הבריטים הם, כידוע, אנשים מאופקים, פורמליסטים. ישראלי השוהה באנגליה מרגיש כחתול-בר בכלוב. כשאתה מקלף מהבריטים את מעטה הנימוס, אתה מגלה מצד אחד יחס מוצק לסטטוס ולמעמד, ומצד אחר — כבוד, הרבה כבוד לכל אדם. אפשר לקרוא לכך "הומניזם פורמלי". בוועידה בא הדבר לכלל ביטוי בהקשבה הרבה לכל דובר, ובכמה אירועים מרגשים. בדיון על הנכים עולה לבמה עיוורת, מלווה בכלב, ומספרת על צרותיהם של העיוורים.

הקהל קם על רגליו כדי לכבד את החברה הוותיקה ביותר בלייבור, ישישה צעירה בת מאה ושתיים, הנושאת נאום קצר ומעלה זכרונות מארגון הנשים של המפלגה לפני מלחמת העולם הראשונה. אחר-כך, הם נפרדים מראש האיגוד המקצועי של פועלי הרכבת, העומד לצאת לגימלאות.

לאורך כל הוועידה עומד אדם בצד הבמה ומעביר את תוכן הנאומים לשפת החרשים.

"כל יום פוגרום"

מוחמד ותד, הנציג הבכיר של מפ"ם בוועידה, דן ליאון ואנוכי מחליטים ללכת לערב עם קבוצה "פרו-פלשתינית" באחד המלונות. חבר הפרלמנט קן ליווינגסטון, גם הוא כוח עולה במפלגה, פותח במפתיע בשבחים למפ"ם, בה הוא רואה כוח בעל תשובות טובות לשאלה הפלשתינית. אחריו מדבר חבר פרלמנט שני, הארי כהן. אגב, מספר חברי הפרלמנט הצעירים של הלייבור, בני 30-40, גבוה להדהים, והם נמצאים בכל מקום. כהן מדבר על השטחים הכבושים, אומר דברים הראויים להישמע, ולפתע מסביר לקהל ש"הציונות פירושה סיפוח וישראל השלמה, ואין ציונות אחרת", ואחר כך ש"השלב הבא בסכסוך הוא — כמובן — גירוש המוני, ואחריו, רצח וטבח המוני". השיעור הזה בדמגוגיה אינו אלא רמז קל לבאות.

שרון אטקינס, בחורה שחורה הנשואה ליהודי ומדברת בכנות ובהתרגשות, מסבירה את הקשר הברור בין ציונות וגזענות. אחת, אלפי פלים, בחורה תמהונית המדברת בטון מנותק, והעורכת קובץ קטעי עיתונות בשם "יורואל מירור", מסבירה שהתנועה הקיבוצית היא מראשי החץ בארץ לאפליית ערבים ולגזילת אדמותיהם, ואפילו, אתם יודעים, הם החליטו שהערבים לא יאכלו יחד איתם בחדרי האוכל שלהם. בחור נוסף, טוני גרינשטיין, מספר שהערבים גורשו מן ההסתדרות ושכל יום מתרחש "פוגרום" בישראל, כדוגמת האירוע ברמת-עמידר. הערב הופך להיות מעוות וצמיג. אנחנו, כמה ישראלים וכמה ציונים אנגליים המצויים באולם, משיבים מלים חמות. מארגני הפגישה מופתעים. רגילים לדבר עם עצמם. מקשיבים, מתנפלים בתאווה על הטיעונים והתיקונים שהבאנו. ערב מוזר. אני יוצא לאוויר ברייטון הקריר ונכנס למועדון "זאפ" לערב מופלא של שירה פוליטית מלאת הומור וכאב, ושוטף את השקרים בשלוש וחצי שעות של יופי אמיתי.

אנשי הפלסטיק

ניל קינוק ובריאן גולד וראשי האיגודים המקצועיים מוגדרים "ימניים". הם מנסים לשוות ללייבור אופי של מפלגה פתוחה, ריאליסטית, שיש לה מה לומר למעמד הבינוני. מולם עומדים אנשי קבוצות שמאל קטנות אבל מאורגנות היטב, בעלות אידיאולוגיה ברורה, קבוצות מרקסיסטיות וטרוצקיסטיות. הבולטת בהן היא ה"מיליטנט", קבוצה טרוצקיסטית, שראשיה הושעו מן המפלגה לפני שנים אחדות, אבל היא פעילה בעיקר בחוגי הצעירים.

קינוק הצליח לפגוע בארגון, כאשר העביר החלטה המורידה את גיל החברים בארגון "הצעירים הסוציאליסטים" או נוער הלייבור, מ-26 ל-22, ובכך ערף את המנהיגות המיליטנטית שצמחה בארגון. ארגוני השמאל מאיימים על קינוק דווקא ברגעי החולשה הנוכחיים, והם ממשיכים מאבק מסורתי בין הימין והשמאל, שהיפרה את הלייבור ושיתק שחורים וצבעוניים שמספרם — אגב — קטן להדהים בוועידה.

במסדרון מראיין כתב טלוויזיה את בריאן גולד, הלבוש בקפידה ומדבר ברהיטות ובביטחון. ציר צבעוני עומד מאחור ומפטיר בכעס: "אולי תראיינו פעם אנשים אמיתיים, לשם שינוי, ולא את אנשי הפלסטיק האלה?" אבל הכוח מצוי בידי קינוק וחבריו, והם מוליכים את הלייבור לכיוון אותו הגדיר קינוק כ"ריאליזם חדש".

מרגרט תאצ'ר שברה את מדינת הסעד, שלא נתנה פתרון מלא למדווי אנגליה. קינוק, האמון על אידיאת הקוד הסוציאליסטית, לא יחזיר את מדינת הסעד בדלת הקדמית. אולי יעשה זאת בדלת האחורית, אם יתנו לו את השלטון. כרגע הדרך לשם ארוכה עד מאוד.

ועידת הלייבור, השבוע. ניל קינוק, מנהיג המפלגה, מעשן מקטרת בעת הפסקה

משיח לחוד ומציאות לחוד

"חבלי משיח" (התיאטרון הקאמרי) עם גוש אמונים בתיאטרון ירושלים. טוב, רלוונטי

דליה שחורי

כל בלובי של תיאטרון ירושלים זה נראה כמו נפילה. קהל בלתי-מוכר מילא את הכניסה והמבואות. גברים בכיפות סרוגות, נשים — רבות מהן, בשביסים. כאילו כל גוש אמונים הגיע לכאן במשאיות מהגדה המערבית. הסיכוי לראות איתם מחזה על הווי חייהם לא נראה מרתק, אפילו מחניק משהו, בהתחשב בכך, שהמגע הכי קרוב איתם ביתר ימות השנה הוא דרך מסך הטלוויזיה בסלון, או מרחוק במסדרונות הכנסת, כשהם באים לסחוט עוד משהו ממטיביהם.

נראה מראש, שאם זה יהיה מחזה שהם יאהבו, אשנא אותו אני, ולהיפך. נותרת השאלה מה יקרה באולם אם מה שיהיה על הבימה לא ימצא חן בעיניהם. המסך הורם והתחילה להתגלגל עלילה, שמבחינת הצופה שאינו דוגל בארץ-ישראל השלמה, התנהל בה היפוך מושגים מתמיד: צה"ל, אלמנט חיובי, הוא במחזה אלמנט שלילי. הערבים במחזה הם אפילו לא אלמנט. פשוט לא מתייחסים אליהם. הממשלה — מי שמוכר את הארץ. הציבור בגבולות הקו הירוק — אדיש ובוגדני. המחתרת — גיבורים נסתרים. הסכם שלום — אסון וחורבן.

שותים "לחיים"

אולי המבחן של הצגה טובה — פרט למבחן האלמנטרי שעליה להיות מעניינת — הוא ביכולתה להעביר תכנים מורכבים ושנויים במחלוקת בצורה מעוצבת, גבוהה מן המציאות, עד כדי שהיא מנטרלת אנטגוניזם ומעוררת קשב, סקרנות והבנה. מחזהו של מוטי לרנר והמשחק האמין, שאין בו זיוף, של הצוות כולו, עומדים במבחן זה.

מי שמתנגד להתיישבות היהודית בגדה המערבית, אינו יוצא מן ההצגה תומך בהתיישבות זו, להיפך. הוא יוצא מ"חבלי משיח" משוכנע יותר מתמיד, שהקבוצה הקנאית שהתיישבה בהרי יהודה ושומרון, לא רק מעוררת רתיעה ברעיונותיה, אלא שברעיונות אלה טמון, באורח לוגי בלתי-נמנע, זרע הפורענות שכבר ילד את המחתרת היהודית ועוד יצמיח בעתיד דרקון יורקאש, שייצא לפעולה ביום שיוחלט על הסדר מדיני בגדה המערבית. היום הזה הוא שיאו של המחזה. האפוקליפסה. אף-על-פי כן אתה עוקב אחרי העלילה כמעט באמפתיה. אתה מגלה עניין באנשים, במעשים, בהילכות החיים, בהווי ובהרהורי והטיעונים של הנפשות הפועלות.

אבי-המשפחה שמואל ברגר (עודד תאומי), שהוא מנהיג המתיישבים ביו"ש, רעייתו עמליה (עליזה רוזן) ושלושת ילדיהם: הבת חוה (ענת מגדלסון), הנמצאת בהריונה הרביעי מבעלה בני (יגאל נאור), חבר המחתרת היהודית וכנו של אברום (יוסף כרמון), מזכיר היישוב; הבן אבנר (יהודה מור), המפסיק שליחות הסברה וגיוס כספים למען גוש אמונים בארה"ב, ערב אסון החתימה על הסכם השלום, וחוזר בדחיפות ליישוב עם רעייתו תרצה (רוגית פורת), הנמצאת בטיפול נגד עקרות, והבן הצעיר נדב (דב נבון).

המחזה מתרחש כולו בחדר אחד בדירת שמואל ועמליה ברגר. בני המשפחה מייצגים את קשת הגוונים של גוש אמונים ובמידה מסוימת את תתך הדעות ביישוב מהמרכז ימינה עד "התחיה" וכהנא. הם חצויים בתוך עצמם, מתלבטים עד גבול מסוים וכשלדעתם צריך נכון לפעול (ביטויים זהים), הם עושים זאת בלי סנטימנטים. כמו הלילה שבו הם יוצאים לחלק כרוזים ביישוב סמוך, שתושביו הסכימו לקבל פיצויים ולהתפנות. הם מחלקים את הכרוזים באופן אישי, בליווי זפת ועוד אמצעים, ושבים הביתה רק לפנות-בוקר. תרצה, המערערת על המערכת הערכית המאפשרת התנהגות בלתי מתחשבת ואלימה כזו, נתקלת בעוינות (עמליה לברגר: "מה את מרחמת על הערבים. אני אפילו לא חושבת עליהם"). היא נפלטת ועוזבת.

תחושה של אותנטיות

דרך נפשות היוצאות ובאות נודע על מה שקורה בחוץ. המחזה מנותק מן החוץ והוא מבחינה זו משל לאטימות ולניתוק של גוש אמונים ובמיוחד של הישובים בגדה המערבית מן הארץ. בשלב מסוים, ברגע של יאוש, כשעומדים לחתום בז'נווה על ההסכם לפירוז הגדה, מייחלים המתנחלים לתמיכה מהארץ, אבל הם מבודדים. ליישוב בישראל לא איכפת מהם. חלקם מאשים אז את עצמם בכך, שבהסתגרותם הנציחו את הקו הירוק ויצרו את הבדלנות של "אנחנו והם". כשמגיעה אליהם הידיעה על פיצוץ המסגדים על הר הבית, עשרות ערבים הרוגים, ביטול ההסכמים, גיוס כללי במדינות ערב — הם שותים "לחיים". אברום: "אני שתיתי 'לחיים' כי נרצחו נשים וילדים?! אני שתיתי 'לחיים' כי נפסק המו"מ".

מאלפת בניית הקונפליקט בין שמואל ברגר וחתנו בני, הקולט משום-מה בצורה מעוותת את השידורים של ברגר המתון כביכול, השפוי כביכול. האמנם בצורה מעוותת? האם הקליטה של בני מזייפת, או שמא ברגר באמת משדר, אפילו לא במודע, בני-טונים של היתרים לכל מעשה טירוף כמו פיצוץ המסגדים כדי להכשיל את ההסכמים? ברגר מסויג מבני בתחילת המחזה, מוחל לו על עוונותיו בהמשך, מתפלץ כשהוא למד שבני הוא בין המפוצצים, אבל — לא מוסר אותו למשטרה...

הדיאלוגים ארוכים, לעתים ארוכים מדי. אילו ההצגה היתה מתקצרת במחצית השעה, זה היה לטובתה. אבל בסך-הכל מועברת לצופה תחושה של אותנטיות, אותה אישרו באוזני אנשים מכפר עציון ואפרת, שאיתם שוחחתי בהפסקה. מסתבר, כי רבים מהם כבר ראו את ההצגה פעם אחת והם באו לראותה בשנייה. הם הסבו את תשומת לבי לתפאורה המדוייקת, לנ'סטות ההתנהגות (ברגר כמעט עומד ללחוץ את ידו של בני אך ברגע האחרון נרתע), לשפה, לעיצוב הדמויות. ברגר, אמרו, הוא אולי עירוב של חנן פורת והרב לוינגר ("לפחות היתה שיחה ארוכה בין עודד תאומי וחנן פורת"). סיפרו שמוטי לרנר ביקר הרבה בישוביהם בתקופה שכתב את המחזה. הם נהנו. אני נהניתי, מעניין.

בתום המחזה נערך בתיאטרון ירושלים דיון קצר בהשתתפות המחזאי מוטי לרנר, ח"כ רן כהן ודני רובינשטיין מ"דבר" מצד אחד, וחנן פורת ומזכיר בני-עקיבא יוחנן בן-יעקב מצד שני, בהנחייתו הנינוחה והבוטחת של עודד בן-עמי, כתבן המדיני של "קול ישראל". התפתח דיון שבו קודם-כל שיבחו הכל את המחזה. רן כהן: חוויה תיאטרלית אדירה. תיאטרון נהדר. אני מאוד נרגש. מנקודת המבט שלי האמינות נפלאה. חנן פורת: המשחק, במיוחד של ברגר, היה יפה, חזק ואמין. הראי בהצגה לא מלוטש אבל הסיטואציות ההתנהגותיות אמינות. התוכן הפנימי פלקטי, ההצגה היא מראית-שטח ולא מראית-עומק, ועם זאת ההצגה רצינית.

חנן פורת קובל באופן ספציפי על כך שהגיבורים מוצגים ברמה הפוליטית ולא ברמה של "אהבתי את ביתי". הוא אינו צודק, הרמה שהוא מבקש נמצאת במחזה, אלא שהיא מוסתרת בידי הבן הצעיר נדב, שהוא קצת תמים וקצת מטומטם, או לפחות מאוד לא מתוחכם. הוא מבין את הדיבורים שהוא שומע בבית באופן מילולי. הוא בונה במו ידיו את ביתו. אבן על אבן. ביום שהוא יוצק את הגג במו"מ, שר הבטחון מניח על ראשו יד וזה מופיע בטלוויזיה. הוא מאושר. וביום שצה"ל הורס את ביתו הוא מתאבד. אין ספק שסרטוט כזה אינו אהוב על חנן פורת. ה"אהבתי את ביתי" אצל נדב, הוא אומר, הוא בנימה גרוטסקית. אני מניחה שלא במקרה.

חומר מעורר

מוטי לרנר משמיע את ה"אני מאמין" שלו: איני איש גוש אמונים ולא מאוהדי גוש אמונים. יש לי הרגשה, שגוש אמונים מנופף מעלי כל הזמן בשוט. איזה שלום שלא יהיה — גוש אמונים לא יסכים לו. הוא לא הצליח להתמודד עם השלום, ואנו לא הצלחנו להתמודד איתו. (פונה אל חנן פורת) שים לב איך ההצגה מסתיימת: בקטסטרופה, לכולנו. השמאל אינו מהווה איום כזה. בידי המתיישבים יש נשק. מי יודע מה הם יעשו בו?

רן כהן מבקש מלרנר או מחנן פורת "רשמית בשם השמאל" לכתוב את המחזה על השמאל. "תגלה מהר מאוד, שהדילמות שלנו הן הטראגדיות שאתם יוצרים לנו. אני יצאתי למלחמת לבנון בגלל המצב שאתם יצרתם וכך אני מתכונן למלחמה הבאה ומכשיר לקראתה אנשים. הדילמות שלנו איומות ונוראות ואני משתגע שיכתבו עליהן מחזה". דני רובינשטיין קובע, שאכן גוש אמונים אינו תנועה דתית אלא תנועה פוליטית — כפי שלרנר מראה. כפי שפורת לא אוהב לראות. "במזכירות של גוש אמונים ישבו כל השנים אנשים שאוכלים טריפה לתיאבון ומחללים שבת. הגוש הוא תנועה פוליטית וכך אנו מתייחסים אליהם".

"הזמן הצהוב", "חבלי משיח", אלה הן תופעות תרבות העוסקות בצורה אינטליגנטית ביותר, מושחזת, בבעיה העיקרית של קיומנו בארץ בעשרים השנה האחרונות. מרוב עיסוק בבעיה, מצד אחד, ומרוב העדר פתרון מעשי ומוסכם לה, מצד אחר, נעשינו עייפים, מיואשים, אדישים. "חבלי משיח" הוא חומר מעורר. מחזה מצוין ותיאטרון טוב מאוד, עכשווי, רלוונטי. אם הם עשו זאת, עלינו לראות זאת, ולהסיר בפניהם את הכובע.

מכתב לשמיניסט

השמיניסטים מתעוררים בשנית ■ שלושה מכתבי שמיניות הם פרי שבוע זה בלבד ■ 17 תלמידי שמינית: נשרת בצה"ל, לא נשרת בשטחים ■ 170 תלמידי שמינית מרמת השרון: נשרת בצה"ל, נשמור על דמוקרטיה ■ תלמידי שמיניות המקורבים ל"תחיה": נשרת בצה"ל, נשרת בשטחים

אילן שיינפלד

"כי עצם קיומה של תבוסתנות יש בו משום בגידה באפשרויות החדשות לטובת המצב הקיים"

(הרברט מרקוזה)

אחי, השמיניסט,

פעם התעוררו כמה מבני-גילך וקמו והודיעו לראש הממשלה, שהם לא מאמינים שאין ברירה ושמוכרחה להיות מלחמה, ושאין ברירה ותמיד מוכרחה להיות מלחמה, ושאין ברירה והעתיד כולו צפון בתוכו הרבה רגעים קטנים ומורטי עצבים המצטרפים למלחמה אחת גדולה ובלתי פוסקת, ושהם קוראים לממשלה לראות ולהראות שדווקא יש ברירה ושהברירה היא שלום, שאפשר שלום מיד היום, עכשיו ולעולם ועד שלום.

זה היה פעם, בשנת אלף-תשע-מאות-שבעים. וזה עורר סערה גדולה. סערה כל-כך גדולה, שמאז החלו מדינאים לפקוד מדי עונת בחירות את בתי-הספר התיכוניים, כדי לדבר על לבכם של בני גילך ולהגיד להם שהינה אין ברירה ומוכרחה להיות מלחמה ואין ברירה ואתה נקרא ללכת אל המלחמה, ובדרך, גם אל הקלפי.

זה היה מזמן. זה עורר סערה כל-כך גדולה, שמאז היו מלחמת יום הכיפורים ומבצע ליטאני ומלחמת שלום הגליל ועוד כמה פשיטות נועזות ומבצעים מתוחכמים ומחטפים עלומים ועוד כל מיני עניינים. וזה היה כל כך מזמן. והיתה מאז רק ועידת שלום אחת, קטנה, איזורית, מוגבלת.

אבל, היו דיבורים בעלמא והיו תותחים בממש. וכל מיני אנשים הלכו להיפגש עם כל מיני אנשים וכל מיני אנשים דיברו עם כל מיני אנשים, על כל מיני דברים. ובינתיים הלכו בני גילך אל המלחמה, ואל הקלפי, ובכלל לא ברור אם הטילו בו באמת את הפתק הנכון, את הפתק שישיבו לשלום. הלא הם המשיכו ללכת מאז למלחמה ולעוד מלחמה ולעוד מלחמה.

עכשיו, אתה עומד לפני הקלפי ולפני השירות הצבאי. אצלנו זה הולך יחד. אתה נותן את הכל ונותן את הקול. ואין לחצאין, ואין רק במעט. זו המציאות, שיצרנו לעצמנו. את הכל — ועד הסוף. את הקול — ושוב פעם עד הסוף. אנחנו עם שאוהב קצוות. עם שפשרה אצלו היא רק קללה כלעוניות. פרגמאטיזם.

עברו שבע-עשרה שנים מאז המכתב הקודם של בני-גילך. הם הלכו לצבא, והם נתנו את הכל. כי פה, כך אנו חושבים, בינתיים, אי-אפשר אחרת. עכשיו יש מהם בתוך המדינאות ויש שמחוצה לה. ויש מהם כאן ויש מהם אפילו בגולה.

והנה אתה קם. והנה גם אתה כותב מכתב שאתה רואה לעצמך הזכות לשרת בצה"ל, שאתה חרד לצביונה הדימוקרטי של מדינת ישראל ושאתה דואג לדמותה הרוחנית של החברה בה אתה חי — שמא תיוותר לעד כחברה כובשת. שאתה, כחלק מבניה, חינך מכובשיה. אחד ממביאי צרתה. ושעל כן אתה מסרב לשרת בשטחים, או שאתה מוכן אפילו לכך, אבל דורש שיתנו לך לפחות לשאול את כל השאלות, את כולן עד תום. למה לא אש"ף ולמה לא צדלי. ביטון, ולמה לא ועידה בינלאומית ומי בכלל צריך את הלביא. את כל השאלות כולן. ושלא ימחקו לך אותן ושלא יקצצו לך אותן ושלא יצמקו לך אותן. כי אתה לא תם. אבל גם לא רשע. ואתה בוודאי לא מי שאינו יודע לשאול. כי אתה חכם.

אתה חכם, ולכן אי-אפשר לעבור עליך בעיניים. ואי-אפשר לפטור אותך בלא תשובה. ואי-אפשר לומר שיש שאלות שאותן אין שואלים. כי מי שמשאיל אותך מעם הוי אל הצבא, ומי שאתה מוכן לתת בו את האימון וללכת אחר קריאתו אל הצבא, מחויב לענות לך על כל השאלות שבעולם.

כי שום-שאלה אינה יקרה יותר מחייך, כאן ועכשיו ובכלל.

בני גילך, שהעזו לקום ולשאול את המדינאים שאלות שאיש כציבור לא העלה על-דעת שהם מסוגלים לשאול, קיבלו על הראש. אבל מה שהשיגו היה הישג לא מבוטל. הם השיגו הכרה בכוח של בני גילך, ככוח צעיר ורענן וער וחושב, שאי-אפשר לסכן אותו. לכן בא אליך ראש הממשלה היום. כי הוא יודע שאתה כוח כזה וכי הוא יודע שהוא זקוק לך, בתור כוח כזה. כי אתה תיתן לו את הכוח להמשיך ולשרוד בשלטון.

אבל גם הוא ביקש לסכן אותך. ואתה קם כעת ואומר שאותך לא יסכנו. כי חצי שנה לפני הגיוס לצבא ושנה לכל היותר לפני העמידה מול הקלפי לא יפתו אותך באמבט של נאומים מהבילים מתקתקים.

מה שאני שואל את עצמי זה עד איפה תלך עם זה, מה תעשה אם לא יענו לך. ומה תפעל אם ישתיקו אותך, וכיצד תגיב אם סתם ימרחו אותך בכל מיני תשובות. ורק אתה יודע את התשובה.

פעם קמו אנשים צעירים ברחבי העולם המערבי והקימו תנועת מחאה. הם היו קצת יותר מבוגרים ממך. סטודנטים. רבים מהם היו באים להקשיב לדברים שאמר אז הרברט מרקוזה.

מרקוזה היה איש חכם. מרקוזה אמר הרבה דברים. מהם כאלה שאפשר להסכים להם וכאלה שאי-אפשר להסכים להם. כדרכם של אנשים חכמים. הוא אמר דברים על זכות ההתנגדות:

שבידי המשטר הקיים נמצא המונופול של השררה והמשפט החיובי, וגם החובה להשתמש בכוח להגנתו. לעומתו, ניצבה ההכרה בזכות נעלה יותר, ההכרה בזכות ההתנגדות כבוחן-מניע בהתפתחותה ההיסטורית של החירות. וזה ציטוט.

הוא גם קרא, בהמשך, למרי אזרחי. אבל זה אי-אפשר אצלנו. כי אם נצא, כל אחד, למרי אזרחי בשם השקפת עולמו, סופנו שנמצא נלחמים איש באחיו. ואת זה אנחנו בטח לא רוצים.

אנחנו רוצים לשמור על אחדות העם. אבל, פה בדיוק טמונה המלכודת, כי אחדות העם היא אותו הנימוק בשמו בא אליך ראש הממשלה עם הרבה קצף ריתחני ומעט תשובות. ואחדות העם היא בדיוק הנימוק שבשמו ניסו להשתיק קולות שעקעו נגד מלחמה יש ברירה, מלחמת הלבנון. ואחדות העם היא דבר חשוב מאוד ועקרוני מאוד ואסור לוותר עליו בשום פנים ואופן, ולכן צריך להיזהר לא-פחות, שלא ייהפך לכלי בידי מי שמבקשים לעשות בו שימוש לצרכיהם הפרטיים. כמו כמה מדינאים, למשל.

פה בדיוק טמונה התשובה לשאלה עד היכן אתה מוכן ללכת עם חירותך, ועד היכן אתה מוכן להילחם על זכותך לדעת, מבלי לפגוע באחדות העם ובביטחון המדינה, וכולי, ואת התשובה לשאלה זו רק אתה יכול לתת.

אל תנסה להתחמק, אתה לא ראש ממשלה.

★ ★

אז שאל את עצמך במה אתה מאמין, אילו אמונות גיבשת בעצמך ואילו אמונות קיבלת מעם אחרים. ומה אתה חושב. ובאיזו דרך אתה חושב על זה. והאם פועלות עליך התניות מחשבה מסויימות, ואיך אפשר להשתחרר מהן כדי להגיע אל האמת. ואל קצת יותר שקט.

שאל את עצמך כי השאלות שאתה מפנה אל ראש הממשלה הן, למעשה, שאלות שאתה צריך לשאול את עצמך, בינך לבינך. עד מתי ועד כמה ועד היכן. היכן הגבול. כי ראש הממשלה, בסופו של דבר, הוא המראה שלך.

הוא המראה שלך ושל כולנו. כי אנחנו בחרנו בו. ואנחנו מיצלנו אותו לשניים. ואנחנו נותנים לו את הכוח, ואנחנו יכולים גם לקחת ממנו את הכוח, אם נראה לנו שהוא מנצל את הכוח הזה כדי לעורר שדים.

ראש הממשלה הוא מראה. התבונן בה. אתה אוהב מה שנשקף אליך בעדה. הבבואה הזו מחמיאה לך. אתה חושב שאין יפה ממנה. ואולי אתה מזועזע עד כדי רצון לבעוט בה.

רק שאלתי. התשובה היא בידיך שלך.

★ ★

אסיים בסיפור קטן. בשנת אלף-תשע-מאות-שבעים ראיין הסופר אהוד בן-עזר את המשורר א. עלי, בן קיבוץ עין-שמר. הראיון נסב סביב נושא העקידה והתגלמותו בחיינו כאן, במדינת ישראל. בראיון זה, שנערך באותה שנה בה כתבו בני-גילך את מכתב השמיניסטים הראשון שידעה מדינת ישראל, שאל א. עלי, בהתרגשות רבה:

"מה עושה הצדק, מה עושה האמונה, לאנשים, שלמענם הם מוכנים לבצע את הדברים הנוראים ביותר, כלפי אחרים וכלפי עצמם, כבחינת 'קח את בנך את יחידך אשר אהבת...', שהדיבורים הנוראים ביותר הופכים ליפים, לחינוכיים, למופת לדורות..."

"הם קמו והלכו, בידיעה שקם ימותו, כולם, וזה רק עניין של תור... מה-רבים של האנשים הצעירים האלה שהחיים עוד לא התחילו בשבילם... מדוע הסכימו? מה אמרו להם, איזה אמונות גדולות? מה הבטיחו להם, איזה תקוות של עתיד, איזה יופי, איזה דברים נעלים שבעדם כדאי שיוותרו על חייהם?"

הוא שאל את השאלות האלה על לוחמיה הצעירים של חטיבת "הראל", שלחמו ונפלו במלחמת השחרור. זה היה לפני ארבעים שנה. בינתיים קמו חבריה בני גילך ששאלו כל מיני שאלות, יש מביניהם החיים עד היום, ברוך השם. ותסלח לי שככה אני אומר את זה. ויש מביניהם שנפלו. יהי זכרם ברוך.

בינתיים עברו ארבעים שנה. וארבעים שנה של מלחמות. וארבעים שנה, כידוע, זה בדיוק זמנו של דור המדבר. שזה גם הדור שלי. אני מודה, שלא ידע ללכת עד הסוף אל הארץ המובטחת של השלום.

והנה אתה קם. ואתה כאן, עכשיו, שעברו בכך ארבעים שנה. נראה אותך עושה משהו שנגיע, מיד. עכשיו, היום, ולעולם ועד, אל הארץ המובטחת של השלום.

נוה צדק, ו' בתשרי התשמ"ח

צרות עם השכנים

לאזרחי קוסטה ריקה יש סיבות להרגיש טוב. מדינה ללא צבא באזור שבו דיקטטורות צבאיות נחשבות צו הגורל ■ קשה לדעת למה, אבל אוהבים אותנו שם

ירון אמיתי

"עמק סן חוסה מייצר קפה, בננות, קני סוכר וכמה מהנשים היפות ביותר בעולם" פותח ספר ההדרכה שבידיי את תאור בירת קוסטה ריקה. "כמה קוראים חולקים על קביעה זו, אבל עורך הספר, לאחר שביקר במקום ובדק בעצמו את הוות הדעת, מאשר אותה בתקיפות". המקומיים עצמם

עושה שלום. ד"ר אוסקר אר.אס, נשיא קוסטה-ריקה

משוכנעים שהדיווח נכון, לקוסטה-ריקנים יש בכלל דעה טובה על עצמם. הכינויים שהם מדביקים למדינה מצלצלים כמו טפיחות שכם עצמית: "שווייץ של מרכז אמריקה", "גן העדן של האמריקות" ומה לא.

בעצם, יש להם סיבות להרגיש טוב. באזור שבו דיקטטורות צבאיות וחתרנות קומוניסטית מצטיירים כצו הגורל, קוסטה ריקה היא אי של זעיר-בורגנות מהוגנת, מכנה חברתי מערבי פחות או יותר ודמוקרטיה יציבה. מורוויות נוספות: רוב האוכלוסיה לבן. ידיעת קרוא וכתוב מגיעה לרמה

לא רפובליקת בננות, אלא חקלאות מניבה

שאינה מוכרת באמריקה הלטינית (90%), אהדה רחבה ובלתי מוסברת לישראל (ראה מסגרת), והעיקר, שעליו גאוות הכל: אין צבא. פשוט כך. ב-1949 בוטל המוסד השימושי הזה, ומאז ההנאה הלוקאל-פטריוטית הגדולה ביותר היא להגיד, שמספר המורים במדינה עולה על מספר החיילים.

האפיזודה המשונה והמרתקת ביותר בהיסטוריה החדשה של קוסטה ריקה היא ארועי שנת 1948. מפלגת השלטון סרבה אז להכיר בתוצאות הבחירות, ולא פינתה את מקומה למפלגה שניצחה: עד כאן תמונה מוכרת במוסר הפוליטי של מדינות האזור. מה שקרה אחר-כך נשמע לא יאומן עד היום. חוואי משכיל בשם חוסה פיגרס יצא לארה"ב-בחזר לאחר חצי שנה עם כמה מאות סטודנטים חמושים ברובים ישנים, והכריח את השרים הסרבנים לגלות. אחד הצעדים הראשונים של מצילי הדמוקרטיה היה ביטול הצבא, ולאחר זמן-מה הוחזרו המושכות למנצח הרשמי בבחירות. אזרחי קוסטה ריקה גמלו לפיגרס שנים אחדות לאחר מכן, כאשר בחרו בו שלוש פעמים לנשיא. "דון פפה" הוותיק, כפי שאוהבים לקרוא לו שם, הוא היום פנסיונר, דמות-אב סמכותית המקובלת על כל שכבות הציבור.

שטח הפקר

במשך כל המאה שמרה קוסטה ריקה על אוריינטציה פרו-אמריקנית. חברות מטעים גדולות כמו יונייטד פרוט קומפני (עליה נאמר לא פעם שהיא בעל-הבית האמיתי בהונדורס וגואטמלה) גידלו קפה ובננות וקצרו רווחים נאים. מעמד בינוני מתרחב של איכרים עצמאיים ובעלי תעשייה זעירה, וממשלות שדאגו לטפח ביטחון סוציאלי ושירותי חינוך ובריאות, הביאו למדינה סיוע אמריקני ותדמית מכובדת, שמשכה משקיעים ומשתקעים מבחוץ: בסן-חוסה ובסביבתה חיים כמה אלפי אזרחי ארה"ב שיצאו לפנסיה מוקדמת באקלים הנוח של עיר הבירה, בה שורר בגובה 1600 מטרים מעל פני הים "אביב נצחי".

השלווה המרושנת שביעות-רצון עצמית הופרה בשנות השבעים, כאשר מלחמת האזרחים בניקרגואה הסמוכה קיבלה תנופה. אנשי קוסטה ריקה לא אהבו ביותר את אנסטסיו סומוסה, הרודן המושחת של ניקרגואה, במיוחד אחרי שלוש הפעמים בהן פלש המשמר הלאומי שלו לתוך שטח שכנתו נטולת הצבא. מצד אחר, השוק הרדיקלי של הסנדיניסטים לא מצא לו מעריצים רבים, מלבד אולי בקרב חמישים אלף הסטודנטים בקמפוסים של סן חוסה. אומר ג'וני אצ'ווריה בריל, מי שהיה שגריר קוסטה-ריקה הראשון בישראל ושר ההגנה שלה בשנים 1978-79: "בסך הכל האנשים היו נגד סומוסה. אבל רשמית היינו נייטרליים. אחד הדברים הראשונים שעשיתי כאשר נכנסתי לתפקיד היה להיפגש עם שר ההגנה של ניקרגואה, כדי להבטיח שהסנדיניסטים לא ישתמשו בשיטחנו כבסיס לפעולות מעבר לגבול". הממשלה הקודמת אפילו שיתפה פעולה עם צבא סומוסה ושלחה את המשמר האזרחי לפטרל לאורך הגבול המשותף.

התפנית חלה באחד מימי ספטמבר 1978, כאשר מטוסי חיל האוויר של ניקרגואה תקפו חבורת סטודנטים קוסטריקנים באזור הגבול. קוסטה ריקה הצטרפה אז למאמצי התיווך של מדינות מרכז אמריקה להשיג הפסקת-אש בקרבות. באותה תקופה התירה ממשלת קוסטה ריקה לקבוצות של סנדיניסטים למצוא מחסה בשטחה. כאשר התחדשו התקריות, נוצר לאורך הגבול שטח הפקר, בו הקימו הסנדיניסטים בסיסים ואליו פשטו מדי פעם חיילי סומוסה. באחת הפשיטות האלה נהרגו שני שוטרים מקומיים, ושניים אחרים נגררו בהליקופטר לתוך שטח ניקרגואה ונישבו. מספר שר ההגנה לשעבר: "מארבעה מקורות מודיעין שונים הגיעו אלינו

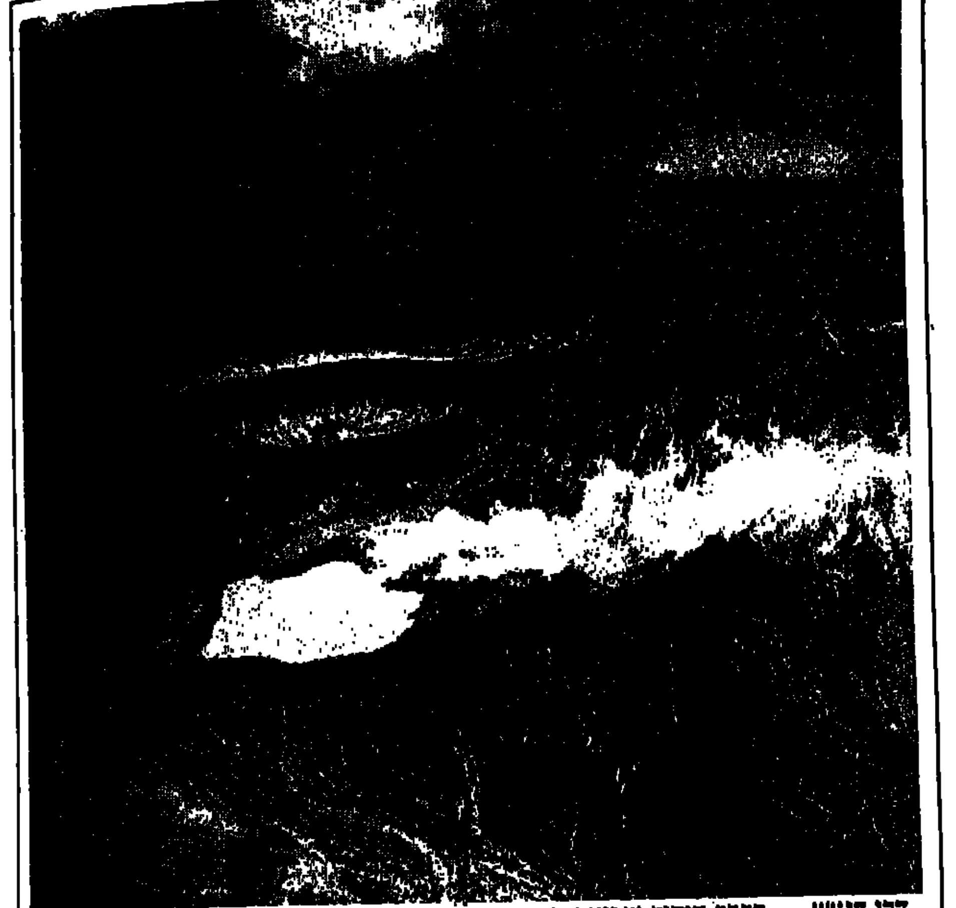
הרי הגעש — הדבר היחיד שסוער בקוסטה-ריקה

ידיעות שסומוסה עומד לתפוס שטחים שולטים בתוך גבולנו, ולהפציץ מהאוויר מטרות כלכליות. לנו אין צבא כדי להתנגד. בינואר 79' הודענו שהסנדיניסטים חם מעתה קו ההגנה הראשון שלנו". ההחלטה היתה משמעותית: נשק מפנמה, קובה וונצואלה החל זורם אל לוחמי הגרילה דרך שדות התעופה של קוסטה ריקה.

דיג בחופי האוקיינוס

חצי שנה לאחר מכן הסתיים המאבק. בלחץ ארה"ב ואירגון מדינות אמריקה (OAS) פינה סומוסה את מנגואה לטובת משטר שמאלני. דעת הקהל בקוסטה ריקה החלה להשתנות לרעת הסנדיניסטים. לדברי אצ'ווריה, העיתונות מילאה חלק פעיל בתהליך: "סביר להניח שכספי קונטראס הושקעו בזה". כמי שנחשב ידיד המשטר החדש בניקרגואה מצא עצמו שר ההגנה מחוץ לקונצנזוס הלאומי, הורחק ממרכז הבמה הפוליטית ועבר לעסקים פרטיים. במשרדו תלויות תמונותיו בחברת גולדה והנשיא שז"ר, מזכרת מימי השרות הדיפלומטי בירושלים של שנות השישים. הוא חבר בפורום שגרירי קוסטה ריקה בישראל, ונחשב ידיד, אם כי ביקורתי: "הרבה אנשים במרכז אמריקה מרגישים שישראל עושה לארה"ב את העבודה המלוכלכת". דלתות צמרת השלטון במנגואה פתוחות לפניו בכל עת, ובהיעדר יחסים דיפלומטיים הוא משמש לעתים חוליית קישור בין שתי המדינות.

לאחר הבחירות של 1982 נתן הנשיא החדש, לואיס מונחה, יד חופשית לאירגוני הקונטראס, פוליטיים וצבאיים, לפעול בקוסטה ריקה. למרות שבסיסי המורדים נמצאים בשטח הונדורס, המנהיגים מעדיפים את סן חוסה. הבולט ביניהם הוא אדן פסטורה, "קומנדנטה זרו" המפורסם שפקד על כוחות הסנדיניסטים בלחימה נגד סומוסה, לפני שהתאכזב מאופיה הלא דמוקרטי של המהפכה וחצה את הקווים. לאחר שנים של לחימה בג'ונגלים מעביר עכשיו פסטורה את הזמן בדייג בחופי האוקיינוס השקט. המנהיגים האחרים מבלים במיאמי ובמסדרונות הקונגרס בוושינגטון יותר מאשר בווילות שלהם בסן חוסה הפרובינציאלית. קוסטה ריקה עלתה לחדשות, כאשר עיתון מקומי באנגלית, טיקו טיימס, פירסם לראשונה צילום אוויר של רצועת נחיתה סודית בג'ונגל — מעשה ידיו של אוליבר נורת', כפי שהסתבר בדיעבד. חשיפת הפרשה והבחירות האחרונות (1986), בהן זכה הסוציאל-דמוקרט אוסקאר אריאס, החלישו את שיתוף הפעולה ממשלה-קונטראס-סי.אי.איי.

הזמנים הסוערים נתנו לראשי המדינה הקטנה הזדמנות-פז לתפוס מקום טוב באמצעי התקשורת העולמיים. הנשיא אריאס יצא ביוזמת שלום אזורית, שנחתמה בשעה טובה לפני חודש בגואטמלה, לא לפני שהספיק לטייל בבירות העולם ולהיפגש עם מלך ספרד, מלכת אנגליה ומנהיגים אחרים מהשורה הראשונה. על-פי ההסכם אמורה הלחימה להסתיים, וניקרגואה התחייבה לחזור למסגרת דמוקרטית. גם אם תיכשל יוזמת השלום, מקומו של אריאס בספרי ההיסטוריה של האזור מובטח. בוחריו היו מעדיפים לראות את מרכז אמריקה יורדת מהכותרות, ואת דאגותיהם העיקריות חוזרות לאינפלציה, גידול האוכלוסיה, תפילת יום ראשון בכנסיה וקוביות הקרח בכוסות הרום-עם-קולה במסיבות מוצאי השבת.

ציונים שרופים

הידידות בין ישראל וקוסטה-ריקה התחילה עוד בשנות החמישים. הנשיא לשעבר הוסה פיגרס ("דון פפה") ביקר או בארץ, התרשם ונעשה ציוני שרוף. ממשלות התחלפו מאז, ורק האהדה לישראל לעולם עומדת: ישראל מוצאת עצמה לעתים מבודדת בהצבעות באו"ם עם ארה"ב, פפואה וקוסטה-ריקה. באוניברסיטה אפשר למצוא קבוצת סטודנטים לא-יהודית בשם "קדימה" (כך באותיות לטיניות).

מקור הקסם אינו ברור. "האהדה אינה רק במישור הממשלתי, אלא גם בעם," אומר שגריר ישראל בסן-חוסה, שלמה מורט. "אתן לך דוגמה: לכבוד שנת ה-100 להולדת דוד בן-גוריון אירגן פורום 'שגריר קוסטה-ריקה לשעבר בישראל' כנס. באו אולי 600 איש. במסיבת יום העצמאות השגרירות היתה מלאה עד אפס מקום, והנאומים חרגו בהרבה מהמתחייב מהפרוטוקול."

לישראל אין אשראי להעניק. לעומת זאת, היא שולחת ידע: כרגע נמצאים בסן-חוסה כמה מומחי חקלאות ותחבורה, וכן אנשי חברת ההשקיה "רוית" שבבעלות קונצרן "כור". בעיר נמצא גם סניף חברת-בת אחרת של הקונצרן, "כור סחר", המשווקת סחורות ישראליות לכל אמריקה הלטינית. לדברי המנהל המקומי, שלמה סיטון, השווקים נמצאים דווקא במדינות אחרות, כמו גואטמלה וארצות דרום אמריקה, "אבל בגלל היציבות הפוליטית והנוחיות למשפחות, אנו ממוקמים פה".

ביקור בישראל הוא חובה לפוליטיקאים מקומיים. ב-1986 ביקר בארץ הנשיא הקודם, לואיס מונחה, שאף נשא בכנסת נאום נלהב בשבח הציונות. "הייתי מכניסה את הנאום לתכנית לימודי החובה בבתי-הספר", התמוגגה אחר-כך גאולה כהן.

עמירם כהן

טוב להתיבש בעד ארצנו

איך אפשר להיות אדם עכשווי, בלי לבקר ב"מפגש תל-חי 87". מפגש, איזו מלה עכשווית! בעשר בבוקר התייצבנו בקצהו של התור הארוך ונטול הצל — כמה היה עולה להם לעשות שם סככה — לפני הקופה היחידה (!) שבכניסה לתל-חי. מוקפים מכל העברים בעם ישראל המצויד בצידניות, מימיות, ארטיקים ואבובים על גג המכונית, חשבנו לעשות שבתרבות קצרה — "איפה הייתם בחגז היינו בתל-חי"! — אחר-כך נוכל לשכשך בחורשת טל במצפון נקי.

שילמנו עשרה ש"ח כרטיס ונסחפנו בהמון הסואן, שורם באי-כיוון, לשם ולכאן, הלוך ושטוט.

רעש נורא מכיוון מגרש החניה החריד את שוטטותנו. אם אין זו קטיושה אז בוודאי זה "מיצג" כלשהו המתבצע שם. נדחקים, נרחפים, דוחפים, מתרוממים על קצות אצבעותינו להציץ. מבעד לחומת האדם חזינו בחמישה, אולי בשישה "מייכלסונים" (מנופים לקטיף פרי), המניפים אל-על אברי אדם ענקיים (עשוים מקרטון, לשמחתנו), בעיקר ידיים כרותות — טרומפלדור? — כשבראש המסע מתנהלת עגלת תותחים, עליה מונחת דמות ספוגת-דם ונאנחת — טרומפלדור? — זועקת משהו בדומה ל"יד אחת כולנו כאחד", אך אני לא חותם על כך, כי מי שומע משהו ברעש הזה.

את עגלת התותחים הזו גרר טרקטור קטן, ונערה צעירה נוהגת בו, כשעל הטרקטור ניצב וקוף אבר-מין ענקי — טרומפלדור? — (עשוי מקרטון למזלנו). ועל במה קטנה, בצד, עומד כרוז במין שמלה, מכה במצילתיים. אחר ממותחי הצוואר שלידי, עידכן אותי ששמו של ה"מיצג" הזה הוא "תנו לכלבים לנבוח". למה? תל חיו לסיום, השליכו המנופים את האיברים בצד הכביש (עד ההצגה הבאה) ורק אבר המין הקולוסאלי נשאר עומד וזקוף על עגלת התותחים: אטרקציה לזאטוטים — "אמא תראי, פיפיו", ולאמהותיהם המאדימות במבוכה — "בוא חמודי תראה, שם, סוסים!" הסתפקנו ב"אוונגרד" הזה, ויתרנו על מה שחברים כינו "לייף-שאו" אמיתי המתרחש ברגע זה ממש בין עצי החרובים על הגבעה: קבוצה בשם "מרטוט", למדנו ממי שכבר היה, מציגה מופע בשם "קופים", שלידו נראה "תנו לכלבים לנבוח" כהצגת ילדי גן בסמינר בית-יעקב בבני ברק תובב"א.

ויתרנו על המשך השוטטות מוכת-השרב — הבא נעלה להר, נראה פסלים! עלינו על אוטובוס (שוב תור ארוך ושני ש"ח) ונסענו למעלה למסע פסלים. אולי באמת, סוף סוף, תהיה לנו חוויה אמנותית בת-זמננו. "פיסול בדיאלוג עם הנוף", כפי שהובטח לנו. ירדנו מהאוטובוס בתחילתה של דרך מאובקת ומסנוורת. אין שילוט, אין מדריך, אין כלום. הולכים בדרך, הופה היי, ופה ושם ניצב פסל או מה שאמור להיות מכנה פיסולי או "סתם עבודה בנוף", אך, למרבית "העבודות" עליך לעלות בכל מיני שבילי עיזים או לרדת בזהירות בין סלעים, נדקר בסבכי הסירה הקוצנית.

בתחילה, לפני שהתייבשת לחלוטין, אתה עדיין מתאמץ יותר: הנה, למשל, שלט חסר-פסל בצד הדרך ואתה קורא כי: "שלושה קולטי אנרגיה פוטנציאליים". אם תטפס לראש ההר, תגיע באפיסת כוחות למשטח גדול, שעליו מונחים שלושה לוחות נירוסטה נוצצים בשמש. אצל מקס זייל, בפחחיה של הקיבוץ, היו מונחים עשרות כאלה בלי הצורך לטפס במשעול הצר לראש ההר.

"משטחי הקולטים מונחים", אתה לומד מדף ההסבר, "על פי השיפוע הטבעי של הגבעה ומוצמדים לפני השטח. מיקומם של הקולטים יאפשר להם לעקוב אחרי מאורות השמים ברוב שעות היממה... חומר הנירוסטה מהווה גירוי צבעוני לאוור הגליל העליון, צבע הנחלים, בוהק בריכות הדגים, שלגי החרמון והמסלע הסגול..."

איך לא ראיתיו!

החום והשרב הם החלקים הדומיננטיים ביותר עכשיו. זו כבר לא אמנות, זו הישרדות. מנסים להתכנס, לתפוס קצת צל, מתחת לרגליו של "כפרות", פסלה של שושנה היימן. אך, בצל המועט המופק על-ידי האוביקט המשונה הזה, כבר חוסים אם צעירה ותינוקה בעגלה.

אילולא לא מצאנו בסוף הדרך עוקב צה"לי מלא מים חיים, בוודאי היו גופותינו המיובשות הופכות ל"עבודה" בנוף הגלילי.

לא ראינו אלא את מקצתם של 56 הפסלים והעבודות שהוצבו באזור. מי ששולח אנשים, נשים, זקנים וטף לתעות בהר החשוף — שידע לו, שמעכשיו והלאה אני עם תל-חי גמרתי.

עדנה רזי

חמורו של השלום

"אני מאמין בבואו של השלום" הודיע לפני זמן-מה ראש הממשלה. הוא לא פירט האם השלום יבוא כשהוא רכוב על חמור לבן, אך לפי דבריו ברור שאף-על-פי שיתמהמה בוא יבוא.

נראה, שראש הממשלה מאמין באמונה שלמה בביאת השלום ועל כן החיפושים אחר הוכחות לקיומו או לאי-קיומו נראים לו מיותרים. החיפושים אחר השלום, ובמיוחד הצעדים הננקטים לזרזו, אינם רק מיותרים אלא הם אפילו אסורים על-פי כל כללי האמונה. עם שאמונתו בשלום היא שלמה די לו שישב בביתו ויקשיב לפעמי השלום.

הצעדים היחידים שמותר להעלותם על הדעת הם צעדיו של השלום. ואכן מה נאוו על ההרים רגליו של השלום. חשוב מאוד גם לא להיסחף אחר שלום-שקר ולזכור שהשלום שכולנו מייחלים לו הוא שלום בן דוד. מה לנו כי נשלח ידינו במגעים זרים עם האוייב. כדי להתפלל לביאתו של השלום אפשר להסתפק במניין. חשוב מאוד להמשיך ולהשקיע את מאמצינו במסעי התעוררות למען השלום, חשוב לשחר, לארוג ולכמוה לשלום.

הדיבורים על ועידה בינלאומית לשלום מעידים על חוסר אמונה בשלום. תחת זאת יש לכנס את מועצת גדולי השלום, אשר תקבע כיצד עלינו להערך לקראת ביאתו של השלום. בגלל קטני האמונה שבנו היינו צריכים לצפות כולנו בהעלמו של הלביא. וגם אז העם עלץ ושמח במקום לקרוע קריעה ולזעוק "לביא לביא רכב ישראל ופרשיו". על כן, צריך בדחיפות להקים תנועה גדולה לחזרה בתשובה. תנועה של אמונה בביאת השלום. ושם התנועה יהיה "התנועה למען אמונה שלמה" על משקל "התנועה למען ארץ-ישראל השלמה". תנועה, שהוכיחה את אמונתה הגדולה בשלום, ולא חשוב מה נעשה או לא נעשה למענו. בינתיים, עד לביאת השלום עלינו להתכונן ולהערך למלחמת גוג ומגוג, שתפרוץ כידוע לפני ביאתו של השלום.

אנא, הפסיקו לחלל את השלום בקריאות "שלום עכשיו", הרי אלה דברי כפירה ממש כמו הקריאה "משיח עכשיו". האמינו בראש הממשלה שלנו, האוהב את השלום בכל מאודו. אל נא תדאגו אם שלום לא בא ושלום גם לא מטלפן, כי אף על פי שיתמהמה בוא יבוא.

יהודה להב

שווים יותר

כן ולו היה כה רך ומרגיע ומבטו היה כה ישר, שהוא כמעט שיכנע אותי, אמר השר זבולון המר: אם מפקד בצה"ל, אדם שומר מסורת, רושם ב"ה ("בעזרת השם") בראש מכתב או חוזר, כפי שהוא מורגל מילדותו, זו אינה כפייה דתית: הוראת הרמטכ"ל, האוסרת עליו לעשות כן, היא-היא כפייה אנטי-דתית. באמת, השר המר נראה צודק. אולי אנו מגזימים ברגישותנו? למי זה מזיק, בעצם, אם ראשי התיבות ב"ה יירשמו בראש חוזר של צה"ל?

זה לא יזיק לאיש. זה רק עלול ליצור קצת בלגן. כי נניח שקצין דרוזי יפתח את החוזר שבתוקף תפקידו לחתום עליו בתיבה "בשם אללה" — כי כך לימדו אותו וכך הורגל מילדותו; או קצין קומוניסטי (טפו טפו) ירשום בראש מכתב רשמי: "פועלי כל הארצות יתאחדו"; ומפקד חבר מפ"ם ירגיש חובה מצפונית לרשום בראש חוזר רשמי "לציונות, לסוציאליזם, לאחוות עמים"; ומפקד חניך תנועת בית"ר יכתוב "תל חי".

אפשר להמשיך ברשימה עד אין קץ. יהיו בוודאי רבים, שיתנגדו לקבלת מכתבים מסומנים בצורה כזאת. בדיוק כשם שיש אנשים, שאינם רוצים לראות את ראשי התיבות ב"ה בראש הזמנה רשמית מצה"ל לטקס סיום הטירונות של בנם. שיקול זה מונח בוודאי ביסוד ההוראה, שמכתבים רשמיים של צה"ל (ושל מוסדות ממלכתיים אחרים) יישלחו בלי סימונים אישיים ופרטיים פלשהם.

אני כבר שומע באוזני-רוחי את קולם רווי-ההתרגשות של השר המר ושותפיו לדעה: "איך אפשר להשוות? הרי זה לא אותו דבר? סימון ב"ה בראש המכתבים הוא עניין של אמונה..." — ומה זה כאשר מוסלמי רושם "ביסמ'איללה"? או כאשר נוצרי מסמן צלב? ובכן, אחת מן השתיים: או שהשר המר מוכן להסכים לכך, שבמכתבים רשמיים של המוסדות הממלכתיים יוכל כל אחד לתת ביטוי לאמונותיו ולהשקפותיו. במקרה זה עליו להצהיר על כך בגלוי ובאורח חד-משמעי. גם אם זו תהיה דעה שנויה במחלוקת, איש לא יטיל ספק בעקיבותה ובהיותה מבוססת בכוונות על ביבור חופש המצפון והאמונה; או שהשר המר צריך לומר בגלוי, שהוא בעד ב"ה, אך נגד "בשם אללה" ונגד כל ביטוי אחר לאמונה ולהשקפה, בהתאם לעקרון האורווליאני — "כל האמונות שוות, אך יש אמונה שווה יותר"; האמונה הדתית-אורתודוקסית, כמובן; ומשום כך רק האיסור לכתוב ב"ה במכתבים רשמיים הוא מעשה כפייה, ואילו הטלת איסור על ראשי-תיבות אחרים למיניהם היא מעשה מובן מאליו של מינהל תקין.

ואכן, זוהי ההנחה המובלעת (ואולי אף המפורשת), שעליה מבוססת עמדתו של השר המר ושל כל המצדדים בו. המחלוקת בעניין כתיבת ב"ה במכתבים רשמיים אינה הרת-גורל ואינה עומדת ברומו של עולם, אך דווקא בגלל היותה שולית, מוצאת ביטוי תמציתי ואופייני מאוד גישת-היסוד של החוגים הדתיים, גם שאינם קיצוניים. בשום אופן אין הם מסוגלים להשלים עם העיקרון הדמוקרטי הבסיסי, שמצפונו של סוציאליסט או אתאיסט, או ליבראל או נוצרי או יהודי רפורמי אינו נחות ממצפונו של יהודי אורתודוקסי ושכל אדם, יש לו זכות שווה לדבוק בעקרונותיו, כל עוד אין בכך כדי לשלול את זכותו של הזולת לדבוק בעקרונותיו-שלו. במלים אחרות — כל האמונות שוות-ערך ואין אמונות שוות יותר. האקסיומה המתנשאת והאנטי-דמוקרטית של הדתיים בדבר נחיתות מצפונם ואמונתם של כל האחרים זולתם, היא ההופכת לחוויה מתסכלת כל נסיון לנהל איתם דו-שיח משמעותי. היא מונעת גם כל אפשרות להגיע לפשרה מבוססת על כבוד הדדי והתחשבות הדדית אפילו עם אלה מביניהם, שאינם מתפרעים, אינם מיידים אבנים ואינם מעלים באש תחנות אוטובוסים, ואשר לכאורה דרכיהם דרכי נועם. התהום הפעורה, הבלתי ניתנת לגישור, מתגלה אפילו במחלוקת השולית על ב"ה בראש המכתבים.

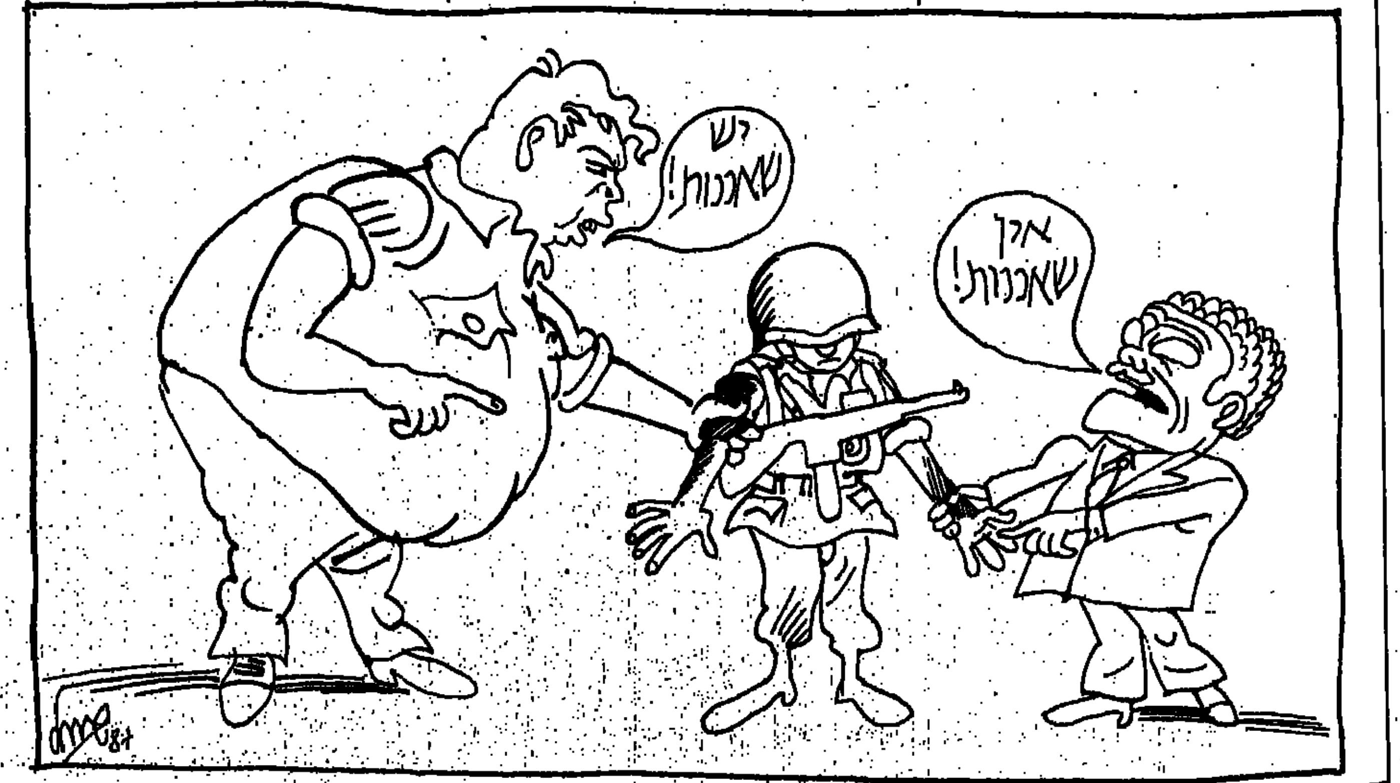

דורית קדר ■ תערוכות

קיץ של מגיפות

בני אפרת במוזיאון לאמנות ישראלית ברמת-גן

המוזיאון לאמנות ישראלית ברמת-גן מארח את האמן בני אפרת. לתערוכה זו יש ללכת יותר מפעם אחת, כי חוויתה עלולה להטעות בשל השפה הפלסטית שלכשעצמה אינה מחדשת דבר. אבל, השפה הפלסטית במקרה זה היא אך ורק מרכיב אחד בתפיסה כוללת של רעיון, אשר בו למלה, כמו גם להליך החשיבה ולהקרנת סרט הווידאו, יש חשיבות מירבית. המוצג הוא כמו גוף שלם, שלא ניתן לראות אך ורק אבר אחד ממנו. על העבודה המוזיאולוגית היה לשכתב חלקים מהקטלוג בגדול, כדי שהצופים יקלטו ביתר עוצמה את המסר הקונצפטואלי.

תחילת הביקור בקומה התחתונה: המבקר נכנס לגן עצי זית, שמצויות בו יונים משוחררות ויונים בכלובים. התחושה הראשונית מעורבת: מעין פיסת-טבע, שהועתקה אל תוך כתלי הבניין, אבל לעומת זאת, התומות הן בעלות נוכחות אנטי-טבעית וכן גם הכלובים ואפילו צלוחיות המים, שהיו ריקות במקרה (לפחות בעת הפתיחה) ומונחות לפני היונים שאינן יכולות לתור אחר מקור מים רענן. אולי נותרה כאן שארית פליטה של עולם. ואמנם, השם של אולם תצוגה זו הינו — „סדנת אררט...” רמז למבול גדול, להכחדה רבתי, רמז גם להרי אררט ולתיבה שנותרה יחידה ומבודדת בין איי האסון. אם כן, תחושה של אסון נורא הקרב ובא, אבל גם תחושת תקווה כלשהי, אולי בניין המודעות הגבוהה למתרחש.

„לא היה את מי לשאול קיץ 2035” — הוא שמה של התערוכה, וזה גם תמצית המסר: מתוך פחד שלא יהיה את מי לשאול מקים לו בני אפרת את האררט שלו, את חור ההצלה שאולי גם יעורר חורי הצלה של מודעות אחרות, מודעות המכוננת ברומיה בתוך תוככי אנשים רבים, שתמהים כמוהו על פשר סוד הבריאה ועל פשר סוד ההליכה הבטוחה אל הכחדתה על-ידי נציגה האצילי ביותר לכאורה — האדם.

הקומה השנייה מגוללת בפני הצופה את איפיוניה של התקופה העתידית הזו. הקיץ, בדרך כלל, מסמן חום, בשלות, לבלוב, מאור גדול, אבל

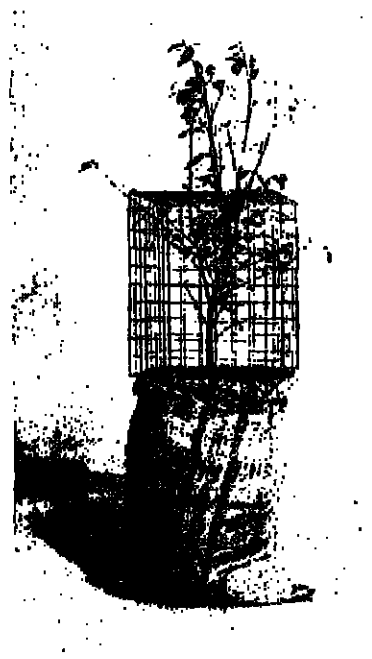

בני אפרת: „דיוקן חברתי, אביב 2035”. 1987 — עץ, יוטה, כלוב ברזל

הקיץ הספציפי של 2035 גדוש גידולים למיניהם, פטריות, וירוסים — סממנים של מחלות פיזיות שאינן ניתנות לשליטה מהירה. אבל, יש גם פגעים ונגעים אחרים, כגון אי טוהר — „המהילה,” העדר חופש המרומז ב„חומה”, העדר שלווה נפשית המרומזת על-ידי „מחלת התנועה”, הנהייה אחר חלומות אשליה באמצעות ה„קוקאין”, הפחד מה„קרנטינה” ואי ה„תפוקה”. קיץ של הסגרים ומגיפות, אשר חזותו מתבטאת באמצעות אמנות א-פרסונלית, רובוטית, קרה, מרוחקת, אוטומטית, ממוחשבת. פלנטות אבודות בשחור צהוב ואדום. צבעים של מוות, של אלימות, של דם, אשר דווקא נקיונם, הפן האסתטי לפעמים שבהם, מגביר את המתח.

עבודות אלה כמו מתערות, בכתב של צופן, את שהתרחש או שעדיין מתרחש בשנה הנוראה הזו. ישנה תחושה חזקה שאפרת פועל כמג של וודו. הוא מקיא מתוכו את הפחדים, מממש אותם על הנייר, או על כל חומר אחר, אולי כדי למנוע בהווה שלו את העתיד שהוא כבר חש כעבר.

בקומה השלישית יש לראות, כאמור, את הסרט „אררט אקספרס”. שוב מופיעה המלה המרמזת על הדואליות של הרס וצמיחה. התבוננות בסרט מותירה את הצופה עם אותו דו-שיח מתמיד בין היש לאין, בין החיים למוות, בין הפוטנציאל לבין ביטולו. סוסים ושיירת אנשים נושאים טלוויזיות נודדים, כפי שנודדים בעלי החיים היפהפיים בטבע הפתוח. הם רצים בשעטות, אולי מפחד החיות-על-שתיים שכבר הכחידו חלק גדול מעולמם? מאותו צלם אלוהים שקורא לעצמו אדם? אי-דם ששכח, כנראה, את עיקרי המהות הקיומית המגולמת בא' של האלף-בית ונותר שקוע בדמו, מרצח ונרצח, מקריב וקרבן ללא הרף, ללא הגיון, בוכה על מתיו, קוברם והורגם בעת ובעונה אחת. כמו בבבל הוא פונה לאטמוספירה שמסביב וגורם ל„חור באוזון”, לכליאת רוחות ולכליאת עננים, השמיים נפגמו בזפת והעננים התקבצו להם בצורה מלאכותית אל מה שהיה פעם מקרה. החפצים „הישנים” איבדו צלמם והם משמשים מעתה כתחנות הצלה המושיטות יד ליסודות-הטבע שהאדם — באמצעות מקדחה חשמלית וסימלית — הרס. המקדחה נותרה, כאשר ראשה נעוץ בעולם שנהרס ואחוריה בדמות חוט החשמל מיותם, ללא שקע חשמלי כלשהו.

נפל המחריב עם החורבן, הגולם על יוצרו, השמשייה מברזל שאין לה כבר על מי לחסות ובפני מה מגינה על כמה בטאונים של „נשיונל ג'אוגרפיק”. בבטאונים הקוראים תגר על הנעשה, המנסים לעורר את תגובת ההגיון המעורפל לכך שהטבע נכחד. ב-2035 לא נותרו לפי אפרת אלא הבטאונים בלבד כעדות למה שהיה, וכמה צילומים יקרים הנתונים בכלובים מחשש פן גם הם ייכחדו.

אפרת בוחר להראות פנים אחדות להצלחות האדם שהיה. צילומי-ענק של גורדי-שחקים אדירים, מסה של המונים רצים, גרעיני אדמה, כדור-הארץ ממבט של אסטרונאוט — כל אלו מצביעים על פוריות שבנביטה, מעוף של בנייה, טכניקה גבוהה, התרבות המונית — סממני חיים. ללא ספק. אבל, כל זה, כאמור, הוא מנת חלקו של העבר ועל כן, בצורה סימבולית, מצולמת גם יד הנוגעת כאילו מלמעלה בכל אלה; מגע המנסה לשמור זיכרון ותעוד של מגע שהתעתד לשמור זיכרון... בין גלגלים שהאוויר כבר יצא מהם והם מומסים, בין שקים משמרי ענבים, בין כלוב השומר על זנים שהיו ואינם — נודדת נשמת האמן הזה, שהפחד מההכחדה הסופית כה גדול אצלו, משום שכנראה שכח כי חיותו ויכולתו להתבונן בשגשוג, לבלוב נביטה ויפי גופות החיות — עצום אף הוא.

תערוכת חובה. □

דני ורט ■ קולנוע

קולנוע חכם

„המשפחה” בקולנוע לב, תל-אביב

מטבען, סאגות משפחתיות מתאימות אולי יותר למדיום הטלוויזיוני. בסידרות טלוויזיה יש את המידה המספקת של זמן ואורך-רוח כדי לפרוש סיפור על פני שנים ולהתרכז בשלל אירועים המתרחשים על פני דורות. זאת, למרות שגם הקולנוע ניסה כוחו לא אחת באותו ז'אנר, הספרותי כל כך במהותו. אטורה סקולה, מוותיקי וטובי הבמאים הפועלים היום בקולנוע האיטלקי, מביא דרמה משפחתית, וכשהוא מטיל על עצמו מגבלות של זמן קולנועי והצטמצמות במקום התרחשות העלילה. סקולה מומחה לקומדיות (לבימוי הגיע לאחר שנים של כתיבת תסריטי קומדיות) הוא מסוגל ליצור קומדיות ארסיות מתובלות בהומור גס, כמו „משפחת המלוכלכים”, וגם קומדיות אנושיות עדינות ומורכבות, כמו „אהבנו כל כך” (בשבוע הקרוב בסינמטק תל-אביב, סרט חובה). הפעם הוא יוצר סאגה משפחתית שופעת קסם, הומור, עצב, ריגושים וגם הרבה השלמה עם החיים. אולי לא סרטו החשוב ביותר של סקולה, או התרשני ביותר, אבל יצירה שיש בה יותר מסתם מגע אישי: קולנוע מיומן, אינטליגנטי, קולנוע שניצב מאחוריו יוצר חושב, מה שלצערנו נדיר היום.

הסרט שלפנינו דומה במידה מסוימת לנסיונו הקולנועי של סקולה ב„הנשף”. שם תיאר את ההתרחשויות באולם ריקודים פריזאי, את סגנונות הריקוד המתחלפים עם השנים, כשאלה שיקפו ללא מלה מדוברת את מהלכה של ההיסטוריה הצרפתית. כאן הגביל סקולה את מצלמתו (וצילומים נהדרים של ריקרדו ארונוביץ') לתחומיה של דירה ברומא. המצלמה לעולם אינה חורגת מגבולות הדירה, לעיתים רואים את השכנים שמול, פעמים שומעים את השוער בכניסה. העלילה מתארת שמונים שנה בחיי משפחה רומאית בורגנית. שמונים שנה, שהזמן הקולנועי שהוקצב להן הוא 130 דקות בלבד.

הסרט פותח ב-1906, עם לידתו של קארלו, של קארלו, הדמות המרכזית שסביבו ינוע הסרט. הוא ביום הולדתו ה-86 של קארלו, פרק בחיי שישה דורות המשקפים את תולדות איטליה המודרנית. הסרט מורכב מתשע אפיזודות, תשעה פרקים יצוגיים לכל עשור. בין פרק למשנהו מצלם סקולה את המסדרון הארוך בין חדרי הבית, כשהמצלמה נעה בתוכו באיטיות, המחשה חזותית לחלוף הזמן. הסרט פותח בתמונה משפחתית, המשפחה הענפה מתייצבת מול המצלמה לרגל הולדתו של קארלו. התמונה החותמת את הסרט היא שוב כנס משפחתי, הפעם הסבא הוא קארלו בעצמו. שני הסבים מגולמים בידי ויטוריו גאסמן, שחקן גדול שהותיר כבר חותם עמוק בקולנוע האיטלקי. גאסמן עבד עם סקולה בסרטו הראשון „נשים נשים” וגם ב„אהבנו כל כך” וב„מרפסת”. כאן הוא יוצר עוד דמות נפלאה, המצטרפת למגוון הגדול של דמויות בקולנוע — מפגין משחק מענג של שחקן מיומן.

בתשע האפיזודות של הסרט חולפים תולדות המשפחה, אירועים חשובים ומכריעים בצד התרחשויות לא חשובות, או כאלה שנראות לא חשובות לכאורה, ושחשיבותן תוברר רק מאוחר יותר. אנו עדים ליחסים בין קארלו לאחיו ג'וליו, למשובות ילדות כמו גניבת מעותיו של רופא המשפחה, לכינוסים סביב שולחן הסעודה ולשלושת הדודות הרווקות — מרגריטה, לואיזה ואורנלה — המלוות את תולדות המשפחה, הולכות ומזדקנות עם השנים, אבל עדיין מצחקקות וממשיכות במריבותיהן התכופות שבמהלכן מתנפצים כלי בית. זוהי משפחה בורגנית בעלת נטיות אמנותיות. הסבא כותב שירים. בנו צייר חובב, המענה את רעייתו בישיבה ממושכת, בעובדו על פורטרט אותו לא יסיים לעולם. קארלו הבן יהיה לבסוף מרצה לספרות.

משפחה מהוגנת זו היא אנטיתזה מוחלטת למשפחה המטורפת והמזוהמת של סקולה ב„משפחת המלוכלכים”. סקולה, במאי פוליטי בעל מודעות חברתית עמוקה, ויתר במודע כמעט לחלוטין על התייחסויות פוליטיות ישירות.

ויטוריו גסמן ופאני ארדאן — מפגן משחק מיומן

האירועים הפוליטיים והשינויים החברתיים העמוקים שחלים באיטליה חודרים רק טיפין טיפין, מתגנבים מבעד לדלת האחורית. האח ג'וליו שב מהשבי כשהוא נתון בדיכאון עמוק. בקטע אחר הדוד הפאשיסט במדיו השחורים משחק עם בנו של קארלו, משים עצמו כמי שאינו רואה את הילד וגורם לילד המתוסכל, שרוצה שיבחינו בקיומו, התקף היסטריה. זהו סיפורם של חיים מלאים וגדושים, לידות אהבות, נישואים ומוות. אלו גם חיים של החמצות גדולות. זו החמצתו הגדולה של קארלו לחיות לצידה של אהבתו הגדולה אדריאנה הפסנתרנית, שאת אחותה ביאטריצ'ה נשא לאשה. המפגשים בין השניים מתקיימים תמיד במריבות, גם כשהם קשישים, ולאחר שביאטריצ'ה המבינה והשתקנית הסתלקה מן העולם. זו גם ההחמצה הגדולה של ג'וליו, המסתברת לו רק לעת זקנה, כאשר קארלו מספר שבזמנו לא קרא כתב-יד שהעביר אליו ורק אחר שנים גילה עד כמה טובה היתה כתיבתו. עובדה קטנה שאולי היתה משנה מהלך חיים שלם.

סקולה נוהג כאן באופן הפוך מאשר בסרט כמו „אהבנו כל כך”: שם, הכל היה מוחצן, ראוותני, הפגנת סגנונות. כאן, הדרכו מופנמת, הכל בקטן. כאמור, ההיסטוריה האיטלקית שבסרטיו האחרים מילאה תפקיד מרכזי, הדיה הפעם קלושים. שחקנים מתחלפים בגילום הדמויות השונות: את ג'וליו מגלמים ארבעה שחקנים שונים, את קארלו שלושה שחקנים. דמויות הנשים המרכזיות — האחיות אדריאנה וביטריצ'ה — מגלמות רק שתי שחקניות: פאני ארדאן הצרפתיה וסטפניה סנדרלי שמגלמות אותן בבגרותן, מפליאות במשחקן.

כשרונו של סקולה ליצור קולנוע מרתק וחכם בא לביטוי בסצנות אחרות במהלך הסרט. הוא מחליף את השחקנים המגלמים את קארלו במהלכה של סצנה אחת נהדרת. תוך חיתוך מתוחכם הוא עובר מהשחקן אנדראה אוצ'ינינטי, המגלם את קארלו הצעיר, לויטוריו גאסמן. דוגמא נהדרת נוספת היא הסיום: הנכד קארלו, זה הקרוב לסבו יותר מכל אחד מבני המשפחה, פותח הלוך ושוב את הדלת בפני עשרות המוזמנים, המגיעים בשטף ליום ההולדת השמונים של הסב. בני המשפחה מכל הדורות זורמים מבעד לדלת, בקצב בלתי פוסק של החיים שנמשכים. □

דפים לספרות

עורכת: יעל לוטן
עורך משנה: אילן שיינפלד

מדרשים על יום הכיפורים*

צבי שוע

בראייתו של אדם מן היישוב משתקפת בדרך כלל מחשבת-היהדות בגיבושה הדתי באספקלריה של הלכה המחייבת. אך כבר בין הקדמונים היו כאלה שבעימות בין הלכה ואגדה (אגדה — במובן של כל-שאינו-הלכה) נקטו בעמדה מפתיעה ומאלפת, כקביעתם: „רצונך שתכיר את מי שאמר והיה העולם — למד אגדה, שמתוך כך אתה מכיר את הקדוש-ברוך-הוא ומידבק בדרכיו...” (ספרי, עקב מ"ט).

כלומר — הכרת הבורא-האל ותמצית תורתו מושגת דווקא על ידי העיון במסורות הלא-הילכתיים. כאן מדובר, לצד החומר הפולקלורי-סיפורי, בעיקר במדרש היוצר והמקורי, דבריהם של חכמים מזמנים שונים בסוגיות החשובות לעילא שבין-אדם-לחברו — חברתו. יש ומדרשים אלה יסתמכו הגיונית על פסוק מן התורה, ויש שהקשר עם המקור יהיה חיצוני-פורמלי בלבד, במובן של הוצאת-כתוב-ממשמעו, כדי להעלות על נס לקח מוסרי.

אף אנו, אם נרצה „להכיר את הבורא”, לגלות טפח מן ההשקפה ההומאניסטית התופסת מקום נכבד ביהדות, נוכל למצוא גילויים אלה במדרש לרוב, וכדוגמה לכך ישמש לנו נושא צדדי-כביכול במסכת של יום-הכיפורים.

*

המקור הראשון בתורה בספר-ויקרא, שעניינו עבודת-הקודש של יום-הכיפורים לפרטיה, מתאר כדמות מרכזית בעבודה זו את הכוהן הגדול. מוטל עליו לנהל טקסי פולחן שונים, כמו קורבנות-כפרה, העלאת קטורת ועוד. בטרם יפרט הכתוב כל אלה, הוא מקפיד להורות על מלבושיו של הכוהן הגדול ביום מיוחד זה: „...כתונת בד קודש ילבש, ומכנסי בד יהיו על בשרו, ובאבנט בד יחגור, ובמצנפת בד יצנוף — בגדי קודש הם...” (ויקרא ט"ז 4).

ארבע פעמים „בד”, ולא ייתכן שהדגשה זו תיראה מקרית בעיני הדרשנים-המעיינים, שהרי בדרך כלל היתה מורכבת תלבושתו משמונה פרטי ביגוד מעוטרי זהב.

שתי שאלות על קושיה זו אנו שומעים בקובץ המדרשי של ויקרא רבה: „...רבי יהושע (בן לוי, אמורא ארץ-ישראלי במאה ה-3 לס') אמרו מפני מה אין כוהן גדול נכנס (לבית-המקדש ביום-הכיפורים) בבגדי זהב? אלא אין קטיגור נעשה סניגור, כדי שלא ליתן פתחון פה לשטן לקטרג ולומר — אתמול עשו להם אלוהי-זהב והיום הם מבקשים לשמש בבגדי זהב” (ויקרא רבה כ"א 10).

רבי יהושע זה קושר את פרק ט"ז עם המסופר לפני כן בשמות ל"ב על עגל הזהב, אותו כישלון טראומטי של יוצאי-מצרים אחרי מעמד הר-סיני, וכך נוצרת האמרה שחיוניותה השתמרה גם בעברית שבפינו כיום „אין קטיגור נעשה סניגור”. בפשוטם מכוונים דברי הדרשן לכך, שהזהב, ממנו יצקו אבותינו במדבר את האליל העגל ההוא, ושמאז היה לשם-דבר לכל אלילות. עלול לשמש כמזכרת-עוון כפי השטן הקטיגור בפני „דיינו של עולם” במעמד חתימת הדין השנתי. על כן עדיפה תלבושת מבד לבן באותה שעה, במסכת שכולה היטהרות, כפרה וסניגוריה על ישראל.

לכך גם מתכוונים המתפלמסים בתלמוד הבבלי (מסכת ראש-השנה כו/1), כאשר הם תוהים באותה לשון של „אין קטיגור נעשה סניגור”, כיצד נבחר קרן הפר כשופר ביום-הדין, והרי הפר הצעיר — העגל מזכיר אף הוא אותו חטא נורא... בהרחבת המשמעות קיבלה אותה אמירה מובן מוסרי כללי: אין להעלות על הדעת שאדם יגן היום על דעה, אותה פסל רק אתמול, דבר העלול לעורר ספק בכנותו והגיונותו.

בהמשך מובא שם גם פירוש אחר ללבישת בגדי הבד ביום הקודש: „רבי יהושע דסיכנין (אמורא ארצישראלי במאה ה-4) בשם רבי לוי (בן דורו של ר' יהושע דלעיל): בשביל לחוס על ממונן של ישראל...” (שם).

אם בימי הבית הראשון באו הוצאות קיומה של עבודת הקודש מאוצר המלך לבית-דויד, כידוע שחל מיפנה בכך בימי הבית השני, כאשר האמצעים הדרושים לכך ניגבו מכל שיכבות העם בדרכים שונות. לפיכך, לדעת הדרשן, היתה נגרמת מעמסה על הקופה הציבורית, לו היו נדרשים בגדי זהב מיוחדים ליום-הכיפורים. רבי לוי זה, שחי כמאתיים שנה אחרי חורבן הבית, מן הסתם התכוון לפירוש אקטואלי, כאשר תבע מבעלי השררה שבימיו „לחוס על ממונן של ישראל” — להימנע מביזבוז כספי הציבור.

מה מפליא שתביעה זו לא איבדה ולו שמץ מאקטואליותה המלאה גם בימינו-אנו!

*

כותב הפרשן הקלאסי, רש"י, על אותו מקור בתורה: „— בבגדי בד ככוהן הדיוט”. בדבריו הקצרים של רש"י ניתן לראות רמז להשקפה, לפיה הצגת-ראווה של בגדי-זהב אינה עולה בקנה אחד עם רוח ההצטנעות ובקשת הסליחה היאים לאותו יום „נורא”. לא יעמוד לו לכוהן הגדול תוארו הרם ועליו להופיע בקודש כאחד הכוהנים מן המניין וכשליחו של כלל ישראל. למותר לומר, שאף יישומה של השקפה זו למציאות ימינו אינו רחוק מן הדעת.

* על פי — „לקט-יום-הכיפורים”, יצא לאור זה עתה מטעם המחלקה לחינוך ותרבות של התק"ם והקבה"א בעריכת צבי שוע ואריה כרמון.

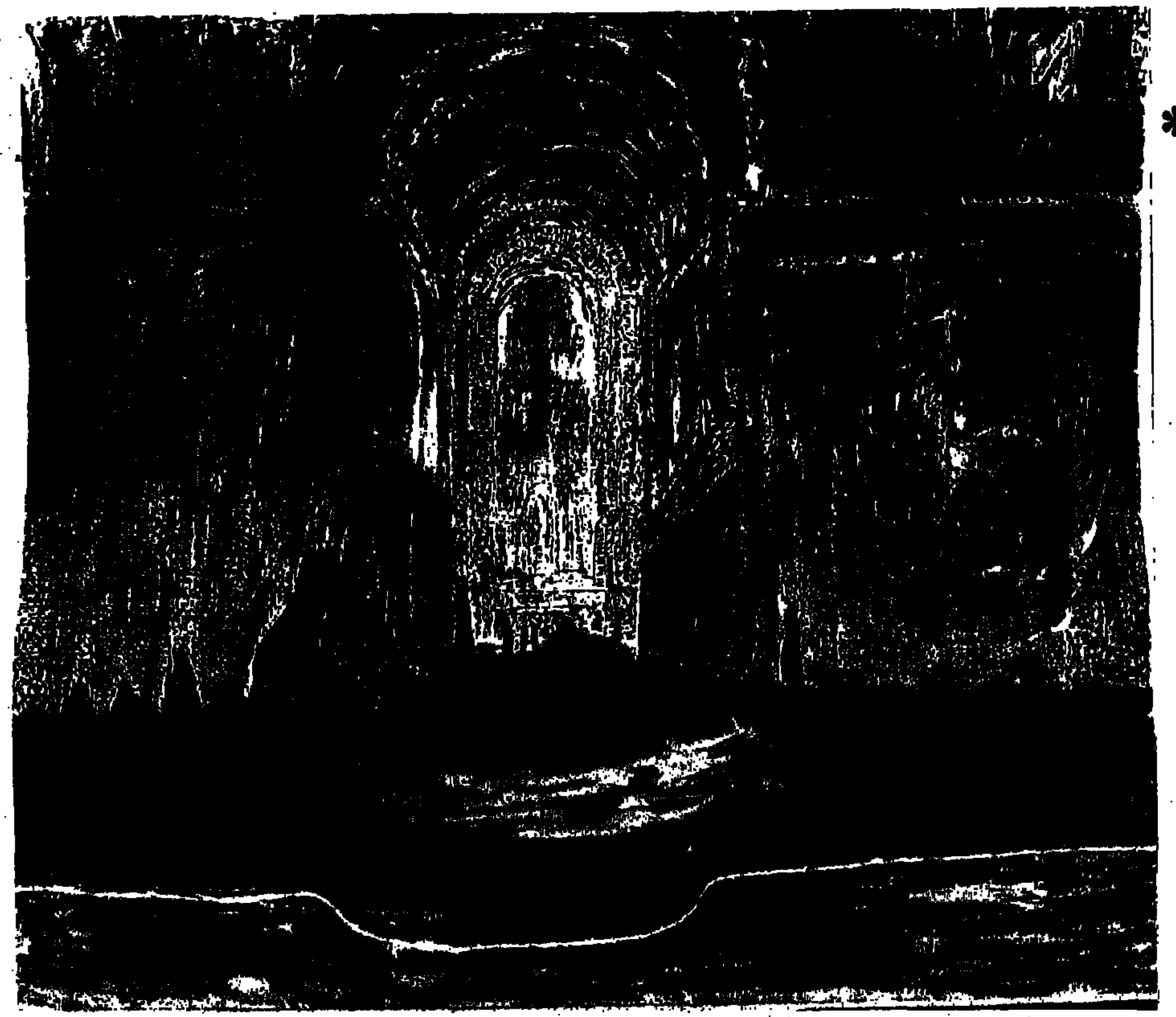

יגאל עוזרי, כנסיה. מתוך תערוכתו שהתקיימה בגלריה „מימד”.

●

אברהם ביק (שאולי)

פיוט „אלה אזכרה”, שאומרים אחר סדר העבודה במוסף ליום כיפור, מיוסד על עשרה הרוגי מלכות שנהרגו על-ידי שר רומא בזמן בית שני, על-פי מדרש הנקרא „אלה אזכרה”. הם היו קרבנות-כפרה על חטא מכירת יוסף בידי עשרת אחיו.

מסופר במדרש: מידת הדין היתה מקטרגת לפני כסא הכבוד ואומרת: כתוב בתורתך ,וגונב איש ומכרו — מות יומת' — והרי עשרת השבטים מכרו את יוסף ועדיין לא נפרעת מהם ומזרעם. לפיכך נגזרה הגזירה על עשרה חכמי ישראל.

ובספרים חיצונים, „ספר היובלות” (הובא בימים נוראים של ש"י עגנון, ספר שלישי, עמ' של"א), כתוב שמכירת יוסף ביום הכיפורים היתה, ובמדרש זה נאמר במפורש: „וישחטו בני-יעקב שעיר עזים ויטבלו את כתנת יוסף בדמו וישלחו אותה אל יעקב בעשירי לחודש השביעי... היום הזה נועד להם להתאבל בו על חטאתיהם ועל כל פשעיהם ועל עזתם להיטהר ביום הזה אחת בשנה”.

הרמב"ם ותחושת האשם ההיסטורית

„אף עיון קל בפיוט „אלה אזכרה” יגלה, שההכרה הבסיסית המלווה את הפיוט היא „תחושת האשם”, או „תודעת האשמה” שאליה מתלווה וידוי הדברים. כתוב: ,על מכרם בכסף צדיק ואביון בעבור נעלים' — ,ואתם תשאו עוון-אבותיכם'; ומעניין שהרמב"ם מבאר להגדיר את „כפרת ציבור” ביום כיפור בשעירים, כתב במורה נבוכים: „בעבור שחטא ,עדת ישראל' כולה היה ב,שעיר עזים' — רמז למכירת ,יוסף הצדיק', שנאמר בעניינו: ,וישחטו שעיר עזים ויטבלו את-הכתונת בדם' (בראשית לז, לא). ולא יהיה זה הטעם חלוש בעיניך, כי כוונת כל אלה הפעולות — ליישב בנפש כל חוטא וכל איש מרי שצריך לזכור ולהזכיר חטאו תמיד, — כמו שאמר: ,וחטאתי נגדי תמיד' (תהלים נא, ה) ושצריך כפרה על החטא ההוא, הוא וזרעו וזרע זרעו” (חלק שלישי, פרק מו). הגדרת הילכתית פורמאלית זו, שתודעת החטא עוברת לדורות, זה ייחודה של הכפרה במהותה המטאפיזי, לפי הרמב"ם.

עלילת דם ומשיחיות השקר

הגדרת „תודעת האשם” של הרמב"ם לפי מקורות המדרשים נמצאת בספרות המוסר של שומרי אמונים בוואריאציות שונות. הרחיק לכת אחד מאישי היהדות החרדית הקיצונית מראשי „אגודת ישראל”, שנסתלק בשנת תש"ב (1942), רבי אלחנן ואסרמן ז"ל, במאמרו „מעשה אבות סימן לבנים”, המצדיק גם את השקר המוחלט של „עלילת דם” ו„תקוותם” של ישראל שהוכזבה על-ידי משיחי השקר”. בחטא זה של אחי יוסף: „כלל ישראל סובל תמיד משני דברים. א) מבחוץ — עלילת דם, אשר הוא דבר נפלא מאוד, כי הרי הכלל הוא שכל שקר שאין בו קורטוב של אמת אינו יכול להתקיים, והשקר הזה של עלילת דם אין בו אמת אפילו משהו, ובכל זאת הוא מתקיים זה אלפי שנה בכל העולם... ברור הוא, כי בוודאי העונש הזה על כלל ישראל הוא מכוון מידה כנגד מידה, בעד עוון שנפרעים עכשיו בכל הדורות, כי הוא מכוון נגד העוון של ,ויטבלו הכתונת בדם'. ב) מבפנים, על-ידי משיחי השקר, אשר מתחילתן הם מפתים, שיביאו את כל היהודים לארץ ישראל, וסופן נחלי דם ושמד לאלפים ולרבבות, כמו שבתי צבי ימח שמו, וגם העונש הזה נמצא בכל הדורות” (קובץ מאמרים, הוצאת בן המחבר, ירושלים תשכ"ג).

הדברים מדברים בעד עצמם. תחושת האשם מציקה כל הזמן לנפש עד שבא העונש.

תחושות האשם במישנת פרויד

מישנתו של פרויד היא ענפה ומורכבת, ואי-אפשר לצטט כאן אפילו חלק זעיר מדבריו על תחושת האשם, בהם קלע בלא יודעים לדברי המדרש, הרמב"ם וגדולי הרבנים. כך, למשל הוא כותב: „ביחוס אנו קודם-כל להכרת החטא הקשורה באיזה מעשה שהוא, להתמיד ולהאריך ימים במשך אלפי שנים ולקיים פעולתה על פני דורות שאינם יודעים ואינם יכולים לדעת כל עיקר על אותו מעשה” („טאטום וטאבו”, עמ' 212).

פרויד מפרש בזה את תורת „החטא הקדמון”. תחושת האשם התלויה כעננה כבדה על תודעת האנושות, ביודעים ובלא יודעים. מעם אחת חטא האחד הוכל לעולם אשמים, בין שהם יודעים על החטא ובין שאין להם כל השגה בו. הקרע הפסיכי הראשון בתודעת האדם הוא שגרם לטראגדיה האנושית. זהו החטא הראשון, הקשור עם המושג של ידיעת טוב ורע.

במאמר על „פרויד ומקור מחצבתו” כתב פרופ' הוגו ברגמן: „בספרו על פענוח החלומות הקדים פרויד מוטו לקוח מווירגילו: ,אם אינני יכול להטות את העולמות העליונים, אניע את העולמות התחתונים', וכך עשה. הוא הניע את מלחמת היצרים. מגמתו זו לקראת שלילת הערכים סייעה לעקור את האנושות מתוך הקרקע הרוחנית. אבל לאדם זה, אשר פרויד לימדו לראות את תודעתו כקטע-קטן מתוך ממשותו הנפשית, נפתח לא רק הבלתי-מודע השלילי, אלא גם מדרגות יותר גבוהות של חייו הנפשיים. ואילו היינו יכולים לקוות לחידוש המסתורין היהודי, הרי היה מקומו גם כאן” („אישים ודרכים” עמ' 127).

שמואל הוגו ברגמן לא השווה את מישנת פרויד לספרות המיסתורין היהודית. אבל מעניין שרעיונו על חטא הקדמון ו„תודעת האשם”, שפרויד חידש והידגמו — כאמור בלא יודעים — ללשון הזמן והחדש, נמצא בספר הספרים של הקבלה העברית, בספר הזוהר: „והמה כאדם עברו ברית' — אדם הראשון עבר על ציווי אחד מן התורה וגרם לו לעצמו מיתה וגם פגימות למעלה ולמטה, ואשמה זו תלויה עד סוף כל הדורות עד שהקדוש-ברוך-הוא יבער אותו פגם מן העולם” (זוהר, חלק ג, קכב, א).

הקורא בכתבי אחד העם ובכתבי-נפש ויגאל, בנו של סופר עברי מעיירתו של עגנון, בוצ'אץ', ובין רבים ומי שנהירין לו שבילי הספרות המקורית של היהדות, יעלה אסוציאציות בין רעיונות הבין הרחוק לבין אבותיו. גדולי הלכה ומחשבה, שחיפשו לפניו דרכים להבין בן את הנעשה בשכבות העמוקות בנפש היחיד והכלל, הנושאים בקירבם „תודעת האשם”, שהתבטאה במדרש הפיוטי של עשרה הרוגי מלכות, „אלה אזכרה”, של תפילת מוסף ביום הכיפורים.

מירה מאיר

אֶפְשָׁר לוֹמַר אַדְוָה

אֶפְשָׁר גַּם כָּךְ: מְיַשֵּׁר לֵב
הַזְּמַן גּוֹלֵף אוֹתָנוּ בְּצַלְמוֹ
וְאוּמְלָיו הַמָּוֶת וְהָאַהֲבָה.
תָּמִיד נִתָּן לְהָסִיט מַבָּט
לוֹמַר הַרְגּוֹל, אוּלַי שְׂרוֹת,
פַּרְפַּר, חַרְצִית.
הַפַּחַד לְהַבִּיט הַפַּחַד לְהַגִּיד.
וְלֹא לִקְרֹא בַּשֵּׁם, וְרַק לָחוּשׁ
אֵיךְ בַּבָּשָׂר הַחַי חוֹתֵךְ
שׂוֹרֵט מֵסִיר וּמַשִּׁיף
עִתִּים אֶת פִּיו קוֹפֵץ, עִתִּים בִּצְחוֹק חָנֵף
עוֹבֵר בַּחֲרִיצוּת, חוֹרֵץ וּמְחַסְפֵּס
אֵיךְ מְעַצֵּב, בְּעֶצֶב מְעַצֵּב
וְעוֹד מְעַט יַגִּיעַ
וּכְבָר מֵפִיק צְלִילִים קַלִּים כְּמוֹ הַגַּלִּים
לְיַד הַחוֹף — מִתְלַתְּלִים בְּקֶצֶף רַךְ, מַרְגִּיעַ
בְּאֶפֶס קוֹל נוֹשְׂאִים אֶת אֹפֶל הַמְּצוּלָה.
אֶפְשָׁר לוֹמַר יָפִים.
אֶפְשָׁר לוֹמַר אַדְוָה.
אֶפְשָׁר גַּם כָּךְ —
הַמָּוֶת וְהָאַהֲבָה.

יהודה אופן

הוּא שָׁמַע

הָיָה לוֹ לֵב מְסַלְסֵל
הָיָה לוֹ קוֹל אִלֵּם

גַּם כַּאֲשֶׁר הִתְפַּלֵּל
פִּיו נִשְׁאַר דּוֹמֵם

הוּא שָׁר מִבֹּקֶר עַד לֵיל
הוּא שָׁמַע אֶת קוֹלוֹ רוֹעֵם

מֵעוֹלָם הוּא לֹא פִּלֵּל
שֶׁיִּהְיֶה לוֹ קוֹל אִלֵּם

יִתְפָּאֵר וְיִתְהַלֵּל
וְהָאֵל עָלָיו יְרַחֵם

וִיבֹרַךְ בְּשִׁיר גּוֹאֵל
שֶׁאֵין עָלָיו חוֹתֵם

בְּצֶלֶם

מִי שֶׁפַּעַם הוֹלִיד כּוֹכָב
לְעוֹלָם לֹא יֶחְסַר — אוֹר

שָׁמָיו וְכַפֵּי יָדוֹ
כַּאֲשֶׁר הוֹלְכָיו בַּחֹשֶׁךְ

אֱלֹהִים יֹאהֲבֵנוּ
כִּי עָשָׂה לְהִדָּמוֹת לוֹ

אָמַר לִי אוֹר כּוֹכָבְךָ
וְאָמַר לוֹ מִי אֱלֹהֶיךָ

וְאִם בְּרָאתָהוּ בְּצֶלֶם

ל. נעמה

תַּחֲנוּן לְיוֹם הַכִּפּוּרִים

שֶׁהֶחֱיַנִי וְקִיְּמַנִי וְהִגִּיעַנִי
בְּכָל צִפָּרְנַי
לַזְּמַן הַזֶּה.

עֵץ שָׁתוּל
אֲנִי שׁוֹלַחַת שָׁרָשִׁים פְּצוּעִים
לְהִתְחַבֵּר אֶל שֹׁרֶשׁ נִשְׁמָתָהּ.

אֲנִי מַלְכוּת
וְאַתָּה כֶּתֶר

כֵּן יְהִי רָצוֹן.

תשרי תשמ"ו

יהודה גור־אריה

אוֹתוֹת הַיָּמִים

הַיָּם גּוֹעֵשׁ בִּי
אֶת סְעָרוֹתָיו;
שׁוֹלֵחַ בִּי גַּלִּים,
נוֹתֵן בִּי אוֹתוֹתָיו.

אֲנִי אוֹסֵף נוֹצָה
מֻטֶּלֶת עַל הַחוֹף —
כּוֹתֵב כָּאן
שִׁיר
עַל פְּנֵי הַחוֹל.

הַיָּם בָּא
וּמוֹחֵק.

מתוך הספר „תעודת מעבר" העומד לראות אור בהוצאת „עקד"

עומר ברטוב

פתיחת ציר

(קטעים מרומאן בכתובים)

א. נמל התעופה בן־גוריון

למחרת בבוקר נסעתי לקבל את פניו של יפתח בשדה. טיסתו אמורה היתה להגיע בשתים־עשרה ורבע, אך אני הקדמתי והסתובבתי לי קצת בטרמינל עד שהמטוס נחת. לומר את האמת, לא היה לי אכפת להמתין. קודם כל, בחוץ שררו חום אימים ולחות נוראה, מין מתקפת־נגד אחרונה של הקיץ לפני שיואיל לסגת ויניח לנו לכמה חודשים. אולם־ההמתנה, לעומת זאת, היה ממוזג היטב וגם לא צפוף ביותר, וסוף־סוף הפסקתי קצת להזיע. שנית, אני מאוד אוהב בתי־נתיבות; יש לי בהם תחושה נהדרת של חירות ושטחים פתוחים והרפתקאות. כל שעלי לעשות הוא לעלות על מטוס ותוך שעות אחדות אמצא את עצמי באירופה, אמריקה, אפריקה, המזרח הרחוק. בני־אדם בשדות תעופה נראים ונשמעים אחרת, ספוגים באותה איכות נפשית מיוחדת של ערב נסיעה, או שיבה לאחר היעדרות ממושכת; ראשיהם מלאים תוכניות, הומים מפרטי המפות שעליהן סימנו את מסלוליהם, מעלוני התיירות שקראו, מן האתרים ההיסטוריים ויצירות האמנות שבמהרה יהפכו לממשות. הכל קורם לכאורה עור וגידים: הדרכים עשויות אספלט ולא מצויירות בדיו, המצודות בנויות מאבן ולא מצלולויד, הדשא ירוק ורך וריחני, השלג טרי וחורקני תחת מגע הרגליים — אין עוד צורך ברפרודוקציות. עתה יהיו שם בעצמם, לראות ולנגוע בכל שלושת מימדיהם של הדברים. ואילו השבים, מחשבותיהם מכוונות עדיין לתדרים זרים, והם מתקשים להתאים את עצמם לשיגרת מנהגיהם הנושנים; גופם מתלטף בבגדים מרומא ופאריס, ואוזניהם נחרדות לשמע צלילי שפתם מסביב הגוזלים מהם בבת־אחת את אותה אנונימיות מבורכת שבה נהנו ממנה בניכר. אלא שכאן, בבית־הנתיבות, עדיין הם בשטח־ביניים, אוחזים בדרכוניהם ובשקיות המצרכים פטורי־המס, מעילים כבדים שיותר לא יזדקקו להם תלויים מזרועותיהם, ראשם מסוחרר עדיין משינויי השעות. תוך ימים ספורים ישובו כמובן אל הנורמליות שממנה חמקו — ושבלעדיה אין מרביתם יכולים להתקיים — השיגרה הנוחה, הבטוחה, המוכרת, על כל השיעמום המטמטם קמעה הכרוך בה.

לי עצמי די לנסוע לנמל התעופה ולשוטט בו שעה קלה, להעמיד פנים שגם אני בדרכי לחו"ל. גם אני זקוק לתחושה זו, מלאכותית ככל שתהיה, להתנתקות מסביבתנו הדביקה והחונקת, העצבנית והמבוהלת והתוקפנית, כמובן שזו אשליה. גם כשאני נוסע באמת לחו"ל, לפחות פעם אחת בשנה, לא עוברים ימים ספורים וכבר אני מתחיל להתגעגע הביתה. הנסיעה יש בה משהו מן ההתמכרות לסם; אני מודע להשפעותיה המזיקות ובכל זאת נזקק לה מדי פעם. בחו"ל אני מציץ באפשרויות קיום אחרות, אך בסופו של דבר אני מעדיף את החיים האמיתיים שלי על נופיהם המצויירים של אחרים. גם אם לעיתים עלי להסתפק בהעתקים.

אלא שיפתח לא הגיע. יצאתי החוצה ונשענתי עם שאר הממתינים על הברזלים; אך יפתח לא היה בין היוצאים. משונה, הפגנות ההתלהבות הללו למראה קרובים וחברים השבים ברובם לאחר שבועות ספורים בלבד בחוץ. בשום ארץ אחרת בעולם לא ראיתי מחזה כזה. יש לך הרגשה שהאנשים האלה כבר לא האמינו שאהוביהם באמת יחזרו, כאילו ברגע שחצו את הגבול — זה היחיד שניתן לעוברו ללא חגור ונשק — יתפתו לנופיהן ומראותיהן של ארצות העולם ולא ירצו עוד לשוב למולדתם. אומרים לי שצריחות השימחה למראה השבים משקפות אימה עמוקה שמקורה במספרינו הזעומים ותחושת חוסר הביטחון בעתיד קיומנו; אבל לדעתי יש כאן משהו שונה, מורכב הרבה יותר. מזה זמן מה הסתבר לי כי כולנו חשים במידה זו או אחרת של מודעות כי יש דבר מה הנוגד את הטבע בשהייתנו בארץ הזו, צרה וחמה, מרביתה שממה, בכיוונו כמויות עצומות כל כך של אנרגיה על מעשים שביסודו של דבר נראים לנו פחותי ערך, ואין זה משנה כמה נטרח לשכנע את עצמנו בחיוניותם, ונשוב ונאמר כי מי שרוצה לחיות כאן חייב למלא חובות קיומיות אלו, משום שברגע מסויים כולנו מכירים בעובדה שעל מנת להצדיק את אותם עיסוקים בהם קצה נפשנו הפכנו אותם לערכים נעלים בפני עצמם. ולכן אנו מתעוררים יום אחד בקפל"ד ותגור בשדה־טרשים ואנו בני ארבעים, ואפילו תחושת השליחות, או הייחוד, גוזה ואיננה, משום שמה יש כאן סך הכל, נופים יפים, כן, אבל מעטים וצפופים כל כך; וכמה יצירות כפיים שלנו, מרשימות רק ביחס לזמן הקצר והמשאבים המוגבלים שהוקצו להן, אבל בדרך כלל די מעוררות רחמים ביחס ליצירות הממלאות עד אפס מקום את אותו עולם הנמצא בטווח שלוש שעות טיסה מחופינו; וקטנוניותם המתמשכת של חיי היומיום, פחות או יותר כמו בכל מקום אחר, אלא שכאן הם נתונים בסד של חורמנויות מוגבלות, אופקים צרים, כלכלה רעועה, תרבות מפותחת למחצה, שפה שאיש בחוץ אינו מבין ואיש מאיתנו אינו יודע על בוריה, פאראנויה ומלחמות תכופות פחות או יותר. ולכן, כשמישהו כבר נוסע לחו"ל, איש לא מצפה שיחזור; יש מעין קונצנזוס של שתיקה שהיוצאים לא ישובו. רק על הרקע הזה ניתן להבין את ההפתעה, שלא לומר התדהמה, שמעוררים השבים בקרוביהם; ואם אמנם שבו הללו מרצונם החופשי, משמע יש למרות הכל דבר מה חיובי במקום זה, גם אם לנו, הנותרים מאחור, עדיין קשה להגדירו, ודווקא לאלה שיצאו נתגלה, שהרי אם לא כן, מדוע, לכל הרוחות, לא נשארו שם?

לרגע חשבתי שראיתי את יפתח משתקף באחת מדלתות הזכוכית. הסתובבתי, אך איש לא עמד מאחורי. הבנתי כי ככל הנראה ראיתי את השתקפותי שלי. אותו בוקר לבשתי את החולצה שנתן לי יפתח לפני כשנתיים. למעשה שכח אותה בדירתי ערב אחד, וכשהזכרתי לו אותה לאחר כמה ימים אמר שאני יכול להשאירה אצלי. בין כה אינו אוהב אותה וחוץ מזה, היא תוסיף מימד חשוב וחדש ליחסים בינינו, משום שעתה יהיה בידי אחד מחפציו האישיים, ובאמצעותו אוכל, אם ארצה, להשפיע על גורלו. אמרתי לו שאין לי מושג על מה הוא מקשקש, אבל תודה רבה על החולצה. הוא צחק ואמר שסתם התבדח, זאת אומרת את החולצה אני יכול באמת לקחת, אבל הוא התכוון לאמונת הוודו, המחייבת בעלות על אחד מחפציו האישיים של היריב על מנת לפגוע בו, כמו שנותנים לכלב ציד לרחרח את בגדי הנרדף, כך שבמקרה דנן אני יכול לתת לדוברמאן רצחני כלשהו לרחרח את חולצתו ואז לשלוח לשסע את גרונו, כך שאולי רוחות הוודו אינן אלא טראנספורמציה של כלבים.

ביני ובין יפתח אין שום דימיון גופני, כך שחשתי את עצמי די מטופש על שבילבלתי בינינו. יפתח גבוה ושחום ומאוד רזה, ואילו אני נמוך ומוצק יותר. יש לי נטיה להשמין (בעיקר עכשיו משהפסקתי לעשן וקשה לי להימנע מלנגוס משהו פה ושם בין הארוחות), שערותי בהירות, אפי סולד, כתפי וזרועותי שריריות; רגלי קצת קצרות מדי, לדעתי, אבל לבחורות זה לא מפריע, כפי שכל אחד מחברי יאשר. אם יש דימיון כלשהו בינינו, הרי הוא בקול, ואנשים נוטים לבלבל בין שנינו בטלפון, ככל שהדבר נשמע מוזר. גם החולצה אינה יוצאת דופן ביותר, וצבעיה דהויים למדי; אין לי כל מושג מדוע בחרתי לקבל את פניו של יפתח לאחר שנה של היעדרות דווקא בחולצתו הוא.

המתנתי עוד שעה קלה, אך הוא לא הגיע. בירדתי אם שמו מופיע על רשימת הנוסעים, והתברר כי הוא כלל לא עלה על המטוס, אף שיומיים קודם לכן אישר טלפונית שיגיע לטיסה. לא היה טעם להמתין עוד, ולכן יצאתי מבית־הנתיבות ונסעתי הביתה. בדרך החלטתי לגלות מה קרה לו. לפתע התחוור לי כי הוא לא ישוב עוד לעולם, כי הוא נטש אותנו לתמיד. אך לא היה בדעתי להתיר לו פינוק שכזה. הרי איננו יכול להסתלק לו מאיתנו סתם כך, בלי שום הסברים, ללא מלות פרידה, לחמוק בהסתר, בעוד אני ממתין לו בטרמינל, חולצתו לעורי, והוא אפילו על המטוס לא עלה. מדוע כתב לאביו שיגיע בטיסה הזו? נכון, האמת היא שכלל לא ביקש ממני לבוא, אבל אביו די חולה וביקש שאבוא במקומו, ואני כמובן הסכמתי. הרי הוא בכל זאת החבר הכי טוב שלי. לעזאזל, אלי, אמרתי לעצמי, אתה חייב לגלות מה קרה לו. עבורו. ועבורך. שלא לדבר על גיל.

ב. החיפושים

ובכן, כך זה התחיל. שנה תמימה חיפשתי את יפתח, אלא שהאיש פשוט נעלם כאילו בלעה אותו האדמה. הוריו היו כמובן במצב קשה מאוד. כולנו ידענו שהוא קצת התערער, נפשית זאת אומרת, ערב נסיעתו. אני יודע שכולם דחפו אותו לקחת את המילגה הזו לגרמניה ולנסוע קצת, להחליף אוויר או משהו כזה. כשלעצמי, אינני בטוח שזה היה צעד נבון ביותר. נכון, כפי שאמרתי, נסיעה לחו"ל עשויה בהחלט לעזור במדינה הזו, לעיתים היא ממש חיונית. גם אני מרגיש לפעמים שהאוויר שאני נושם יצא לפני רגע מריאותיו של מישהו אחר. הצפיפות הזו יכולה להוציא אותך מדעתך. אבל הפעם, איך לומר זאת, זה היה מקרה מאוד שונה. למדנו הרבה על בעיות כאלה במלחמה, היו שם כל מיני חברה שחטפו הלם־קרב או מה שלא קוראים לזה עכשיו. אם היית מפנה אותם לעורף, לבית־חולים או הביתה, הבחורים פשוט לא היו יוצאים מזה, לא מצליחים להתנער מהבושה והפחד, והיו ממשיכים להסתובב סביב עצמם במעגלים מבלי להשתחרר מאותה חרדה ראשונה ומשתקת. ואז גילינו שדרך הטיפול הטובה ביותר היא לקחת אותם אחורה רק כמה קילומטרים, כמה שיותר קרוב לחזית, לתת להם לישון ולאכול כמה שהם רוצים איזה יומיים שלושה לכל היותר ואחרי זה — חזרה לקרב. ברוב המקרים פעלה השיטה הזו מצויין. כל אחד מבין את זה — הדרך הטובה ביותר להתגבר על חוויה קשה ומטרידה היא להכפיל אותה, לחוות אותה שוב ושוב, עד שהיא מאבדת את הייחוד הראשוני שלה. עם יפתח טעינו. ככלות הכל, אפשר לחשוב שזו היתה השיטה הראשונה שלנו, לעזאזל. או הפעם הראשונה שכמה אזרחים נהרגו. ככה זה, מלחמה זו מלחמה, ואלה שחיים קרוב מדי אליה נדפקים. אנחנו עושים הכל כדי למנוע את זה, באמת עושים כל מה שאפשר, גם אם לעיתים זה עולה לנו בדם. אבל דברים כאלה קורים. ומה עם אותה מה שקוראים עלם חמודות של ממש, אפילו את הסדיר לא הספיק לגמור, עוד לא התחיל את החיים וכבר נהרג. והמסכנים האלה מהאוטובוס? ומכל מקום, אחרי כל מה שקרה מאז, השיטה המטופשת הזו היתה ממש בדיחה. מה נעשה אם הטייסים שלנו יקבלו הלם־קרב כל פעם שהם מפציצים איזו מטרה בצפון ופוגעים בכמה אזרחים? הרי תוך שבועיים יגמר לנו כל חיל האוויר. אלא שבמקרה של יפתח זו היתה טעות. לא שאפשר להאשים מישהו, אבל חבל שלא התערבתי בעניין, הרי אני גם החבר הכי טוב שלו וגם המ"פ שלו. נכון שהעניינים בינינו לא היו כל כך בסדר באותה תקופה, כל הפרשיה הזו עם גיל... אני לא יודע, אולי היא היתה בשורש העניין, לא התקריה. באמת, התנהגתי כמו אידיוט. ועכשיו האיש פשוט נעלם. יש לי תיאוריה משלי, כמובן, אבל הוא ממשיך להציק לי, אני מרגיש יותר [illegible]

המשטרה הגרמנית ואינטרפול ערכו חקירות יסודיות בעניין והעלו חרס. כשלושה שבועות לאחר מועד חזרתו המתוכנן, הודיעו [illegible] שיפתח נראה לאחרונה [illegible]

(המשך בעמ' 18)

א.ב. יפה

חיים על קו הקץ

על שירתו של אבא קובנר

חלק הארי של הספרות שצמחה מתוך המציאות בעולם, ובעיקר באירופה, החל משנות הארבעים — היתה ספרות של מצבים קיצוניים. גיבורה של ספרות זו נקלע לתוך סיטואציות קשות, לעיתים ללא־מוצא, נשא בעול האחריות האישית לגורלו ולגורל הזולת, חי בתוך המעגל הסגור של מציאות שלעיתים הוא נאבק עימה ובתוכה בידיעה ברורה או בתחושה מעולפת של היעדר סיכוי להצלה. ואף־על־פי־כן נאבק אותו גיבור על נפשו, לחם להצלת הכלל שאליו השתייך, האמין במעשיו, וגם כאשר פסה כל תקווה — הוא שמר על כבוד האדם וצלם אנוש.

אלה הם המאפיינים של יצירות אנדרה מאלרו, סנט־אקזיפרי ואלבר קאמי בספרות צרפת, ואצלנו, דומני כי אבא קובנר הוא נציגה המובהק של מגמה זו. כמעט כל יצירתו עומדת בסימן תחושת „החיים על קו הקץ", ולפי הבטוי של נ. אלתרמן ב„שמחת עניים") ועם זאת אינה שוקעת ביאוש, כמו רוח שוררה, ב„סחי ומצולה". לא אופטימיות שיטחית מציינת את יצירתו, לא היענות לפתרונות מוכנים־מראש, אלא — חומרת ההכרה הריאליסטית של המצב הנתון, העולה בקנה אחד עם המאבק הבלתי נלאה.

וכך היה הדבר למן ראשית דרכו. שיריו הראשונים נתפרסמו בשנת 1940 בכתב־העת של תנועת השומר הצעיר, „ממעמקים", שהופיע בוילנה. וכבר בשירים הראשונים האלה, מפרי עטו של המשורר בן 21, אינך מוצא כל גישושים ומעידות, השתפכות סנטימנטאלית, שהן תכונות מצויות ברוב שירי־הנעורים, אלא אותו סגנון מוצק, מפוכח, בהיר ואותה התייחסות כבדת־סבר אל המציאות, שהיא ביסוד הפואמות המאוחרות שלו. כך נפתח שירו „אדם בליל":

וְאִתּוֹ תוֹעֶה בְּמִשְׁעוֹלֵי הַתֹּהוּ, בֵּין שְׁאוֹל וָשַׁחַק.
כָּל אֵבֶר שָׁחוּק. כָּל כָּנָף רָצוּץ וּמְמֹרָט.
מֵהֵלֶךְ כָּלָה וּמְסֻנְוָר מִסַּעַר דְּרָכִים שֶׁהִצְלִיף וְשָׂרַט —
קֶרֶט הַסַּעַר. קֶרֶט לְלֹא רַחֵם כָּל נוֹצָה, חָשַׂף
וְשִׁכֵּל אֶת הַגּוּף מִכְּנָפָיו.
וְקָלַע הָעוֹף־מִכְּנַף בְּגַעַשׁ הַלַּיִל,
חָלְשׁוּ רַגְלָיו. כָּשַׁל נִדְרְדַר
הַתְּהוֹמָה — — —

וְנָחַתִּי עַל פְּנֵי הַתְּהוֹם: כְּנָפַיִם שְׁבוּרִים. נוֹשֵׁב הָרוּחַ כְּעַיִם —
וְנִדְרְכוּ חוּשַׁי לֶאֱגֹר כָּל צְלִיל, נִפְחָד. כָּל צֵל נָמוֹג
וּבְשִׂפְתֵי הָעֲרוּבוֹת אָמְלָל:
— אֵי כְּנַף־חָזוֹנְךָ, הָאָדָם? — — —
תּוֹעָה הַשְּׁאֵלָה בֶּחָלָל קָפוּא. נִתְלְתָה בַּאֲפֵלוּלִית
רַק גּוּפָהּ שֶׁלָּהּ יִבְכֶּה עֲרִירִית.
נִסְכַּיִן חֲלוּדָה אֶל הָאֵין־נִיב — וָנֵדֶם.
וָנֵדֶם.

שיר זה נכתב לפני השואה, אך אתה מוצא בו הרבה יסודות המבשרים את העומד לקרות. רק הרימויים שבו (הידרדרות, תהום, כפים שבורים, יבבה ערירית, סכין חלודה) מוכיחים כי לפנינו משורר בעל תחושה טראגית, הרואה נכוחה בצלילות את העומד להתרחש, ואינו משלה את עצמו אפילו לרגע קט, כפי שעשו אז רבים וטובים, כי תיתכן גם התבהרות השמיים והסערה אולי לא תתחולל.

רק שלושה שירים של אבא קובנר נתפרסמו במחצית הראשונה של שנות הארבעים. אפילו אם חיבר באותן שנים שירים נוספים, הוא איבד אותם בשנות הטילטולים שלו במחנות הפרטיזנים ובגטו ואולי החליט מדעת לגנוז אותם. באותן שנים התמחה אבא קובנר ביצירת „ז'אנר ספרותי" שונה לחלוטין, שעתיד היה לשוב אליו בחודשי מלחמת השיחרור שלו, כאשר היה בחטיבת גבעתי שלחמה בנגב בחרוף הקרבי. הראשון בשורת הדפים האלה שיצאו מתחת ידו נתחבר ב־1941, כאשר הוא פנה אל אחיו היהודים בוילנה בקריאה פאתטית: „אל נלך כצאן לטבח". וזה היה „כרוז המרד הראשון לא רק בוילנה", העיר אבא קובנר. כניגוד למשוררים אחרים שהיו שם באותן שנים נוראות, לא כתב אבא קובנר קינות, לא מסר תיאורים נטוראליסטיים של הזוועות. הוא בחר בדרך ההמללה התמציתית והמשמעותית. את הפואמה „עד לא אור" הוא כתב מייד לאחר שהגרמנים הובסו, והשלים אותה ב־1946. היה זה סיפרו הראשון, שראה אור כשנה לאחר עלייתו. מסגרתו הפורמאלית היא „לילה אחד ביער הפארטיזאנים", אך אבא קובנר מילא את פרקי הפואמה שלו ברימויים נדירים, בצירופי־לשון מקוריים השאובים מן המקורות, בתיאורים דרמאטיים. הרבה יסודות אוטוביוגראפיים מושקעים בתשתית היצירה הזאת, אך בשום פנים ואופן אין לראותה כסיפור אישי־תיעודי. היא ממריאה אל המשמעות הקיומית, אל הסמל העמוק של עמידת האדם מול כוחות עיוורים חזקים ממנו, מול איתני הטבע ורשעות האדם.

לימים, כאשר העיר הרצאה באוניברסיטת תל־אביב כי הספר „עד לא אור" היה בשבילו „כמין קפיצת פתאום לאוויר העולם. לא בקשת היקלטות במציאות. לא נכונות להתאים ולתאום מגע, אלא קפיצה: הנה אני חי!"

קולו – אחד

בנעוריו התעתד אבא קובנר להיות אמן, בעיקר נטה אל הציור והפיסול, ורק מאורעות הזמן כפו עליו להיות פרטיזן ולוחם. לפני 1940 הוא למד באקדמיה לאמנויות פלאסטיות בוילנה. „אך לאחר המלחמה — סיפר בראיון אחד — החלטתי שלעולם לא יהיה בכוחי לדבר באבן ולבטא באבן את שראיתי וחייתי. כפיתי על עצמי לא לגעת באבן. אפשר וכך היה שלה גם לאהבתי השניה — לשירה. אילמלא הנסיבות בהן חזרתי לשירה, כשכתבתי 'עד לא אור'."

הוא איכזב אולי את אלה שציפו ממנו לסיפורים מפורטים על מה שאירע שם, לפרקי גבורה היסטוריים. אך בכתבו את הפואמה הזאת הוא נתן הרבה יותר — את התמצית, את עיקר־העיקרים, את האמת הגדולה שרק השירה מסוגלת להביע אותה.

„אינני מתכוון בשירי לבטא רעיון, להילחם על רעיון", אמר אבא קובנר. ואמנם, גם הפואמה הגדולה שלו וגם השיר הקטן הבודד (והוא חבר רק שירים־בודדים מעטים), לא באו לעולם כדי להביע רעיון — הם מבטאים רק את מחברם, על הוויותיו העשירות והמסתבכות לפעמים, על זיכרוני העבר והזוועה שבו, על אמונתו ויראתו. רוממה שתמיד הוא מחפש את השלמות שאינה שלמות, את ההוויות שאינה הכבעת, את המוקאה שאינה מדרסה... אלה „הניגודים היוצרים" של אבא קובנר, שמתחם מוליד את שירה. אתאיסט זה מאמין בהשראות־הנפש, האיש שחי את חיי הקשתו היה קשוב למיסתורין שבבריאה, האיש שהשתייך לתנועה חברתית מתקדמת היה ספוג ערכיה וטעמיה של המסורת היהודית. מכאן גם שמות וצירופים אלה המצויים בשיריו: קולו שבעה (על פי הפסוק: אדם חי — קולו אחד, מת — קולו שבעה), מישנה יומית, הארון, הכתונת, הכרובים, הרימונים, אבות וכו'. ויש בשיריו צורות ארכאיות, השאלות מפיוטים עתיקים, שהוא מרבה להשתמש בהם מתוך רצון לגלף בחומר החדש צורות ישנות, מסורתיות. „יש כאן רצון לכלוא את הזמן שלי, בו אני חי, בצורות העתיקות האלה, שהן הזמן החי," — אומר אבא קובנר. „הצורות העתיקות נמצאות דווקא בשירים ה„ברוטאליים" ביותר, אלה המבטאים את זמננו... זהו ניסיון למזג שני קצוות שאולי אינם ניתנים למיזוג, אך זהו הגשר."

על זיקתו לספרים יהודים עתיקי־יומין סיפר אבא קובנר: „יש לי עולם מלא של אסוציאציות הקשורות לדפים בלים. היהודים קראו 'שמות' לדפים שניתלשו מספר והיו גונזים אותם. ה'דפים' האלה רדפו אחרי. בגטו היינו מבריחים דפים מהגטו־הישן בו אפסו חיים לגטו־החדש. וכשחזרנו מהיער, הדבר הראשון בו נתקלנו היו הדפים..."

ובזכות הזיקה הזאת — שהיא יסוד ושורש, — יכול היה אבא קובנר לעבור מ„עד לא אור" ל„פרידה מהדרום", מ„אדמת האש" ל„מכל האהבות", להיות רב־פנים ולהישאר אחד.

חשבון נפש וחשבון־עולם

הביטוי הנגילה והממצה ביותר לשואה מצוי בפואמה „המפתח צלל", שנכתבה על סף שנת 1950, נתפרסמה לראשונה בקובץ „יבול", שהוצא ע"י ספרית פועלים לכבוד יובלו של א. שלונסקי, וחזרה ונדפסה בנוסח מתוקן בסיפרו של אבא קובנר „מכל אהבותי".

בתחילתה של הפואמה הוא מתאר את החיים השלווים והזעירים, התמימים באמונתם, כניגוד משווע מול טורפנותם ודורסנותם של המטוסים שהחלו לכסות את שמי העיר. אווירה של מורא ואימה השתלטה על העיר. „התריסים הוגפו, האורות כובו, על כל המיטות עיניים קרועות." וחיי היום־יום נמשכים בין פחד לתקווה, בין שחוק לדמע, אלה החיים המסכנים ומעורערים, התלויים על בלימה. כאן משתמש המשורר בסמלים מקוטעים, במשפטים מרוסקים, שאפילו אינם מפורשים די צורכם בעיני הקורא, הריהם יוצרים אותה אווירה של „בטרם מבול".

אין דרכו של המשורר לתאר פרסקה רחבת־ממדים, אלא רק למסור מומנטים בודדים־לנפשם, נתינה תמציתית, חסכונית ביותר. לא נמצא בפואמה שלו את ההיקף המלא של הגורל שנגזר על הנמונים. רק פה ושם פסוק מעין זה: „כבר במרתפים ניגר נהר ארום/והם מן חמת מבקשים את שתי טיפות המיים."

ואז בשלה בו ההכרה, הידיעה הנוראה, כי „חייב אדם במחיר חייו לזכות בחסד החיים". ומכאן ההבטחה שהיא בעצם שבועת הפרטיזן:

עוֹד אָשׁוּב. וְהֵם יִקְרְאוּ אֵלַי, גּוֹאֵל.
חָמוּשׁ אָשׁוּב. יָשׁוּב עַל סוּס לָבָן.
לֹא סוּס לָבָן וְלֹא גּוֹאֵל!
בִּשְׁבִיל הַזֶּה אָבוֹא. אֶל מִתַּחַת לַגָּדֵר
כַּחֹלֶד, אֶחֱזֹר עַל כָּל מִפְתָּן
אַחִים, אֹמַר, הֵבֵאתִי דַּרְכְּךָ!
מִשְּׁעוֹל חַיִּים קוֹדֵר וָצַר.
עֲטוּפוֹת שְׁכוֹל תִּקְרַבְנָה אִמָּהוֹת אֵלַי
וְתֹאמַרְנָה, בְּנֵנוּ! וְאִמִּי
אִמִּי לֹא אָמְרָה דָּבָר.

אֲנִי עָיֵף. פָּתַחְתִּי שַׁעַר. עוֹד מְעַט וְאָנוּחַ
מִדַּרְכִּי. הַיַּעַר, הַיַּעַר!
(וְהַיַּעַר גָּדוֹל וָזָר)

פה ושם נשמעים הדי הוויכוח בין מצודדי ההשלמה לחסידי העמידה־מנגד, בין עומדים־מן הצד ללוחמים, בין המציה־חיים למיואשים. לבסוף יוצאים שנים־עשר נערים בדרך אל השצ'ארה. הם עומדים לחצות את הנהר, ופתאום מתעוררים בהם היסוסים, אם אמנם נכונה הדרך שבחרו בה. הרשאי אחד לנסות להציל את עצמו ולהפקיר אלף וזו היתה אחת ההכרעות הקשות והאכזריות ביותר של הצעירים. עד שקם „איש הקבוצה, — פקד, ותצא תבל לשניים:/ אשר כוחות במתניו, כל צעיר/ יעלה לגרדה. וכל סב והטף/ חורה/ או אם כולנו נמות,/ הברירה." והם נטשו בת ואם, כלב קרוע, מול העדה העומדת צפופה ומלווה אותם במבטים ארוכים ואפלים מאד. ובנקודה זו אנו מוצאים בפואמה של אבא קובנר מעין ניסיון לערוך חשבון־נפש וחשבון־עולם. המשורר יבוא־חשבון גם עם אבותיו, שנוח היה להם בחיים הזעירים והם לא שעו אל קולות שניסרו בחלל, לא היו ערים לאותות.

הוא קורא לאחיו ללכת בעקבותיו — „אולי עוד עת. אחר אחד יעלה/ בגשר הקרבות. אין גשר בעולם/ שיכול שתיקה כזו לשאת." והפואמה מסתיימת בנימת השלמה:

אַחַי בַּמַּפֹּלֶת. חֲלַל נוֹפִי הַנּוֹרָא,
לֹא אַתֶּם הַחַטָּאת.
אַחֲרוֹנִים לְצָרָה. רִאשׁוֹנִים לִסְלִיחָה.
כִּי נֶחָמַתְכֶם בָּאָה. לְפִתְחֲכֶם צִלְצֵל
הַמּוֹעֵד
אַתֶּם, אֶת יוֹמְכֶם לֹא שָׂרִיתֶם.
כִּי אַתֶּם לֹא בְּחַרְתֶּם בַּכְּלִים
וּמְאוּם מְאוּם לֹא עֲשִׂיתֶם. — — —

נַחַת, מַלְכִּי, הַשְׁגֵּב מָוֶת,
אַל תַּשְׁמִיעַ קוֹלְךָ בִּידֵי כֹּהֲנִים.
אוֹ־אָז אֶפְשָׁר יָעִירוּ בְּחַיֵּינוּ
דִּבְרֵי אֱלֹהִים חַיִּים.

אוֹ־אָז אֶפְשָׁר נֵדַע בְּיוֹדְעִים
לָחֹן וְלִסְלֹחַ
לְכָל חֲלוֹמוֹתֵינוּ, לְכָל הָעוֹלָם
לְהוֹצִיא אֶת עַצְמֵנוּ
וְאוֹתְךָ, אֱלֹהַי.

בְּסוֹפוֹ שֶׁל דָּבָר
כֻּלָּנוּ נִצַּחְנוּ.
הַמֵּת. וְהַחַי.

גם החיים שלאחר השואה עומדים בסימן פרשה נוראה זו עד אין יכולת להשתחרר. „היקום נברא, לפי דעתי, יום יום," אמר אבא קובנר. ואתה חש היאחזות איתנה זו בחיים הרגילים, שהוא בבחינת פלא מתמיד, מעשה־נס החוזר יום־יום. פרוסט אמר כי עולמות חדשים נבראים כל אימת שקם משורר בעל חזות מקורית. אצל אבא קובנר נברא עולם חדש יום־יום על ידי עצם ההשתאות של האדם לפני הבריאה, האדם שאינו יכול להחזיק לעצמו פלא זה לאחר כל מה שעבר עליו. זכר העבר לא ימוש מלבבו — גם כשהוא יחיה את חיי ההווה במלואם — או דווקא אז.

אֵינֶנִּי מַחֲזִיק בְּיָדַי חִזָּיוֹן תַּעְתּוּעִים
כְּפָתְחִי בְּיָדַי. מְלוֹא הַמִּישׁוֹר קָמָה
שֶׁלִּי. כָּלָה. רְחוּצָה מֶשִׁי
כְּבוּשָׁה הִיא לְרַגְלַי. יָפָה פָּשׁוּט
מַלְבִּין פְּנֵי כָּל דָּמַי. הָאֲגָמוֹת שְׁחוֹרוּ
וְגַן הַתַּפּוּחִים. הַשֶּׁמֶשׁ
שְׁפוֹרֶטֶת עַל כְּתֵפַי כְּאֶצְבְּעוֹת בִּתִּי.
וְזֶה הַיּוֹם
שֶׁבְּעוֹד שָׁעָה קַלָּה יָשִׁיב
אֶת רֵיחַ תַּקְצִיר:
בְּבֹקֶר זֶה (אֲנִי אוֹמֵר זֹאת לְעַצְמִי)
גַּם בְּיַעַר הֶחָרוּךְ חָזְרָה וַדַּאי
צִפּוֹר לָשִׁיר.

נשימתו של מרחב

שלב ההיקלטות המלאה במציאות הארצישראלית, תחושת הנוף והאווירה, באה כעבור חודשים אחדים, כאשר הוא שוב נקלע למצב של מאבק־על־החיים, בחטיבת גבעתי שלחמה בנגב. לא עברו שלוש שנים למן המערכה האחרונה בליטא, כאשר אבא קובנר מצא את עצמו שוב חייל קרבי. והתנסות חדשה זו היא שהולידה את הפואמה השניה שלו, „פרידה מהדרום", שעיקר ערכה בחיי המשורר הוא בגיבוש תחושתו את הטבע, תפיסת האווירה והלך הרוח של המולדת שהיתה בעבר מחוז כיסופים, ונהפכה תוך זמן קצר ביותר לישות קונקרטית.

גם יצירה זו בנויה כקודמתה על סיגנון אליפטי, מרובה בה המרומז על המפורש והגלוי, ואף כי יש בגרעינה סיפור־עלילה, אין הוא העיקר אלא המשמעות הקיומית של עמידת האדם מול אימת המוות. „ב'פרידה מהדרום', אומר המשורר, יש מצער לילי, יש אש, ויש פחדים, ויש מוות, ויש קץ האוהבים. לי נדמה שנשימת הספר היא נשימתו של מרחב. זו תנועת האדמה הבאה בגל אל זרועותיך..."

במרכזה של הפואמה עומד השיר על „מות דמבס".

שׁוֹמֶטֶת אוֹתִי דְּמָמָה גְּדוֹלָה. וְשָׁפָא זֶה אֲנִי
הַבָּא לָרִאשׁוֹנָה לִרְעוּת־יָחִיד בַּעֲרָבָה —
הִנֵּהוּ הַמִּפְלָשׁ. זֶה קְלוֹנָם נִגְבּוֹל. וְזֶה קוֹלִי
הַשָּׁב מִן הַדְּמָמָה.

השם „דמבס" נקלט בתודעתו של המשורר, שלא הכיר את האיש ולא ידע עליו דבר, אבל שמו קיבל משמעות מאגית בתודעתו. הוא הידהד בה ולא הירפה ממנה. לימים נודע כי במציאות היה זה גרשון דובנבאום שנודע בכינוי „דמבס", ועליו סיפר זרובבל גלעד ב„ספר הפלמ"ח" כי הוא היה מפקד פלוגה שנשלח לנגב עם ראשוני הפלמ"ח, היה מפקד איזור יד מרדכי ואחראי לשיירות ומפקדן בזמנים קשים ביותר. הצטיין כמנהיג קרבי. הוא נפל על יד גשר דהרייה לאחר כיבוש באר־שבע בתשרי תש"ט. בזכות הפואמה של אבא קובנר נהפך „דמבס" לסמל, לגיבור האלמוני של הקרבות בנגב.

סביב גרעין עלילתי זעיר זה וסיפור אהבתו של דמבס לשלומית, שהוא מצווה עליה: „אל תרתעי, נערתי, ליטול/ את ברכת האבן הלבנה", כתב אבא קובנר פואימה על מצור ועל קרבות, ועל רוח האדם המנצחת, כנאמר באותו דף קרבי (אותנטי) המשולב בין פרקי השירה: „אמש עוד היה גבול המזרח של חזית הדרום פרוץ לאויב — היום: איזור־מגן קם והוא איתן לשלם [illegible] ועד לכיש, כרואה ארץ הנגב..."

וזו המימר האובייקטיבי של היצירה, המעוגנת במציאות קונקרטית של המלחמה במיגזר זה. אך לא פחות מוחשי הוא תיאור החוויות האישיות של הלוחמים, רגשי החרדה והבטחון, הקשר אל האהובה והאם, העמידה מול אימת המוות, החשש מפני פגיעת הגורל העיוור.

הֲגַם אַתָּה, רֵעִי, שָׁמַעְתָּ אָז בַּדֶּרֶךְ
„אַתָּה, אַתָּה תָּשׁוּב בֵּינוֹת לַפְּזוּרִים" —
הֲגַם שֶׁלְּךָ הָיָה אוֹתוֹ כּוֹכָב מֵאֲחוֹרֵי אֲפָסִים,
בְּטֶרֶם נִפְרַס לְךָ עַל גְּוִיל הָאֲרָנִים?

*

עֲדָרִים עֲדָרִים מְהַמֶּה הִיא אֶת רַגְלֶיךָ
בְּאוֹר צֹהַר. וְרַגְלָיו נוֹתְבוֹת וְלֹא־נוֹתְבוֹת.
„רֵעִי, נָפַלְתָּ" — אוֹ־אָז שְׁלֵמָה תָּבוֹא
בְּגַל אֶל זְרוֹעוֹתֶיךָ
הָאֲדָמָה הַזֹּאת.

ההיסטוריות המרומזת בשיר „מראה חולות" זה הסמל הנורא, השריד האחרון ולפעמים היחידי שנותר לאחר נפילת הלוחם. אך למרות כל אלה אין „פרידה מהדרום" יצירה קודרת, מהלכת אימים. יש גם בה, ככרוב הפואמות של אבא קובנר, אותו יסוד של „כישוף קסבי" הזורע אור יקרות על המציאות האפורה.

חלון ראווה

מים, מים

מארסל פאניול: „ז'אן דה פלורט"; תירגם מצרפתית: אביטל ענבר; הוצאת „מסדה", 1987

רומאן זה של מארסל פאניול, הסופר המובהק של מחוז פרובאנס, שתיאר בספריו ובמחזותיו טיפוסים צרפתיים ורומיים, בני מארסיי שורשיים־עממיים, פותח סידרה חדשה של ספרות צרפתית בת־זמננו, בעריכתו ובתרגומו של אביטל ענבר, בהוצאת „מסדה".

מארסל פאניול, שמת לפני 10 שנים לערך בגיל 81, כתב הרבה תסריטים, עסק בפעילות קולנועית, אך את עיקר פירסומו קנה במחזותיו „טופאז", „סזאר", „מאריוס", „פאני", שהוצגו בירחבי העולם, לרבות ישראל. את „ז'אן דה פלורט" כתב ב־1962 וזהו חלקו הראשון של רומאן הנושא את השם הכולל „מי הגבעות". החלק השני של הרומאן, „מאנון של המעיינות", יופיע בתרגום עברי בהמשך.

הספר פותח בתיאורו של כפר קטן, החבוי בגבעות צפונית למארסיי, בתיאור המשפחות היושבות בו והיחסים ביניהן. לכפר חוזר משירות צבאי צעיר בשם איגולין שרורו, רווק זקן, בעל ממון, מנכבדי הכפר, אין לו אשה וילדים משלו. איגולין מגלה לו את תכניתו לגדל פרחי־ציפורן המביאים רווח נאה, אולם הוא נתקל בבעיה של מחסור במים להשקייה. השניים פונים לבעל־אדמה, שבתחומה יש מעיין קטן, כדי שימכור להם את אדמתו. הוא מסרב, אך הם אינם אומרים נואש ומקווים שאחרי מותו יקנו את אדמתו מידי יורשיו. בינתיים הם חוסמים בחשאי את פי המעיין כדי שסוד קיומו לא יוודע ברבים. אלא שמי שיורש את הקרקע הוא עירוני גיבן, משכיל ובעל־חלומות, המגיע לכפר עם אשתו ועם בתו הקטנה בהחלטה נחושה לחיות במקום, בחיק־הטבע, לפתח חקלאות מודרנית ולהנות מן השלווה הכפרית. על אף הקשיים והמחסור במים הוא רואה בתחילה ברכה בעמלו, אולם לבסוף באה בצורת קשה ומותירה אותו בחוסר־כל. הרי אינו יודע על קיומו של המעיין החסום באדמתו. הוא נהרג מפגיעה של אבן כאשר הוא מנסה לכרות בדינמיט באר־מים. כעת באה שעתם של סזאר ואיגולין, אשר עקבו מקרוב אחר מאמציו ויסוריו של האיש — הם קונים בזיל־הזול מידי אלמנתו את האדמה והמעיין המוסתר בה...

הדמות המרכזית בחלקו השני של הספר, שטרם ראה אור בעברית, היא בתו של הגיבן, מאנון — כשהתבגרה, היא חוזרת לכפר כדי לנקום את מות אביה.

הספר ריאליסטי מאד. יש בו גם יסודות נאטורליסטיים — האדמה, הכפר, הטבע, דמויות־האנשים, מתוארים בציוריות רבה. מעל לכל בולט כשרונו של מארסל פאניול לחדור לעולמם הפנימי של איכרים, לפסיכולוגיה של בן־כפר ערמומי, חמדן עד כדי אכזריות, המתכה בסבלנות ובעיקשות של עובר אדמה לשעת־כושר כדי להשיג את מבוקשו.

ידידו של האדם

ג'יימס הריוט: „סיפורי כלבים", מאנגלית: עדי גינצבורג; איורים: ויקטור אמבראמן; הוצאת מודן, 1987

כשאתה קורא את ספרו של הווטרינר הבריטי ג'יימס הריוט „סיפורי כלבים", המוקדש להתנהגותם וחייהם של כלבים, ולקשר בין הכלב והאדם, אתה נוטה לחשוב כי ההגדרה הידועה, ש„הכלב הוא ידידו הנאמן ביותר של האדם", טעונה תיקון וכי הכלב הינו יותר מזה: הוא אוהבו ואהובו של האדם.

ג'יימס הריוט עבר הרבה שנים כרופא־וטרינר במחוז יורקשיר באנגליה וטיפל בבהמות ובחיות שונות, אך תמיד אהב אהבה גדולה את הכלבים, גילה בהם עניין מיוחד, האמין באינטליגנציה שלהם, בנאמנותם ובייחודם. לשניים מכלביו, הקטור ודן, הקדיש את ספרו „וטרינרים מעופפים". ואילו בהקדמה שכתב ל„סיפורי כלבים" הוא מציין: „במבט לאחור אני מבין עד כמה הייתי בר־מזל בכל מה שקשור לכלבי. כל מי שרוכש לעצמו כלב חייב להיות מודע לכך שחייו קצרים, וכי בעתיד אורב צער הפרידה, ובמהלך עבודתי נתקלתי בטרגדיות קטנות כאשר החיים הקצרים־ממילא נקטעים לפתע בשל מחלה או תאונה. אך כל כלבי חיו עד שנות העשרה שלהם, ולמרות שהפרידה הסופית היתה קשה אף יותר, הייתי תמיד אסיר־תודה על השנים הארוכות שבילו עמי. אני חושב אודותיהם לעתים קרובות, אודות אופיים השונה והאושר שהסבו לי. כלב הסטר האירי היפהפה עמו נדדתי בגבעות סקוטלנד בילדותי, הכלב בן־הכלאיים הלבן והקטן, שכל נסיון לזהות את גזעו נדון לכשלון, ואשר שפע אופי ותבונה, כלב הביגל האהוב שלי, שעיניו הגדולות והרכות צופות בי עדיין מעל כרטיסי ימי הולדת כה רבים. ואז הגיעו הקטור ודן".

חמישים הפרקים הסיפוריים ש„סיפורי כלבים" לוקטו מתוך שבעה ספרים, שכתב המחבר על חייו ועבודתו כווטרינר, (אחדים מהם הופיעו בעברית). הריוט אינו סופר והוא אינו מנסה להפוך את מגעיו עם כלבים ואת נסיונו העשיר עימם לספרות. הוא מספר בפשטות, ברגש וברגישות רבה על טיפול רפואי בכלבים, על ידידות עמוקה בין כלבים ואנשים, על כלבים במבחן וכלבים ב„אנושיותם", על אצילות גזעית ו„נשמה" המתגלית בכלבים — ועוד ועוד.

הרגשתי היא כי הסיפורים המובאים בספר יש בהם כדי לחבב את הכלבים אף על מי שלא אהבם במיוחד עד הקריאה בדפים אלה.

ניחוח של פעם

לוין קיפניס: „מתנת הים"; אוירים: מייקי קלוגמן; הוצאת ספרית פועלים, 1987

עם כל הוצאה חדשה של סיפוריו ושיריו של לוין קיפניס, יליד 1894, מאבות ספרות־הילדים העברית, אנו נוכחים מחדש־כי הדברים שכתב אינם מתיישנים.

גם הספר „מתנת הים", שהופיע עתה וכו סיפורים, אשר פורסמו לראשונה בתקופה 1927־1930, שומר על טריותו הסיפורית ועל ניחוחו המיוחד. הסיפורים בחלקם מושפעים מהאגדה האירופית הקלאסית, חלקם בעלי אופי יהודי־ארצישראלי. הסיפור הפותח את הקובץ ושעל שמו הוא קרוי, „מתנת הים", מתחיל במלים: „על שפת הים, בבית קטן גר דייג, עם בתו הקטנה גליה..." הסיפורים האחרים בספר: „הרקליל", „שמחונית", „בךסירה", „מעשה בכובע", „יונה בת־בית", „הגבהנית", „אראלה ובובתה" — כולם נכנסו להיסטוריה של ספרות־הילדים שלנו, ועם זאת אינם חדלים לשמש חומר־קריאה חי ונעים.

אגב, בזכות ציוריו הנאים נשלח הספר „מתנת הים" לתחרות מטעם הארגון הבינלאומי לספרות־ילדים לציירים צעירים כדי לייצג בה את ישראל.

מ. אבי־שלמה

ספרי ארץ־ישראל

מדע האיזור והלקח הפוליטי

מיכה קליין ודניאל צימנסקי (עורכים). אופקים בגיאוגרפיה, מס' 19. המוציא לגיאוגרפיה, אוניברסיטת חיפה, 1987.

אסופת המאמרים המופיעה בקובץ מורכבת מעבודות־מחקר, שהוגשו בכנס השנתי הראשון של האיגוד הישראלי למדע (א.י.מ.א.). האיגוד שם לו למטרה לחקור את ההתנהגות האנושית המרחבית על כל היבטיה ומאגד גיאוגרפים ומתכננים אזוריים.

ששת המחקרים המוצגים בפרסום בודקים התנהגויות אנושיות ב„יחידות חקירה" שונות בגורלן, מרמת השכונה וביניהם מחקרים על מיקום תעשיות, *מחקרים המטפלים במרחב הכפרי*, ומחקר יהודי ובעל משמעות חברתית ופוליטית רבה, של יצחק שנל, על „גיבושן של מערכות ישובים־ערביים בישראל".

בשנים האחרונות גוברת המודעות בקרב גיאוגרפים ומתכננים וכמובן בקרב מטיילים ופוליטיקאים להשתנות מרחבית גדולה במגזר הערבי. מחקרים רבים נכתבו על אודות התהליכים הפוקדים את בני־המיעוטים בארץ בכלל ובגליל בפרט וביניהם מחקרים משל פרופ' ארנון סופר, אברהם שמואלי (ז"ל), יצחק שנל, יוסי בן־ארצי, יורם בר־גל, מ. ברורניץ, ברוך קיפנים ואחרים. המחקר מתמקד בעיקר בגליל, בנחל עירון (ואדי ערה), בישובים עירוניים מעורבים ובמרחב והנגב (בדואים).

הייחוד במחקריו של יצחק שנל הוא בבדיקתו את התחושות והמרחב התפיסתי (מנטאלי), ולא רק את הקריטריונים הפיסיים השונים, כפי שהיה נהוג במחקר הקלאסי.

בפרסום הנוכחי מתמקד שנל בכפר סכנין ומוצא בו את התופעות המוכרות במגזר כולו: גידול מואץ בריבוי טבעי, כ־4% לשנה, פיצול במשק־הבית והתרחבות תופעת המשפחות הגרעיניות, בניה מחורשת על חשבון גלעין הישוב הקדום, פיצול רב במבנה הבעלות על הקרקע והתקרבות בבנייה לעורקי־התחבורה גם על אדמות חקלאיות. כל אלה גורמים להתרחבות השטח הבנוי וליצירת רצף שימושי־קרקע בעלי אופי עירוני. תופעות נוספות שנתגלו במחקר הן שיעורי יוממות גבוהים (53%), חוסר במפעלי תעשיה ומכאן — מיפוי של האיזור הנתפס כ„קרוב" לתושבי הישוב: הגלעין הוא סכנין, ערבה ודיר־חנא ושולי־הגרעין הם מע'ד ועילבון, עם „שלוחות" לכיוון הישובים: רמה (בקעת בית־הכרם), כעינה וכאוכב. כל אלה יוצרים מפת־שייכים ותחילת התארגנות של מערכות אזוריות במגזר הערבי.

המחקר הוא חשוב ביותר וטוב יעשו מקבלי־ההחלטות אם יכירו אותו. מספר מסקנות פוליטיות מוכרות, ועתה גם ברוקות, משתמעות ממנו:

1. רוב המועסקים הערבים משתכרים 60%־80% מהשכר הממוצע במשק (עמ' 72); 2. קשרים חברתיים עם האוכלוסיה היהודית באיזור הם נדירים ביותר (מועצה אזורית „משגב"); 3. הישובים היהודיים (מצפים, קיבוצים וישובים קהילתיים) נתפסים כזרים לאיזור, כעויינים וכמסכנים את הערבים; 4. יהודה, שומרון ועזה אינם נתפסים כ„מרחבם".

כל־אלה יוצרים *תחושה של התבדלות פוליטית־חברתית*, אך יחד עם זאת הזדהות מנטאלית עם המדינה והתנגדות לשטחים שנוספו אליה לאחר 1967.

ככל אסופת מחקרים, גם כאן יש ריבוי בטבלאות נתונים, בעיקר בנושאי מיקום התעשיות וכן מפות מרחביות, תחכים וגרפים.

דן יהב

בשבע עיונים

„מימד קטן"

תערוכה מעבודותיו של שמחה שפייזר מתקיימת בימים אלה בגלריה „מימד קטן", בקומה השניה של חנות הספרים „פרוזה" בלב דיזנגוף.

הקבלייר בתרמיל

בימים אלה יצא לאור ב„ספרית תרמיל" קובץ סיפורים של יעל מדיני, „הקבלייר שלי". הקובץ מכיל ארבעה־עשר סיפורים, המתארים שורה של דמויות בנות גילים שונים, הנבדלות זו מזו במוצאן, במבנן הנפשי, בניסיון חייהן ובשאיפותיהן.

יעל מדיני נולדה בשנת 1930 בתל־אביב. את כל שנות ילדותה ונערותה עברו עליה בירושלים. היא לימדה בגימנסיה העברית ברחביה ובבית־הספר התיכון בבית־הכרם והיתה חניכת „המחנות העולים". לאחר שירות בצה"ל בימי מלחמת העצמאות היתה חברה בקיבוץ צרעה שנה אחת. בשנות ה־50 שהתה שנים אחרות בניו־יורק. בצד לימודי ספרות אנגלית ב„הנטר קולג'" ופסיכולוגיה חינוכית ב„אוניברסיטת ניו־יורק", לימדה עברית בבתי־ספר שונים של הקהילה היהודית. שני ספרים מפרי עטה ראו אור עד כה: ספר לפעוטות „שירי אלף־בית" (1960) והרומן „קווים וקשתות" (1977).

תערוכה חדשה בגלריה הכיכר

בימים אלה מתקיימת בגלריה תערוכה רישומים ותחריטים משל מרטה רובחה, ילידת ארגנטינה. מרטה רובחה סיימה לימודיה כפרופסור לאמנות בבית ספר הגבוה ע. פואירדון בבואנוס איירס, שם עבדה עם דומינגו בוצי והאידה קרבלו בהרכס התחרים. השתלמה בארץ בעבודות נייר עם דור הדר במוזיאון הלנה רובינשטיין, באגודת הציירים בתל־אביב בתחריט עם דן קריגר, במוזיאון ינקו דאדא בעין־הוד, בוויטרג' עם יוסף שאלתיאל ובמדרשה למורים לאמנות ברמת־השרון בהשתלמויות שונות.

צלם צבאי

במלאת 40 שנה לעיתון „במחנה" נערכת בבית תיאטרון „הבימה" תערוכת תצלומים רטרוספקטיבית, „צלם צבאי", ובה ממיטב צילומיהם של צלמי „במחנה" לאורך שנות קיומו של העיתון מאז 1948.

בתערוכה מוצגות עבודות שצולמו עבור „במחנה" ובשירותו. הצלמים המשתתפים: צחי אוסטרובסקי, משה איתן (פוקסי), נתן אלפרט, מיקי אסטל, הדסה בישקו, מיכה בר־עם, חנוך גוטמן, איילת גונן, בני הדה, אברהם ורד, ג'קי חנני, בוריס כרמי, חנניה מילה, ליהיא מן, מקסים סלומון, גל עגור ז"ל, שלמה ערד, נתן ערמון, יוסי צבקר, מיקי צרפתי, אסף קוסין ז"ל, מוריס קושלביץ, עוזי קרן, אווה שטרייטנר, אבי שמואלי.

אוצר התערוכה: רודי זילבר. מעצב הקטלוג: שמעון זנדהאוז.

סמבטיון על חגי ישראל

סמבטיון, סיפורו החמישי של מיכאל ששר, הופיע בימים אלה באנגלית. בספר 33 מסות על חגי ישראל ומועדיו (חלקו פורסמו במוסף לספרות של עתון זה) מלווים ב־24 תצלומים צבעוניים של רצפות פסיפס שנתגלו בבתי־כנסת עתיקים בארץ־ישראל ושל כתבי־יד יהודיים מאויירים מימי הביניים.

פתיחת ציר

(המשך עמ' 16)

בסביבות חצות, ויש להניח כי שהה שם בלילה האחרון לפני הטיסה שעליה לא עלה. הקושי נבע מכך שאיש לא ראה אותם יוצאים למחרת בבוקר. המשטרה לא מצאה במקום שום סימנים להכנות לקראת נסיעה. המיטה נותרה לא מוצעת, תיק של יפתח וחפציה של הבחורה נשארו כולם שם. רק שניהם נעלמו ללא זכר. לא התגלו גם שום סימנים למאבק או שימוש כלשהו באלימות. מזוודתו של יפתח אותרה בהאוטובאהנהוף של מינכן. כל האנשים שהתראו עם יפתח באותו יום נחקרו ואי־לכך ניתן היה לשחרר בדיוק רב את מהלכיהם. אחד הנחקרים, צעיר בשם אליהו חווה מיגאו, לא הופיע לחקירה נוספת שאליה הוזמן למחרת היום, ומאוחר יותר התברר כי הצליח להמוק מן המדינה ולהגיע דרך אוסטריה לאיטליה, משם, הניחו החוקרים, אפשר שהמשיך אל המזרח התיכון. אך היתה זו רק ספקולציה. הבראוניליאנית שעימה שהה יפתח בלילה האחרון לאיזות טאגזורדה, נחשדה בעבר בקשרים עם סוחרי סמים, אך למשטרה לא היו ראיות מוצקות דיין, גם אם נשקלה אפשרות לגרשה מגרמניה. היא נעצרה עם אותן החקירות כתושביה לפני היעלמה, לאחר שיהלה שיחה בינלאומית מטלפון ציבורי באמצעות מתקן שאיפשר לה לא להשתמש במטבעות. אלו שהוררה לאחר שנגנבה חמורות בזה הסגת התורן. עוד מספר פרטים התגלו בנוגע לשהייתו של יפתח בברלין, אך גם הם לא סייעו בהשגת אחריו. חפציו נשלחו אל משפחתו בארץ, וכאן תמה החקירה.

רוכבי אופנים וכלב

תמי ויוסי רוכבים על אופניהם זה לקראת זה בכביש ישר שאורכו 20 ק"מ. הם מתאמים בדיוק את שעת היציאה ורוכבים במהירות קבועה של 10 קמ"ש. ג'ין, כלבה של תמי יוצא יחד אתה, רץ במהירות של 15 קמ"ש לקראת יוסי, פוגש בו, מסתובב, חוזר לתמי, מסתובב, חוזר ליוסי וכן הלאה, עד ששני רוכבי האופנים נפגשים. איזה מרחק עבר ג'ין בריצה מטופשת בין רוכבי האופנים?

איך מודדים

איך מודדים עומקה של באר בעזרת אוסצילוסקופ (משקף תנודות) ושעון עצר (סטופר). לפתרון מרויק צריך לדעת קצת פיסיקה.

תנו מבט

תנו מבט בשישה פרצופים אלה. כולם בנויים מאותם מרכיבים, פרט לפרצוף אחד שחסר בו מרכיב אחד. איזה מרכיב חסר באיזה פרצוף?

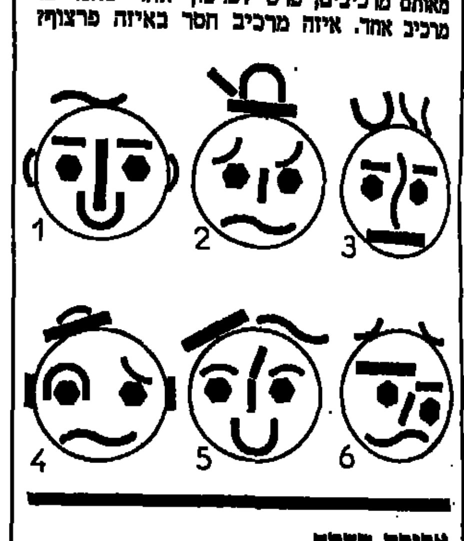

ארוחה בדרך

החתול שבפינה השמאלית העליונה מתלבט אם לטרוף את הקנרית, הדג או העכבר. הוא יעדיף את הטרף שבדרכו אליו יאסוף מספר מירבי של נקודות. הוא יכול לצבור את כל הנקודות (יותר ממאה) כשהוא עובר רק פעם אחת בכל קטע ובכל עיגול ממוספר.

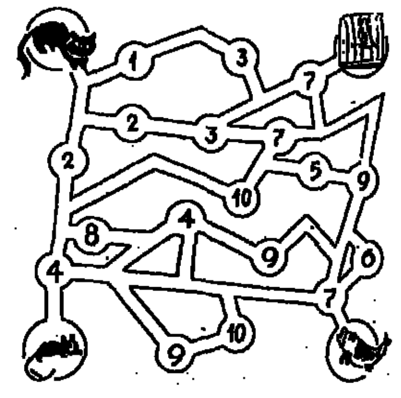

יש כאן טעות

המספרים שבעיגולים מסודרים לפי הגיון מסוים, פרט לאחד, שנפלה בו טעות. איזה?

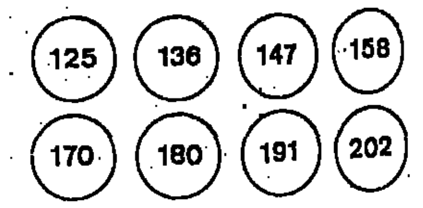

שישה סופרים במטוס

שישה חברי אגודת הסופרים: שחורי, זהבי, אפרתי, גרין, ורדי ולבנון (כל דמיון לאנשים קיימים במציאות מקרי בהחלט) הוזמנו לקונגרס של פאן קלאב. כל אחד מהם התפרסם בסוג אחר של יצירה, יש ביניהם פובליציסט, סטיריקן, היסטוריון, נובליסט, מחזאי ומשורר. כל אחד מהם מנצל את הטיסה להיכרות עם יצירה של אחר הקולגות. שחורי מלעלע בקובץ משאות; אפרתי קורא ספר חדש של מי שיושב לפניו; זהבי יושב בין הפובליציסט לסטיריקן; ורדי יושב לצד המחזאי; הפובליציסט יושב לפני ההיסטוריון; גרין קורא מחזה; זהבי הוא גיסו של הנובליסט; שחורי, היושב על־יד החלון, אינו מתעניין בהיסטוריה; גרין יושב בטור אחד עם הנובליסט (לפניו או אחריו); ורדי מדפדף בספרו של הסטיריקן ואינו צוחק; לבנון לעולם אינו קורא שירה.

על סמך נתונים אלה אפשר לגלות מהי „התמחותו" של כל סופר.

חידות ההיגיון

כל מי שהצטייד לחג בערימה של תשבצונים, נוכח מה קטן כהם מספר חידות החשבון וההגיון. בערך אחת על כל עשרה תשבצים, תשבצים ואגוונים למיניהם. ממש מקפחים את האנשים ההגיוניים, אולי מפני שהם במיעוט ואולי משום שרבים מאיתנו נרתעים מכל מה שמדיף ריח של מתמטיקה וגיאומטריה. אי שם, בתת־מודע, שמורה אצלנו אימת הנעורים בדמות שני פועלים החופרים תעלה.

חידות חשבון והגיון לא נועדו רק לבקיאים במתמטיקה. הידע בחשבון הנדרש לפתרונן הוא כרמה של כתה ד'. גם אם למראית עין מזכירה החידה סיוט של בריכת השקיה המתמלאת בעזרת שלושה צינורות — *המטרה אינה לבנות משוואה עם שני נעלמים, אלא לגלות במחשבה* הגיונית איזשהו פיפס, שיציף את כל הבעיה בהארה חדשה ויעשה אותה פשוטה עד גיחוך.

החידות המובאות כאן מגוונות בדרגות הקושי שלהן, לא כולן מתמטיקה, לא כולן הגיון, לא לכולן יש להתייחס ברצינות.

אל תשלחו את הפתרונות למערכת. כאן שכר הטירחה — הנאה. מי שיתייאש או ירצה לברוק את הפתרון, ימצא תשובה בעתון יום א'. בילוי נעים.

ליקט ועיבד: אמיר בן־שלום

משחק הרכבה

מעשרת המשולשים שבשורה העליונה ניתן להרכיב 4 מבין תשע הצורות המצוירות כאן. כדי להרכיב את הצורות האחרות יש להשתמש ביותר או בפחות מ־10 משולשים. מה הן 4 הצורות של 10 משולשים?

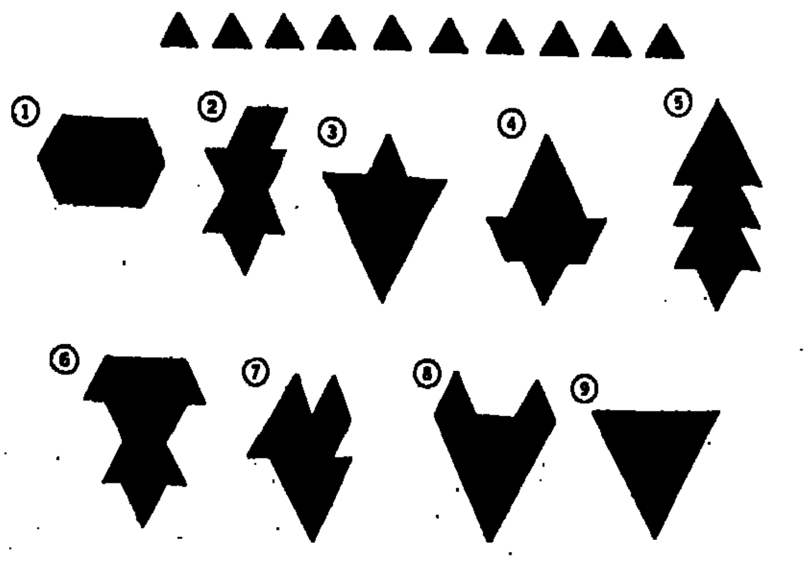

לבעלי סבלנות

רק למראית עין זה תשבץ שלך רגיל. למעשה הוא קשה ודורש הרבה מאוד עבודה ועוד יותר סבלנות. גם עיפרון רך ומחודד ומחק מעולה. רשמנו בפנים את הרמז שבלעדיו אין סיכוי.

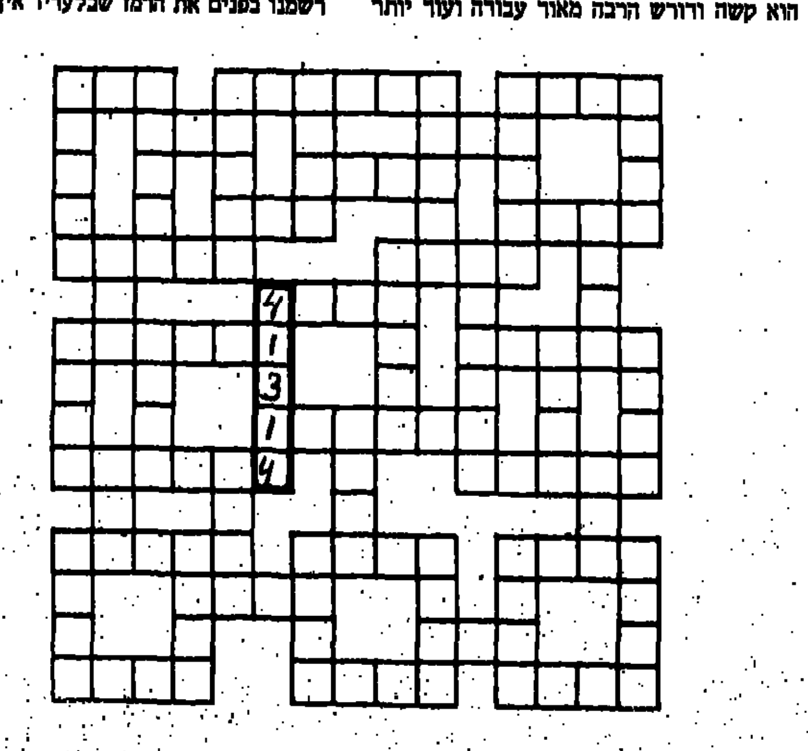

004	1120	5264	9640	95174
178	1340	6027	05777	071132
415	1989	7345	07714	143689
493	2316	7705	08746	287681
735	2345	7989	23645	679044
782	2915	8119	27506	882190
790	3476	8617	82627	
888	3808	8765	34579	
0684	4014	9011	41314	
0762	4078	9322	43206	
0975	4170	9345	68977	

והמספר החסר...

באחד המשושים חסר מספר (ויש במקומו סימן שאלה), אבל אם מסתדרים עם הפלונטר של כל המשושים אין בעיה לגלות מהו.

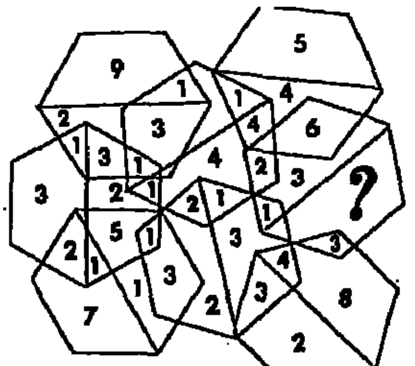

ועוד מספר חסר

כדי לפתור חידה זאת דרוש ידע מתמטי ברמה *של כיתה כ'. אם רק תופסים את העיקרון שלפיו* מסודרים המספרים מגלים מיד את זה שחסר.

33	7	30	10
9	2	1	10
5	5	0	10
44		78	10

חלוקה שווה

צורה זאת יש לחלק לשני חלקים שווים בגודלם ובצורתם, שבכל אחד מהם שלוש ספרות זוגיות ושלוש אי־זוגיות.

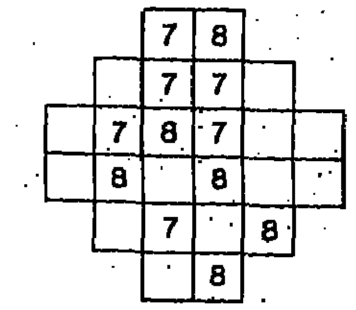

כמה משולשים

כמה משולשים, בעלי גדלים שונים ולאו דווקא בצבע אחד, מתחבאים במלבן זה? רמז: המספר מתקרב ל־50.

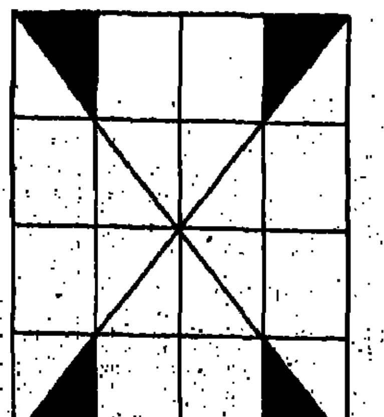

איך מאייתים

פקידה במשרד של רואה חשבון קיבלה שיחה מלקוח, חבוט עסוק — הסבורה בנימוס — אך אם יואיל האדון להשאיר את השם הוא יחזיר צלצול. מה השם בבקשה? מאיפור — אמר האיש והפקידה ביקשה שיאיית. מ"מ כמו מרים — אמר האיש — אל"ף כמו אריק, יו"ד כמו ידחיאל, פ"א כמו פרץ... סליחה — התבלבלה הפקידה — פ"א כמו מהן כמו סוף. — ראש הלקוח, השלים שי"ן כמו ורד, רי"ש כמו דפי והחליט לגלות לרואה החשבון שהאינטליגנציה אינה הצד החזק של הפקידה שלו. למה?

תל־אביב

אסתר
הטורף
מוצ"ש 9.50
א"ג: 5.00, 7.30, 9.45
ד' 10.00, 12.00
ח' 7.30, 9.45

אורלי
משפחת פלודר
מוצ"ש: 9.30
חול א"ג: 5, 7.15, 9.30
אשה מסורה
ד' 10
ח' 7.15, 9.30

בית ציוני אמריקה
יומן אהבות
4.30, 7.15, 9.30
יום ד' בשעה 10.00
החיים המתוקים
יום ד' 12.00 בחצות
שבלול
יום ד' 12.00

בן יהודה
הבלתי משוחדים
מוצ"ש 9.30
א"ג 4.30, 7.00, 9.30
ד' 9.40, 12.00
ח' 7.00, 9.30

גת
המכשפה מאיסטוויק
מוצ"ש: 9.50
חול א"ג: 5.00, 7.20, 9.45
ד' 9.50, 12.15
ח' 7.30, 9.50

גורדון
טוויסט וצעקה
מוצ"ש: 8.00, 10.00
חול: 4.30, 7.30, 9.30

דקל
האלמנה השחורה
מוצ"ש: 9.30
א"ג 7.15, 9.30
ד' 10.00
ח' 7.15, 9.30

דרייב אין
מרדף לוהט
מוצ"ש: 9.30
ילדים חורגים לאלוהים
חול: 9.30, סקס – 12.00

חוד
השוטר מבברלי הילס מס' 2
מוצ"ש 9.30
א"ג: 5, 7.15, 9.30
ד' 9.45, 12.00
ח' 7.15, 9.30

לימור חדש
מעקב חושני
מוצ"ש: 9.30
א"ג: 5.00, 7.15, 9.30
ד': 12.00, 10.00
ח': 7.15, 9.30

פאר
לא שם זין
מוצ"ש: 9.30
א"ג: 5.00, 7.30, 9.30
יום ד': 10.00
יום ה': 7.30, 9.30

מוזיאון תל־אביב
בית האמיצים
4.30, 7.15, 9.30

סינמה 1
סוד ההצלחה
מוצ"ש: 9.30
א"ג: 5, 7.30, 9.40
פעולת נקם
ד' 10.00
ח' 7.30, 9.40

סינמה 2
ילדים חורגים לאלוהים
מוצ"ש: 9.30
א"ג: 5, 7.30, 9.40
משפחת פלודר
ד' 10.00
ח' 7.30, 9.40

פאריס
לא יכולה בלי זה
מוצ"ש: 8.00, 10.00

חן 1
פגישה עיוורת
מוצ"ש: 9.50
א"ג 5.00, 7.30, 9.45
מטאל גאקט
ד' 10.00, 12.20
ח' 7.15, 9.50

חן 2
ליבו של אנגל
מוצ"ש: 9.50
א"ג' 5.00, 7.35, 9.50
ד' 10.00, 12.00
ח' 7.35, 9.50

חן 3
הנוכל האוהבת והמאהבת
מוצ"ש: 9.50
א"ג' 5.00, 7.25, 9.55
פגישה עיוורת
ד' 10.00, 12.20
ח' 7.40, 9.55

חן 4
נשק קטלני
מוצ"ש: 9.50
א"ג' 11.00, 2.00, 5.00, 7.30, 9.50
הנוכל האוהבת והמאהבת
ד' 10.00, 12.20
ח' 7.40, 9.55

חן 5
אני והחברה
מוצ"ש: 9.50
א"ג: 11.00, 2.00, 5.00, 7.25, 9.50
ד' 10.00, 12.15
ח' 7.35, 9.50

שחף
הבלתי משוחדים
מוצ"ש: 9.30
א"ג: 4.30, 7.00, 9.30
ד' 9.40, 12.00
ח' 7.00, 9.30

תכלת
החנות מעבר לפינה
מוצ"ש: 9.50
א"ג: 5.30, 7.40, 9.50
ח' 7.45, 9.50

תל־אביב
רובוקופ
מוצ"ש: 9.30
א"ג: 5, 7.15, 9.30
ד' 9.45, 12.00
ח' 7.15, 9.30

לב 1
המשפחה
מוצ"ש: 9.45, 12.15
חול: 2, 4.40, 7.15, 9.50

לב 2
גברים גברים
מוצ"ש: 8, 10
חול: 2, 5, 8, 10

לב 3
משפחת המלוכלכים
מוצ"ש: 7.50, 10
חול 2.00, 5.00, 7.50, 10.00

לב 4
נרדפי החוק
מוצ"ש: 7.50, 10.00
חול: 2, 5, 7.50, 10.00
מוצאי סוכות: 7.50, 10.00

ראשון־לציון

רון 1
השוטר מבברלי הילס 2
מוצ"ש: 9.30
א"ג: 5, 7.15, 9.30
הבלתי משוחדים
ה' 7.00, 9.30

רון 2
שומר ראש
מוצ"ש: 9.30
א"ג: 5.00, 7.15, 9.30
השוטר מבברלי הילס 2
ה' 6.45, 8.45, 10.45

פתח־תקוה

היכל 1
השוטר מבברלי הילס 2
מוצ"ש: 9.30
א"ג: 5, 7.15, 9.30
ד' 10.00
ה' 7.00, 9.30

היכל 2
רובוקופ
מוצ"ש: 9.30
א"ג: 5.00, 7.15, 9.30
ד' 10.00
ה' 6.45, 8.45, 10.45

היכל 3
משפחת פלודר
מוצ"ש: 9.30
א"ג: 5.00, 7.15, 9.30

עפולה

מופתרון
סוד ההצלחה
מוצ"ש: 9.00
א"ג: 9.00

ירושלים

אדיסון
השוטר מבברלי הילס 2
מוצ"ש: 9.30
א"ג: 4.30, 7.00, 9.15

אורגיל
בייבי אריזונה
מוצ"ש: 9.15
א"ג: 4.30, 7.00, 9.15
ה' 7.15, 9.30

עדן
רובוקופ
מוצ"ש: 9.30
א"ג: 4.30, 7, 9.15

מיטשל
המשפחה
מוצ"ש: 9.30
א"ג: 7, 9.30

סמדר
אני והחברה
מוצ"ש: 9.15
חול: 7.15, 9.15

כפיר
הבלתי משוחדים
מוצ"ש: 9.30
א"ג: 4.30, 7, 9.15

אוריון
אור 1
מעקב חושני
מוצ"ש: 9.15
חול: 4.30, 7.00, 9.00

אור 2
לא שם זין
מוצ"ש: 9.15
חול: 4.30, 7.00, 9.00

אור 3
לא יכולה בלי זה
מוצ"ש: 9.15
חול: 4.30, 7.00, 9.00
רצח בעיניים
כל השבוע בשעה 11.15

אור 4
סוד ההצלחה
מוצ"ש: 9.15
חול: 4.30, 6.50, 9.00

בית אגרון
מוצ"ש:
כולם נפלו על הראש 20.00
החברים של אלכס 22.00
כחום הגוף 24.00

תיאטרון ירושלים
מותו של סוכן
א"ה: מוצ"ש ומוצאי חג
7.00, 9.30
יום ו': 14.00

בת־ים

עצמאות
השוטר ממברלי הילס 2
מוצ"ש: 9.30
א"ג: 5, 7.15, 9.30
ד' 10.00
ה' 7.15, 9.30

חולון

ארמון
זיגי סטרדסט
מוצ"ש: 11.30
קרוקודיל דנדי
7.30, 9.30

סבוי
רובוקופ
מוצ"ש: 9.30
א"ג: 5.00, 7.15, 9.30
ד' 10.00
ה' 7.00, 9.30

מגדל
הטורף
מוצ"ש: 9.30
א"ג: 7.15, 9.30
ד' 10.00
ה' 7.15, 9.30

מתנ"ס קרית שרת
סינמטק
אל תקרא לי לבן
א"ג־ה: 7.15, 9.30
מוצ"ש וחול: 7.00, 9.30

כפר־סבא

בית ברל
והספינה שטה
מוצ"ש: 8.30
בית מטבחיים 5
א: 8.30
הסערה
ג: 8.30
הסערה
ה: 8.30

חיפה

חן
האלמנה השחורה
מוצ"ש: 9.15
חול: 4.30, 7.00, 9.15

אורלי
החנות מעבר לפינה
מוצ"ש: 9.15
חול: 7.00, 9.15

רון
הבלתי משוחדים
מוצ"ש: 9.15
א"ג: 4.30, 7.00, 9.15
ה' 7.00, 9.15

אורה
השוטר מבברלי הילס 2
מוצ"ש: 9.15
חול: 4.30, 7.00, 9.15

קרן אור המחודש
לא שם זין
מוצ"ש: 9.15
חול: 4.30, 7.00, 9.15
מונטי פייטון
יום ה'
מופע הקולנוע של רוקי
מוצ"ש

פאר
הטורף
מוצ"ש: 9.15
חול: 4.30, 7.00, 9.15

אמפי
משפחת פלודר
מוצ"ש: 9.15
חול: 4.30, 7.00, 9.15

עצמון 1
רובוקופ
מוצ"ש: 9.30
חול: 4.30, 7.00, 9.15

עצמון 2
גבר מאוהב
מוצ"ש: 9.30
חול: 4.30, 7.00, 9.15

עצמון 3
ילדים חורגים לאלוהים
מוצ"ש: 9.30
חול: 4.15, 6.45, 9.10

רמת־גן

אואזיס
פגישה עיוורת
מוצ"ש: 9.50
א"ג: 7.30, 9.40
ד' 10.00
ח' 7.40, 9.30

ארמון
הטורף
מוצ"ש: 9.50
א"ג 5.00, 7.30, 9.40
ד' 10.00
ח' 7.30, 9.45

לולי
מרדף לוהט
מוצ"ש: 9.30
א"ג 5.00, 7.15, 9.30
ד' 10, 12.00
ח' 7.15, 9.30

רב גן 1
המכשפות מאיסטוויק
מוצ"ש: 9.30
א"ג: 5.00, 7.25, 9.40
ד' 10.00, 12.15
ח' 7.30, 9.45

רב גן 2
הנוכל האוהבת והמאהבת
מוצ"ש: 9.40
א"ג: 5.00, 7.30, 9.40
ד' 10.00, 12.15
ח' 7.30, 9.40

רב גן 3
מעקב חושני
מוצ"ש: 9.50
א"ג: 5.00, 7.30, 9.40
ד' 10.00, 12.15
ח' 7.30, 9.45

רב גן 4
בקצב השעון
מוצ"ש: 9.50
א"ג: 5.00, 7.30, 9.45
ד' 10.00, 12.15
ח' 7.30, 9.45

באר־שבע

חן
שומר ראש
4.30, 7.30, 9.30

הבימה
התיאטרון הלאומי
מחר מוצ"ש: 8.10
מירלה אפרת: 21.00
בית־ספר לנשים: 21.00

הרצליה

היכל
השוטר מבברלי הילס 2
מוצ"ש: 9.30
א"ג: 5, 7.15, 9.30
ה' 7.15, 9.30

מלון דניאל
גבר מאוהב
7.15, 9.30
מוצ"ש – הקרנה אחת

גבעתיים

חדר
הבלתי משוחדים
מוצ"ש: 9.30
א"ג: 4.30, 7.00, 9.30
ד' 10.00
ח' 7.00, 9.30

נתניה

שרון
המכשפות מאיסטוויק
מוצ"ש: 9.15
חול: 5, 7, 9.15

סטודיו
רימון חי
מוצ"ש: 9.15
חול: 5, 7, 9.15

עזרה ראשונה

עזרה ראשונה לשיניים שליד הסתדרות לרפואת שיניים בישראל
בתל־אביב — בימים א'–ה' [illegible] 21.00—23.00, בלילות שבת ובערבי חג [illegible] 18.00—24.00, בשבתות ובחגים [illegible] 13.00—21.00.
הכתובת: רח' כרמלכיה 49, טל' [illegible]
בחיפה: רחוב הגפן 26, קומה ג', טל' [illegible] מדי יום ביומו, כולל ערבי שבתות, שבתות [illegible] מ־20.00 עד 23.00 בערב.

מרפאות שיניים לעזרה ראשונה
המרפאה פתוחה כל יום כולל שבתות [illegible] השעות 24.00—9.00. אחרי חצות [illegible] בלבד.
דיזנגוף סנטר שער 3 (ליד המעליות) קומה ג', 03־285822, 294869.

מרכז סיוע לקורבנות אונס
לרעננה והאיזור השרון, טל' [illegible] בשעות 17.00—21.00.

עזרה ראשונה נפשית
ער"ן ירושלים — טל' 02־227171
ער"ן תל־אביב — טל' 03־5461111
ער"ן ילדים ונוער — טל' 261113
ער"ן חיפה — טל' 04־672222
ער"ן באר־שבע — טל' 057־418111
ער"ן נתניה — טל' 053־35316

סילוק מזיקים
מוקד עת"א למקרים דחופים — טל' 106

מד"א

ירושלים, ת"א, חיפה — טל' 101, [illegible] נבעתיים — טל' 5781111 [illegible] עפולה — טל' [illegible] באר־שבע — טל' 057־74767 [illegible] שח"ל בגוש דן, טל' 03־390848

תורנות בתי־חולים

תל־אביב והמרכז
● בית החולים ע"ש שיבא תל־השומר – [illegible] המחלקות – כל השבוע.
● בית החולים בילינסון, פתח־תקוה – [illegible] המחלקות – כל השבוע.
● בית החולים ע"ש רוקח, תל־אביב – [illegible] ה', ו' – כירורגיה ופנימית. ילדים – כל השבוע.
● בית החולים איכילוב, תל־אביב – [illegible] ג', ה' שבת – כירורגיה ופנימית.
● בית החולים וולפסון, חולון – כל המחלקות – כל השבוע.
● בית החולים אסף הרופא – כל המחלקות – כל השבוע.

נתניה
● בי"ח לניאדו נמצא בתורנות לטיפול [illegible] – כל השבוע, כולל שבת.

ירושלים
שישי
הדסה ע"כ – ילדים, פנימית, [illegible] – כירורגית, ביקור חולים – [illegible] הדסה הר"צ – אורטופדית.
שבת
הדסה ע"כ – פנימית, נשים, [illegible] – כירורגית, ביקור חולים – ילדים, [illegible] הדסה הר"צ – אורטופדית.
„יד ביד" – ארגון קשבת [illegible] ללילד ולנוער – קו לנוער במצוקה. ירושלים – 02־243858; ת"א – 226027 (24 שעות); חיפה – 04־229488 (11.00—20.00); גליל מערבי – 04־922222.
„קו פתוח לנוער" [illegible] ביימי ב', ר"ה – [illegible]
„קו פתוח" – ארגון קשבת לילדים ובני נוער [illegible] (24 שעות).

צוותא
לתרבות מתקדמת

„צוותא" קרית־חיים
מוצאי שבת, 10.10.87 שעה 18.00 פעילי „צוותא" – אושפיזין בסוכה של תרזה בקבוץ יסעור.

יום שלישי, 20.10.87 שעה 20.30 בבית נגלר – מה צפוי לנו בשנה הקרובה – עם האסטרולוג – אילן פקר והעתונאי – חנן קריסטל.

„צוותא" נהריה
יום חמישי, 5.10.87 פעילי „צוותא נהריה – אושפיזין בסוכה של תרזה בקבוץ יסעור.

ליל שבת, 16.10.87 שעה 21.30 נגן הקלרינט – ישראל זוהר בתכניתו „כזוהר הרקיע".

„צוותא" מגדל־העמק
יום שני 12.10.87 שעה 17.30 באולם מועצת הפועלים הצגה לילדים – „חיות". קולאז' של שירים וסיפורים על בעלי חיים שונים. מיועד לילדים בגיל 10־5.

„צוותא" ראשון־לציון
יום חמישי, 8.10.87 שעה 11.00 בבוקר (חול המועד סוכות) „סימפוניות הצעצועים והמחשב" מחזה מוסיקלי לילדים מגיל 5. מגישים – עירית פרנק, בני נדלר ואדם זילברמן.

ליל שבת, 9.10.87 שעה 22.00 דני סנדרסון „חכם על קטנים" על חכמה יחד עם דני סנדרסון ארבעה נגנים ושתי בנות שכולם מלווים אותו.

„צוותא" חיפה
יום שני, 5.10.87 שעה 21.00 רפלקסולוגיה כטכניקת דיאגנוסטית וטיפולית. מרצה – הרפלקסולוג – אברהם גרינברג.

מוצאי שבת, 17.10.87 שעה 20.00 ערב דיסקו ומשחקי חברה עם – יקיר אביב.

יום רביעי, 21.10.87 שעה 21.00 פאנל לרגל הופעת הספר „לשון הרע" מאת יונה יחב. משתתפים: עו"ד יונה יחב – המחבר, עו"ד עקיבא נוף, זאב יפת – עתונאי „הארץ", יגאל גלאי – עתונאי „לאישה". מנחה – גבי זוהר.

„צוותא" ירושלים
יום שני, 5.10.87 שעה 20.30 „תלת מימד" – שלישיות ג'אז איציק שטרית – גיטרה, חליל, סימון קוסטה – בס, איציק אפשטיין – תופים, מוסיקה מקורית וקטעים נאת – קולטריין, דוויס, מונק, בנסון, הנקוק ועוד.

יום שלישי, 6.10.87 שעה 20.30 „החינוך והמוסר במדינת ישראל" – לקראת תשמ"ח. דיון בהשתתפות: פרופ' י. ליבוביץ, הרב דוד רוזן, מנחה – אלעזר שטרום.

ליל שבת, 9.10.87 שעה 22.00 הזמר והמלחין – דני ליטני.

ליל שבת, 16.10.87 שעה 22.00 יוקרן הסרט – „לחנך את ריטה".

„צוותא" באר־שבע
ליל שבת, 23.10.87 שעה 21.00 בבית התאחדות עולי אמריקה הלטינית. „מדמות לדמות". השחקנית שושה גורן בהצגת היחיד שלה.

„צוותא" רמת־השרון
ליל שבת, 9.10.87 שעה 22.00 יואב קוטנר עם – ערב וידאו. הפעם – מבט מקיף ומעמיק על הופעת פיטר גבריאל ולהקת גנסיס.

לכל רכזי ופעילי „צוותא"
ברכת שנה טובה, שנת פעילות ברוכה ושלום
מאחלים:
טנא ורות

נאפולי הודחה – רק 1:1 עם ריאל מדריד

הצלחות לקבוצות כדורגלני ישראל בגביע־אירופה

קבוצותיהם של כדורגלני ישראל זכו שלושם בהצלחות בגביע־אירופה ועלו לסיבוב השני.

גלאזגו ריינג'רס, בשורותיה משחק אבי כהן, גברה על דינאמו קייב — 2:0, ומחקה פיגור של 1:0, במשחק הראשון בקייב. אבי שיחק 65 דקות. המשחק היה בגביע האלופות.

אלי אוחנה היטיב לשחק בבוקרשט, שם ניצחה קבוצתו הבלגית מכלן בגביע־אירופה למחזיקות־גביע, במפתיע, את דינאמו בוקרשט — 2:0, לאחר 1:0 במשחק הראשון.

רוני רוזנטל לא שותף במשחק הנצחון הגדול של פ.צ. ברוז' בגומלין באופ"א על זניט לנינגראד — 5:0. מחליפו של רוזנטל, הדני קנט ברילה, כבש ארבעה שערים. זניט ניצחה במשחק הראשון בלנינגראד 2:0.

אלופות

ריאל עלתה — 1:1 בנאפולי

שאגותיהם של 83 אלף הצופים בנאפולי לא סייעו לאלופת איטליה לעלות לשלב השני. מאראדונה וחבריו נמרדו בגומלין בתיקו 1:1 עם ריאל מדריד, שניצחה בסיבוב הראשון — 2:0.

פראנציני כבש לנאפולי בדקה ה־9, אולם בוטרגניו השווה בדקה ה־43.

שאר הקבוצות שעלו:
● באיירן מינכן (ניצחה בגומלין 1:0 את סרדיץ' בסופיה, משערו של לודריג עגל בדקה ה־70. בראשון ניצחה באיירן 4:0)
● פיליפס איינדהובן (נוצחה במפתיע בגומלין באיסטנבול ע"י גאלאטסריי 2:0, אולם ניצחה בראשון 3:0).
● ראפיד וינה (הכניעה את האמרון ממלטה — 1:0 בשני ו־6:0 בראשון).
● גורניק זאבז'ה, פולין (ניצחה בגומלין את אולימפיאקוס פיראוס 2:1, לאחר 1:1 בראשון).
● פורטו פורטוגל (הכניעה פעמיים 3:0 את ואררר סקופייה היוגוסלבית).
● בורדו, צרפת (ניצחה פעמיים את דינאמו ברלין 2:0).
● אומניה ניקוסיה (סיימה בגומלין 0:0 העם שמרוקדורבס האירית. הקפריסאים ניצחו באירלנד 1:0).
● ספרטה פראג (הכניעה בגומלין את פראם רייקיאביק 8:0. בראשון — 2:0).
● נוישאטל שוויץ (נוצחה 2:1 בגומלין ע"י קוסי לאהטי מפינלנד; 5:0 לשוויצים במשחק הראשון).
● אנדרלכט בריסל (1:1 בגומלין נגד מלמא. הבלגים ניצחו במשחק הראשון בשבדיה 1:0).
● סטיאוה בוקרשט (הפסידה למ.ט.ש. בגומלין 2:0, אך ניצחה בראשון 4:0).
● ארהוס דנמרק (הפסידה בגומלין 1:0 ע"י אשדורגס מלוכסמבורג, אך ניצחה בראשון — 4:1).
● לילסטרום נורבגיה (ניצחה 4:2 בגומלין את לינפילד מצפון אירלנד; בראשון 1:1).
● בנפיקה ליסבון עלתה עוד קודם־לכן לאחר פסילת פרטיזן טיראנה.

מחזיקות

● איאקס אמסטרדם (ניצחה פעמיים את דנדלק מאירלנד; בגומלין 2:0; בראשון — 4:0).
● אופי כרתים (ניצחה בגומלין את ויטושה סופיה 3:1, לאחר הפסד 1:0 בראשון).
● אטאלנטה, איטליה (ניצחה בגומלין את מרטייר־טידפיל מוולס 2:0, לאחר הפסד 2:1 בראשון).
● הידרוק ספליט — אאלבורג דנמרק 1:0 (הידרוק עלתה ב־2:4, בבעיטות־11 לאחר שהדנים ניצחו במשחק הראשון 1:0).
● סנט־מירן סקוטלנד (0:0 עם טרומסו מנורבגיה בגומלין; 1:0 לסקוטים בראשון).
● ריאל סוסיאדד (ניצחה בגומלין את שלונסק ורוצלאב 2:0, לאחר 0:0 בראשון).
● דינאמו מינסק (ניצחה את גנצ'לרבירליג'י אנקרה 2:1 בגומלין; בראשון 2:0).
● ספורטינג ליסבון (הפסידה בגומלין לטירול 4:2, אך ניצחה בראשון 4:0).
● ואלוניה שקודר, אלבניה (ניצחה את סלימה וונדרס מלטה בגומלין 4:0; בראשון 2:0);
● המבורג, מערב־גרמניה (הכניסה פעמיים את ברגן לוכסמבורג 3:0 ו־5:0).
● מרסיי צרפת (ניצחה בגומלין את לייפציג 1:0. בראשון 0:0).
● יאנגבויס ברן (ניצחה בגומלין 3:1 את דונאסיקה, הצ'כית, לאחר 2:1 לצ'כים בראשון).
● קלמר שבדיה (ניצחה בגומלין את אקראנס מאיסלנד 1:0; בראשון 0:0).
● דן־האג הולנד (גברה בגומלין 3:1 על אויפשט בודפשט, לאחר 1:0 להונגרים בראשון).
● רובאניימן — גלנטורן צפון אירלנד 1:1 (הפינים עלו בזכות שער חוץ; בראשון 0:0).

אופ"א

● אברדין, סקוטלנד (גברה בגומלין 1:0 על בוהמיאנס מאירלנד; בראשון 0:0).
● ברצלונה (הפסידה בגומלין 1:0 לבלננשייש פורטוגל, אך ניצחה בראשון 2:0).
● ויסמוט, מזרח־גרמניה (עלתה הודות לשער־חוץ בגומלין 1:1; בראשון 0:0).
● אוטרכט, הולנד (גברה בגומלין על לינץ אוסטריה 2:0; בראשון 0:0).
● אספניול ברצלונה (הכניעה בגומלין את מנשנגלדבאך הגרמנית 4:1; בראשון 0—0:0).
● גימאראש, פורטוגל (ניצחה בגומלין את טאטאבניה ההונגרית 1:0, בראשון 1:1)!
● דינאמו מוסקבה (ניצחה בגומלין את גראסהופרס משוייץ 1:0; בראשון — 4:0).
● ורונה איטליה (גברה בגומלין 3:1 על פוגון פולין; בראשון 1:1).
● דנדי־יונייטד, סקוטלנד (הכניעה את קולריין מאירלנד 3:1 בגומלין; בראשון 1:0).
● ספרטק מוסקבה (הפסידה בגומלין לדרזדן (מזרח־גרמניה 1:0, אך ניצחה בראשון 3:0).
● ויטקוביצה, צ'כוסלובקיה (ניצחה בגומלין את א.י.ק. שטוקהולם 2:0; בראשון (1:1).
● טורקו, פינלנד (ניצחה את אדמירה וינה 2:0 בגומלין; בראשון 1:0 לאוסטרים).
● ברונדבי דנמרק (הדיחה את גטבורג שבדיה, מחזיקת הגביע; בגומלין 0:0; בראשון ניצחו הדנים 2:1).
● ורדר ברמן, מערב־גרמניה (הפסידה בגומלין למיונדלן מנורבגיה 1:0, אך ניצחה 5:0 בראשון).
● פאנאתינאיקוס אתונה (הפסידה בגומלין לאוקסר צרפת 3:2, אך ניצחה בראשון 2:0).
● פרטיזן בלגראד (ניצחה את פלאמורטאריי־ולורה מאלבניה 2:1, לאחר 1:1 בראשון).
● א.ס. מילאן (ניצחה בגומלין 3:0 את גיחון, הספרדים ניצחו בראשון 1:0).
● יובנטוס טורינו (הכניעה בגומלין 3:0 את ואלטה מלטה; בראשון — 4:0).
● ציאבס, פורטוגל (גברה 2:1 בגומלין על קראיובה הרומנית; 4:4 בסיכום הכללי. הפורטוגלים עלו בזכות שער־חוץ).
● הכוכב האדום בלגראד (2:2 בגומלין עם פלובדיב מבולגריה. היוגוסלבים ניצחו במשחק הראשון 3:0).
● טולוז צרפת (ניצחה את פאניוניוס אתונה 1:0 בגומלין; בראשון (5:1)
● אינטר מילאנו (ניצחה 3:1 בגומלין את באשיקטאש איסטנבול; בראשון 0:0).
● דינאמו טבילסי (ניצחה בגומלין 3:0 את לוקומוטיב סופיה. בראשון 3:1 לבולגרים).
● ולז יוגוסלביה (הפסידה בגומלין 3:0 לסיון שוייץ, אך ניצחה בראשון 5:0).
● ויטוריה בוקרשט (ניצחה פעמיים את לארנקה, קפריסין — 3:0 ו־1:0).

בורון הפסידה ועלתה

אמש נערכו משחקי־השלמה בגביע־אופ"א. קבוצתו הבלגית של משה סיני, בורון, הפסידה בפראג 1:0 לבוהמיאנס הצ'כית 1:0, אך עלתה לסיבוב השני הודות לנצחון 2:0 במשחק הראשון.

גם ספורטול רומניה עלתה בנצחה בפולין את קאטוביץ 2:1. בראשון — 1:0 לרומנים.

● פיינורד רוטרדאם עלתה לסיבוב השני בנצחה אמש בגומלין את ספורה לוכסמבורג — 5:2; בראשון — 5:0.

הפועל ראשל"צ: 3 הפרש – ספק אם יספיק בגומלין

כדוריד

מאת יוסף חכם

קבוצת הפועל ראשל"צ, שגברה שלשום במשחק הראשון בסיבוב הראשון בגביע־אירופה למחזיקות־גביע בכדוריד על קבוצת דוקאט סקל היוונית — 24:21 (14:11), תצטרך להתאמץ במשחק הגומלין בשבוע הבא באתונה כדי לשמור על הפער הקטן.

800 הצופים, שבאו לראשל"צ, נהנו רק ב־20 הדקות הראשונות ממשחק הישראלים, שעשו במגרש ככל שעלה על רוחם והובילו בדקה ה־7 — 3:0, והמשך 10:4, משערים מרהיבים של זיו קושניר. התאוששות יוונית והפער במחצית צומק ל־14:11.

במחצית השנייה שגה יוסף קלווני, מאמן הפועל ראשל"צ, כשהציב בשער את ניצן גנים, במקומו של אבנר דרורי שהצטיין. היוונים ניצלו במחצית זו איבוד כדורים רבים של המארחים והקטינו בדקה ה־55 ל־22:20, אולם זיין וקושניר קבעו בסיום — 24:21.

להפועל ראשל"צ הבקיעו: אליעזר ורד 6 (1 במכת־7) זיו קושניר 6; דורון דיין 4; עודד נחמני 3; אריק אקרמן 3, ואיזי רפאלי 2. לדוקאט: יאנאריס 8 (6 ממכות־7) פוליטיס 5 גויפאס 13 לנראקוס 2; סקודרוס 1; פאפאדופולוס 1 ובראקצלוס 1.

שפטו: רוסו ואנגנו מאיטליה בהיכל־הספורט העירוני בראשון לציון.

● שופטי הכדוריד הבינלאומיים, דוד בוקר ואבנר זינגר, הוזמנו שלשום ע"י ההתאחדות האירופית לנהל משחקים באליפות העולם לנשים, דרגה ב', שייערכו בדצמבר בבולגריה.

כדורעף

גביע עוזי לנעמן (בנים) ומעיין (בנות)

קבוצות הכדורעף של נעמן (בנים) ומעיין (בנות) זכו אתמול במפעל לזכרו של עוזי, שנערך במעגן ה־34 בעין־החורש, בהשתתפות מטרות מדורות החינוך של הקיבוץ הארצי.

בין הבנים ניצחה נעמן בגמר את מבואות־עירון — 2:0 (15:6, 15:11); בחצי־הגמר: נעמן — מעיין 2:1; מבואות־עירון — צופית — 2:1.

בין הבנות ניצחה מעיין את מבואות־עירון — 2:1.

גרינבוים התפטר

הטפסק הוותיק שלום גרינבוים התפטר אתמול מהוועדה המקצועית של איגוד הכדורסל בעקבות כשלון הנבחרת לחזור לדרג א'.

במכתב ארוך ששיגר למוכר הוועדה המקצועית מנתח גרינבוים, מנקודת מבטו את הסיבות שגרמו לכשלון.

שים לב

לא נהיה יותר פראיירים!

מה שקרה אתמול בעיתונות הספורט זו שיטת־דגל מוחלטת. שלושת עתוני הבוקר שמרו על ההוראה שלא לדווח על פעילות בספורט. עתוני הצהריים, שכתביהם הם המובים, הרגו מכל הסכם: הם דיווחו על האירועים שלשום. לא רק הפרה גסה אלא פגיעה בעמיתים, בלי להודיע להם.

מי שחשב שאנחנו נהיה הפראיירים טועה מאוד. מאתמול בבוקר לא איכפת לי מהכתבים של אותם עתונים. ברגע שהפרו את כללי הסולידאריות הם הוציאו את עצמם מהכלל. ממני הם לא יקבלו „מטריה".

אם מתקבלת החלטה חייבים לקבל אותה כמות־שהיא. בלי להתחכם. אינני מבין את אלה שהעניקו מידע למרות ההחלטה, על כל הנעשה, תוך עקיפה מבוערת. תוך העדפת אינטרסים כלכליים על עקרונות.

מיום יסוד תא עתונאי־הספורט, שבחודש דצמבר השנה ימלאו לו 40 שנה — ואני הייתי ממייסדיו — לא קרה כדבר הזה. כנראה שהמציאות השתנתה. אין עוד כבוד הדדי. אין יחס חברי. אין הגינות. אין מוסר ואין אתיקה.

החלטתי האישית, ואני מודע לתוצאות, שאני לא אחרים את בית"ר ירושלים בחודש הקרוב. אין לי יותר שפה משותפת עם אלה שמעלו באימון, עם אלה שהתנהגו כ„גנבים בלילה".

קלוז' גמלה לאליצור ב־13 נקודות – ועלתה

מאת אריה גיטליס

אלופת ישראל בכדורסל לנשים, אליצור ת"א, החמיצה אמש הזדמנות לעלות לשלב השני בגביע־אירופה לאלופות בשים, כשנוצחה בסיום מורט־עצבים ע"י אוניברסיטת קלוז' מרומניה ב־11 הפרש — 83:72. הישראליות ניצחו במשחק הראשון, 48 שעות קודם־לכן — 85:93.

הרומניות, שאיבדו במחצית השנייה שלוש כוכבות בחמש עבירות, נהנו בשתי הדקות האחרונות מיציאתן של שלוש שחקניות מצטיינות של אליצור מאותה סיבה, ענת דרייגר, סנדרה מיי וקלנט ברוקר. ואז, כשהישראליות דייקו עד כדי 5 נקודות, הצליחו שחקניות קלוז', המנוסות יותר, לנצל את אובדן העשתונות של שחקניות־הספסל הישראליות, והגדילו את יתרונן עד ל־11 נקודות.

במחצית הראשונה ניכר יתרון לרומניות שהוליכו במחצית ב־9 הפרש — 33:42. לאחר ההפסקה, בדקה ה־28, כבר הגיע יתרון הרומניות ל־40:57. הישראליות התאוששו, הקטינו עד ל־5 נקודות, אולם לא יכלו לעמוד בלחץ.

● לקלוז' קלעו מגדלנה גרייכה 18; דרגוש 16; מיסאלה 13; וירג'יניה 12; מורגית 10; אינדיקו 6; טינורה 4 וקיש 4.
● לאליצור ת"א קלעו ברוקר 19; דרייגור 17; גרוסמן 17; רון 11; מיי 4 וגושן 4.

ערב גדול בקוראץ'

שלוש נציגות ישראל – אליצור נתניה, הפועל חיפה ומכבי חיפה – חלפו מעל המכשול הראשון

כדורסל

ערב גדול היה שלשום לקבוצות הישראליות בגביע־קוראץ' בכדורסל. שלוש הנציגות שלנו חלפו על פני המכשול הראשון והצטרפו להפועל ת"א, שעלתה אוטומטית לסיבוב השני. גם קבוצות מכבי ת"א (גביע־האלופות) והפועל הגליל־העליון (מחזיקות־גביע) עלו לסיבוב הבא, ללא משחקים.

אליצור נתניה חלפה על פני המכשול הגבוה ביותר. קבוצות יוגוסלביות מהוות תמיד אתגר. חניכיו של המאמן צבי שרף השלימו נצחון כפול תוך 24 שעות כשהכניעו גם בגומלין את שיבניק שיבנקה היוגוסלבית, הפעם — 87:102, לאחר ששיבניקה הוליכה במחצית — 44:46.

כתבנו דוד בכר מדווח שוני ברכה, אור גורן וקארל נברסון היו גיבורי הנצחון השני, באותו הפרש נקודות כמו במפגש הראשון — 15. היוגוסלבים ניצלו במחצית הראשונה אדישות של הנתנייתים והוליכו בדקה ה־11 — 31:40. לקראת ההפסקה הצליחו גורן, בסידרת קליעות של 3 נקודות, ונברסון להשוות ל־42:42, אולם היוגוסלבים הוליכו במחצית — 44:46. במחצית השנייה היטיב ברכה לקלוע ובדקה ה־22 עלתה אליצור ליתרון 46:49, שגדל בסיום ל־87:102.

קבוצת הפועל חיפה הפתיעה גם את עצמה באתונה, כאשר החזיקה מעמד בגומלין מול פאנאתינאיקוס ונוצחה ב־7 נקודות בלבד — 69:62 (34:28). זאת לאחר שניצחה במשחק הראשון ב־8 הפרש — 69:77.

חיפה הבליטה את צעיר שחקני הליגה הלאומית, גיא גודס, בן ה־16 וחצי, שקלע 21 נקודות והפליא בסלי 3 נקודות. חבריו, רונאלד יוסטון, קלמטריק וולס, אבנר שם־טוב ורוברט יוברטס, הצליחו להאט את קצב המשחק ולא התרגשו משאגות 3000 הצופים. דקה מהסיום הוליכו היוונים בהפרש של 9 נקודות — 60:69, אך יוסטון קלע סל. כאשר נותרו 22 שניות לסיום נפסקו זריקות־עונשין ליוונים, יואני החטיא את הזריקה הראשונה, יוסטון קטף את הכדור והחיפנים החזיקוהו עד לסיום.

מכבי חיפה המטירה ברוממה ברד של סלים על אבילס ניקוסיה שנכנעה בהפרש־ענק, 80 הפרש — 41:121, לאחר 18:67.

יוסף גלזר מדווח שהמשחק דמה לכדורסל היתולי.

אליצור נתניה – שיבניק, יוגוסלביה 87:102 (46:44)
לאליצור נתניה קלעו: גורן 24 (6 סלי 3); נברסון 21; ברכה 16; וייטמן 16; מלוביק 12; לוקסט 9 ופיר 4.
לשיבניק קלעו: סאריץ' 23; איביצ'ה 16; סלאביצ'ה 15; יבלן 11; יאריץ' 10; פיליפיץ' 8 ופיקו 4.

פאנאתינאיקוס אתונה – הפועל חיפה 62:69 (28:34)
לפאנאתינאיקוס אתונה קלעו: פיין 17; סקרופולוס 13; יואני 12; סארקסיס 10; פסטרו 6; אנדריאקס 3 ופודלאקיס 2.
להפועל חיפה קלעו: גודס 21; יוסטון 14; שם־טוב 12; וולס 9; יוברט 4 וקסקי 2.

מכבי חיפה – אבילס ניקוסיה 41:121 (16:67)
למכבי חיפה קלעו: ביניון 27; שטינהאואר 25; הבר 18; פלאוארס 15; שפע 10; אופיר 9; ברנע 8; פייגלין 6 וגורדון 3.
לאבילס ניקוסיה קלעו: מירלס 12; סבידס 8; פפידאס 5; חארלמארוס 5; כריסטומסוס 4; קריקו 4 ומאקפידיס 3.

נקבעו כל יריבות הקבוצות הישראליות בסיבוב ה־2 באירופה

[illegible]

איראן מזהירה את עיראק: נַכֶּה יעדים כלכליים ותעשייתיים, גם בבגדאד

האיום בעקבות תקיפות של פרבר טהראני ● השוק האירופי מוכן להציע למדינות המפרץ הסכם סחר חופשי

לונדון. — איראן איימה לפתוח בפעולות תגמול נגד עיראק, כולל יעדים בבגדאד הבירה.

סוכנות הידיעות האיראנית ציינה, כי עיראק הגבירה את התקפותיה על "אזורים אזרחיים" באיראן ותקפה יעדים בפרבר של טהראן.

בהודעה נאמר: "החל מהיום, אם יותקף אזור כלכלי, תעשייתי או שכונת מגורים באיראן, יוכו קשה כל היעדים העיראקיים הכלכליים, התעשייתיים או הצבאיים — כולל אלה הנמצאים בבגדאד".

יתר על כן, טהראן הזהירה את האוכלוסיה העיראקית, כי במקרה של המשך ההתקפות העיראקיות, עליה לפנות מיד "אזורים קרובים למיתקנים כלכליים, תעשייתיים וצבאיים".

עיראק הודיעה, כי חיל האויר שלה תקף אתמול אוניה איראנית בצפון המפרץ הפרסי.

דובר צבאי עיראקי אמר, כי המטוסים תקפו "מטרה ימית גדולה" ליד החוף האיראני בשעה 5 לפנות בוקר.

שתי סירות מהירות תקפו לאחר מכן מיכלית הנושאת דגל פאקיסטני בדרום המפרץ הפרסי, לאחר שנכנסה למימי המפרץ דרך מיצר הורמוז.

מיכלית נוספת, הנושאת דגל ליבריה, הותקפה במפרץ הפרסי על־ידי טיל שנורה מסירה מהירה בלתי מזוהה — מסרו מקורות תעשיית הנפט בטוקיו.

האניה "ווסטרן סיטי", במעמס של 236,500 טון, נפגעה בעת ששטה במרחק 50 ק"מ ממסוף היצוא של איראן במיצרי הורמוז, לאחר שטענה נפט גלמי באבו דאבי, מסרו המקורות.

דפנה ורדי, כתבת "על המשמר" מוסרת:

לונדון. — שרי החוץ של השוק האירופי המשותף ידונו בסוף השבוע בשורה של הצעות־החלטה בנושא מדיניות הקהיליה האירופית בקשר למלחמה המתמשכת בין איראן לעיראק.

למרות שתעשיה הפטרוכימית האירופית מתקרבת למצב של הצפה, מוכנות מדינות השוק המשותף להציע למדינות המפרץ הפרסי הסכם סחר חופשי.

משקיפים בבריסל מציינים, כי עמדה זו של מדינות השוק המשותף צפויה לעורר תמיהה הן בישראל והן בארצות הברית, אך הם מדגישים כי מנהיגי הקהיליה האירופית סבורים שמצבם טוב יותר כאשר הם מזדהים עם המדינות הערביות המתונות.

ראשי 12 המדינות מאמינים, כי חשוב להם לבסס קשרים פוליטיים קרובים יותר עם מדינות ערב, למרות שנסיון קודם, בשנת 1979, נכשל בעיקר בשל מחלוקת בין מדינות ערב המתונות והיותר קיצוניות.

הסכם הסחר החופשי המוצע הוא רק אחד מהצעדים שמדינות הקהיליה האירופית מציעות למדינות ערב. השוק האירופי כבר הבטיח לשקול מספר הסכמים עם מרוקו, אשר לאחרונה ביקשה להצטרף כחברה מלאה בקהיליה.

גם היחסים עם סוריה משתפרים בחודשים האחרונים, למרות התנגדותה הנמשכת של בריטניה, וצופים שבזמן הקרוב יוצעו לסוריה מספר הסכמי סיוע של השוק האירופי המשותף.

בפעם הראשונה ראיתי אנשים כה רבים מחייכים כשהם יוצאים מתחבורה ציבורית

אמר מדריך במטרו הקאהירי, אתמול אחרי שהמטרו הראשון במזה"ת יצא, סוף סוף לדרך

קהיר. — המטרו החדש של קהיר, הרכבת התחתית הראשונה באפריקה ובמזה"ת, נפתח אתמול לקהל, ולמרות האגורפוביה, נהנו רוב התושבים מהנסיעה.

אולם, בעיר שבה 12 מיליון תושבים אינם עומדים בתור אם ביכולתם לעקוף אותו, לא היה זה קל לשכנע את הנוסעים להמתין בצורה מסודרת כדי לקנות כרטיסים באשנבים.

מאות נוסעים יצאו חייכניים מתוך תחנת "סאדאת" בכיכר תחריר שבלב קהיר. "זו הפעם הראשונה שראיתי אנשים כה רבים מחייכים כשהם יורדים מכלי תחבורה ציבורי", אמר מדריך לכתבת "רויטר", בשעה שלימד אישה איך להכניס את הכרטיס לשער אוטומטי.

מדריך זה נמנה עם עשרות פקידי רשות ושוטרים שגוייסו כדי לעזור לתושבים מבולבלים איך לנסוע במטרו צפונה או דרומה, דרך העיר הערבית המאוכלסת ביותר.

המטרו, שבבנייתו החלה תשלובת צרפתית ב־1982, נחנך רשמית ביום ראשון שעבר על־ידי ראש ממשלת צרפת ז'אק שיראק והנשיא חוסני מובארק, שהגדיר אותו כהגשמת חלום של תושבי קהיר. המתוסכלים זה שנים רבות מהומות התחבורה המפחידה בעיר.

החלק הראשון של המטרו, שנפתח עתה, עלה כ־370 מיליון דולר. בהמשך מתוכננים קווים נוספים.

נראה כי מבחינה טכנית פעל המטרו כהלכה. הרכבות נסעו, מעלות השחר, דרך קטע תת־קרקעי באורך של 4.5 ק"מ, מדי 4 דקות, ועצרו בתחנות יפות ומקושטות.

לא הכל היה מושלם. הדלתות נשארו לעתים פתוחות, בשעה שהרכבת נסעה אולם היה מקום לכולם בשעות העומס של הבוקר והנוסעים לא נאלצו להאבק על מושבים, או אפילו על מקומות עמידה, כמקובל באוטובוסים של קהיר.

פקיד אמר: "בעבר נסעתי שעה וחצי למקום עבודתי. היום נדרשת לי רק מחצית השעה במטרו".

(עיר ועי"צ)

צבא הפיליפינים שבה מפקד גרילה קומוניסטית

מאנילה. — הצבא הפיליפיני הודיע אתמול, כי לכד מנהיג חשוב של המורדים הקומוניסטיים, בארטולה קיסון, מפקד "צבא העם החדש" במרכז לוסון, שמצפון למאנילה.

הרמטכ"ל פידל ראמוס מסר, כי קיסון נלכד במהלך התנגשות עם כוחות הביטחון מצפון־מערב לבירה.

נראה כי קיסון הוא המנהיג הקומוניסטי החשוב ביותר שנתפס על ידי השלטונות, מאז נעצר רודולפו סאלאס לפני שנה.

(עיר, עי"צ)

מצוד צרפתי גדול אחרי ארגון המחתרת באסקי „אטה"

מאת ארגון ימה, כתב „על המשמר" בצרפת

פריס. — כוחות הבטחון הצרפתיים מנהיתים מהלומה על ארגון אטה הבסקי בגל מעצרים וגילוי של מחבואי נשק ברדרום־מערב צרפת.

ציד הבאסקים מתנהל באמצעות מסוקים. מדי לילה נעצרים אנשי תאים של הארגון.

הצרפתים החליטו לחסל ארגון זה. שוטרים צרפתים הפתיעו את מספר 2 של אטה בפריצה עם שחר אל בית בכפר קטן שבחבל הבסקים הצרפתי. סנטיאגו סרטולה, המכונה "פטרוס", הוצא מתוך מיטתו ונכבל. לא היה סיפק בידו לשלוף את אקדחו. מייחסים לו תכנון וניהול פעולות טרור כמדריד.

לילה לאחר מכן עצרה המשטרה 11 מחבלים באסקים שהכינו התנקשויות. בסיס לוגיסטי גדול של אטה נתגלה בחניון.

מזה 10 שנים פעלו הטרוריסטים הבסקים ללא הפרעה מצרפת כבסיס יציאה. השלטונות הצרפתים עצמו עיניים כל עוד לא ביצעו פעולות בצרפת.

ואולם, הממשלה הימנית עצרה וגרשה לידי הספרדים פעילים באסקים, מדרגה שניה.

עוד מיכאל חי

מיכאל גורבאצ'וב ורעייתו, כאיסה נראים כן ברציף הנמל מורמונסק. ברקע — שוברת הקרח האטומית "רוסיה". גורבאצ'וב הציע אתמול להגיע להסכם פירוז ע"י נאט"ו ביחס לים הבלטי והים הצפוני (צילום: אי.פי)

צוותא לתרבות מתקדמת

אבן גבירול 30 ת"א. טל: 250156/7

הקופה פתוחה: 11.00–13.00, 19.00–16.00

מבצע מיוחד של צוותא

3 מופעים במחיר של 2

ניתן לבחור 3 הצגות מתוך המופעים הבאים:

★ רכוש נטוש ★ קידוש ★ פולה ★ תאופסימיסט ★ הזמן הצהוב ★ נורית גלרון ★ באלדי אוליור ואהרולה קמינסקי ★ הקריירסט ★ לונדון קורא שירה ★ ג'וני שב משדה הקרב ★ במטבח. אדם אינו ציפור ★ מי רצח את פינוקיו? ★ שחרית 11:11 ★ מועדון הווידאו בצוותא.

פרטים בטלפון 250156/7

תיאטרון

"ג'וני שב משדה הקרב" – יום א' 4.10 ב־20.30

"סולה" – יום ב' 5.10 ב־20.30

"רכוש נטוש" – יום ג' 6.10 ב־20.30

"הקרייריסט" – קומדיה מאת יורם גל. בביומי דורית ירושלמי עם: אבנר משה ובהט קלצ'י. יום ד' 7.10 ב־21.30

בידור

"לונדון קורא שירה" – יום ד' 7.10 ב־23.00

באלדי אוליור אהרולה קמינסקי – "מפגש" ה' 8.10 ב־21.00

בצוותא מוצגת תערוכת צילום של מישל פיקון

צוותא – מכון צוותא לתרבות מתקדמת בישראל

מדרשת רופין

מודיעה:

ביום ב' 5.10.87 יתקיים יום עיון באולם המוזיאון במדרשה

הנושא:

אלטרנטיבות ליציאה מן המשבר הכלכלי והחברתי של התנועה הקיבוצית

יום העיון יתחיל בשעה 9.00.

דמי השתתפות — 40. ש"ח

פרטים נוספים – נא להתקשר לטלפון 053-688949

לאנשי התנועה הקיבוצית, לצה"ל ולכל בית ישראל

ברכותינו לשלום, לשגשוג ופיתוח הארץ

בפרוס שנת תשמ"ח

חליפה אורי ואהרון בע"מ

● ייצור צבעים סינתטיים לתעשיה

● חידוש חביות

ת.ד. 882 אשדוד, טל' 533337, 521580, 08-531759

להמשביר המרכזי

התנועה הקיבוצית

לצבא הגנה לישראל

ולכל בית ישראל

ברכת שנה טובה ומבורכת

Gali®

קבוצת מפעלי גלי

ייצור ושיווק הנעלה ואופנה

לקיבוצי השומר הצעיר, מוסדותיו ומפעליו

ברכת שנה טובה ומבורכת

הרץ פינגולד ובנו בע"מ

ריפוד מכוניות אומנותי

המשלב בריאות ונוחיות

בניהולו של משה פינגולד

תל־אביב, החרוץ 1 (ליד דינומוטור), טלפון: 339588

18 שנות מאסר לדני כץ על מעשי אונס ונסיונות לאונס

בית־המשפט המחוזי בתל־אביב גזר אתמול 18 שנות מאסר בפועל על איש שירותי הבמה דניאל כץ, שהורשע במעשי אונס בנסיבות מחמירות.

דני כץ הורשע בשני מעשי אונס ושלושה נסיונות לאונס, כאשר בכל אחד מהמקרים הוא נעזר באיומי־סכין, ובאחד המקרים אף פצע את אחד מקורבנותיו. הוא ביצע את מעלליו בעיקר באיזור רמת־אביב בשנים 1983־1986. נוסף לכך הורשע כץ בפריצה לדירה וגניבה ממנה ושימוש בסם מריחואנה.

היעדר הספונטניות והתכנון המוקדם שבמעשים שחזרו על עצמם מספר פעמים ואי־הבעת חרטה מפי הנאשם — היו שיקולים מכריעים בחומרת העונש.

דני כץ נהג לעקוב אחרי הקורבן בשעות הלילה המאוחרות, בדרך כלל כשחזר עם הטנדר שלו מעבודתו כאיש במה, לאחר סיום הצגות תיאטרון במקומות שונים בארץ. הוא היה ממתין בחשך בפתח חדרי המדרגות לצעירה שעקב אחרי תנועותיה קודם לכן ומתנפל עליה באיומי סכין. אז היה מוביל את הצעירה או האשה לגן־ילדים ברמת־אביב, שם ביצע את מעשיו.

שני מקרי האונס בהם הורשע בוצעו האחד בדצמבר 1983 והשני בינואר 1984. שלושת הנסיונות היו: במרס 1983, כאשר אור שנדלק לפתע בחדר המדרגות הבריח את הנאשם, בנובמבר 1985 כאשר כץ נבהל משכן שפתח לפתע תריס ובָרַח, וביולי 1986, כאשר הנאשם לא הגיע לזיקפה מינית ונסיון האונס נכשל.

סובל מבעיות נפשיות

התובע, עו"ד אברום טל, דרש למצות את הדין עם דני כץ, בהדגישו את חומרת העבירות שחזרו על עצמן והנזק שהן גרמו לקורבנות.

הסניגור, עו"ד מנחם רובינשטיין, ביקש להקל עם הנאשם. הוא הגיש לבית המשפט חוות דעת פסיכיאטרית הקובעת, שהנאשם סובל מבעיות נפשיות חמורות אשר הוליכו אותו לביצוע המעשים שיוחסו לו.

בית־המשפט בהרכב הנשיאה חנה אבנור והשופטים ישראל גלעדי וצבי הכהן קבעו, שלמרות חוות הדעת הפסיכיאטרית, אין חילוקי דעות באשר לעובדה שדני כץ אחראי למעשיו ואינו חולה נפש. "איננו סבורים שחוות הדעת הפסיכיאטרית משנה לגבי השיקולים שלפנינו בקשר למתן גזר־הדין", קבע בית־המשפט בציינו תקדים שקבע, כי אם נאשם מופרע וסובל בנפשו — אין זה מוריד מאחריותו הפלילית.

בגזר הדין צויין עוד, שהנאשם לא ביצע מעשה חד־פעמי אלא שורת מעשים, כולם בנסיבות מחמירות ובדרך דומה, שהפכו כמעט לדרך חייו בשנים האחרונות. הם לא ארעו באורח ספונטני, הנאשם עקב אחר הקורבנות וביצע זממו כאשר עלה על עקבותיה של אשה או נערה בשעת לילה מאוחרת, תוך גרימת טראומה נוראה לקורבנות.

בהתחשב בכל השיקולים האלה גזר עליו בית־המשפט המחוזי בתל־אביב עונש מאסר של 18 שנים.

(עתי"ם)

מאסר לקצין דרוזי מצטיין על החזקת נשק ורכוש צבאי

בית־הדין הצבאי במחוז צפון הקל בדינו של קצין דרוזי בכיר, לוחם נועז ללא חת שהורשע באחזקת מיצבור נשק, תחמושת ורכוש צבאי אחר בביתו.

הקצין בדרגת רב־סרן הובא לדין בפני הרכב בראשותו של השופט סגן־אלוף (מיל') אביגדור מישאלי, בעקבות חיפוש שערכה המשטרה הצבאית החוקרת בביתו של אחד מכפרי הדרוזים שעל הכרמל.

בחיפוש התגלו רובה סער אמ. 16, רימון רסס צה"לי, רימון עשן, מטול לטיל לאו 10 מחסניות ומאות כדורים, חגור, סרבלים חסיני אש ורכוש צבאי אחר. הקצין הורשע ע"י בית־הדין בהוצאת רכוש זה מרשות צה"ל ובהתנהגות שאינה הולמת קצין צה"ל.

מספר חטיבה העיד בבית־המשפט, כי הנאשם הוא חייל בכל רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו, קצין מעולה שמילא תפקידים במסירות והקרבה מעל ומעבר למתחייב. הנאשם, אמר המח"ט, שימש דוגמה ומופת לחייליו ואף סיכן לא אחת את חייו במילוי תפקידו.

בית־הדין החליט שלא למצות את הדין עם הנאשם, לאור עברו כלוחם, וגזר עליו 12 חודשי מאסר, מהם 61 ימי מאסר בפועל והיתר על תנאי למשך שנתיים וכן הורדה לדרגת סגן. הקצין, אשר שהה במעצר מאז נחשפה הפרשה משך 61 יום, שוחרר מהכלא עם מתן גזר־הדין. (עתי"ם)

שופט מתריע על הידרדרות נוער לפשע עקב שינוי מדיניות צה"ל

נשיא בתי־המשפט לנוער, השופט אהרון מלמד, מתריע על כך שנוער במצוקה מתדרדר לעולם הפשע ומהווה סכנה לציבור, זאת בעקבות שינוי שחל בשנה האחרונה במדיניות צה"ל בנושא גיוס נוער זה לצבא.

השופט מלמד הורה להעביר תיקי החלטתו לידיעת ראש הממשלה יצחק שמיר ומ"מ שר החוץ שמעון פרס, לשר־הבטחון, לרמטכ"ל, לנשיא בית־המשפט העליון ולגורמים אחרים בצה"ל ובשירות המיבחן לנוער.

בפני השופט הובאו בימים האחרונים לדיון מספר צעירים באשמות שונות. דיון בתיקיהם חזר וחשף בפני בית־המשפט את מצוקתם של נערים אלה, שהדרך היחידה לחלצם מעולם הפשע היה בגיוסם לצבא.

השופט אהרון מלמד ציין בהחלטתו, כי במשך שנים רבות היווה צה"ל כלי חשוב ביותר להצלת צעירים מהידרדרות לעבריינות. הגדנ"ע, סרנאות צה"ל, אנשי "חוות השומר", קציני חינוך, קבנ"ים ואחרים עשו מלאכת קודש וקלטו אלפי נערים בעלי עבר פלילי. השופט ציין, כי חלק מצעירים אלה נכשל, למרות המאמצים לשיקומם במסגרת הצבא, אך רבים הפכו לאזרחים מועילים בחברה.

(עתי"ם)

גידול מפתיע במילווה קצר מועד

מאת אלחנן הורוביץ, כתב "על המשמר"

אתמול נפתח המסחר במניות בשערים משתנים במגמת עליה בשלב הראשון, שכבר בשלב השני נהפכה למגמת ירידה. בתום יום המסחר נקבע, שערך השוק של

גלגלי הבורסה

כל המניות החופשיות ירד ב־1.1% ובסיכום השבועי — ב־2.4%.

הביקושים למניות החופשיות הסתכמו אתמול ב־1.5 מיליון ש"ח, בעוד שההיצעים בהן עלו ל־6.6 מיליון ש"ח. לעומתן עלו הביקושים למניות ההסדר ל־1.6 מיליון ש"ח, בעוד שההיצעים בהן הסתכמו ב־945 אלף ש"ח בלבד. בערך השוק של מניות ההסדר לא חל אתמול שום שינוי, אולם בסיכום השבועי עלה ב־1.37% המחזורים במניות היו קטנים יחסית, בעוד שחל גידול מפתיע במחזור במילווה קצר מועד.

איגרות החוב הצמודות למדד עלו אתמול ב־0.07% בממוצע, בעוד שערך השוק של הצמודות למט"ח ירד ברבע אחוז. מתחילת השנה עלו הצמודות למט"ח ב־22%, בעוד שערך השוק של הצמודות למדד עלה ב־19%.

במילווה קצר מועד נעו אתמול התשואות השנתיות בין 14.35% ל־14.95%, תוך מחזור של 34.9 מיליון ש"ח. המחזור במק"מ היה אתמול פי־שניים גדול יותר מאשר המחזורים בשוק המניות ובשוק איגרות החוב גם יחד. הביקושים הגדולים למק"מ מוסברים בתשואותיהן השנתיות הגבוהות, שהגיעו שלשום ל־15%.

שערי מטבע־חוץ בנק הפועלים — 1.10.87

		בנקנוטים		העברות והמחאות		שערים
	יחידה	קנית	מכירה	קנית	מכירה	יציגים
של מטבעות	1	—	—	1.6660	1.6868	1.6769
דולר אמריקני	1	1.56	1.64	1.5970	1.6170	1.6079
מרק גרמני	1	0.85	0.89	0.8668	0.8776	0.8717
לירה סטרלינג	1	2.54	2.66	2.5896	2.6219	2.6283
פרנק צרפתי	1	0.25	0.27	0.2604	0.2637	0.2619
ין יפאני	100	1.07	1.12	1.0890	1.1026	1.0950
גילדן הולנדי	1	0.75	0.79	0.7696	0.7792	0.7748
פרנק שוויצרי	1	1.02	1.07	1.0411	1.0541	1.0471
כתר שבדי	1	0.24	0.25	0.2475	0.2506	0.2490
כתר נורווגי	1	0.23	0.24	0.2371	0.2401	0.2386
כתר דני	1	0.22	0.23	0.2256	0.2284	0.2269
מרק פיני	1	0.35	0.37	0.3605	0.3650	0.3630
דולר קנדי	1	1.20	1.26	1.2221	1.2373	1.2295
דולר אוסטרלי	1	1.10	1.18	1.1354	1.1496	1.1433
ראנד דרום אפריקני	1	0.46	0.78	0.7660	0.7756	0.7712
פרנק בלגי	10	0.40	0.43	0.4173	0.4225	0.4201
שילינג אוסטרי	10	1.21	1.27	1.2294	1.2448	1.2376
לירה איטלקית	1,000	1.18	1.25	1.2021	1.2171	1.2084

פמה — חברה להשקעות ונכסים בע"מ

ניתנת בזה הודעה, כי האסיפה הכללית השנתית־הרגילה של בעלי המניות תתקיים אי"ה ביום ששי כ"ג תשרי תשמ"ח (16.10.1987) בשעה 10.00 במשרדי החברה, נחלת בנימין 75, תל־אביב.

על סדר היום:

א. אישור דו"ח המנהלים

ב. אישור הדו"חות הכספיים ליום 31.12.1986

ג. בחירת מנהלים

ד. מנוי רואי חשבון

ה. שונות

אם תוך חצי שעה מהמועד שנקבע לתחילת האסיפה הנ"ל לא יהיה מנין חוקי, תדחה האסיפה בשבוע ותתקיים ביום ששי ל' תשרי תשמ"ח (23.10.1987) באותו מקום ובאותה שעה, במספר משתתפים כקבוע בתקנות.

כל בעל מניות רשאי להצביע אישית או ע"י בא כח באמצעות יפוי כח אשר יש להפקיד במשרד הרשום של החברה לפחות 48 שעות לפני מועד האסיפה.

הדין וחשבון הכספי ליום 31.12.1986 מורסם ברבים וניתן לעיין בו בכל יום בשעות העבודה הרגילות במשרדה של החברה ברחוב נחלת בנימין 75, תל־אביב.

מועצת המנהלים

חוק התכנון והבניה תשכ"ה־1965

הועדה המקומית לתכנון ולבניה

תל־אביב—יפו

הודעה לפי סעיף 149 לחוק התכנון והבניה תשכ"ה־1965

הרינו מודיעים בזאת כי הוגשה לועדה המקומית לתכנון ולבניה תל־אביב־יפו בקשה ליתן אשור להקלה לתוספת לאחוזי בניין 6% ברחוב רב ממורז'יץ מס' 17 גוש 7047 חלקה 127.

תיק בנין 058־8/8074

בקשה מס' 870898

בעל קרקע או בניין או המחזיק בהם שיש לו התנגדות להוצאת היתר/אשור הנ"ל במקום זה רשאי להגיש לועדה המקומית לתכנון ולבניה תל־אביב־יפו, שד' בן גוריון 68, את התנגדותו המנומקת ולציין כתובתו המדוייקת וטלפון.

התנגדויות תתקבלנה במשך 14 יום מתאריך פרסום מודעה זו והתובאנה לדיון בפני הועדה הנ"ל.

י. בססי, סגן ראש העיריה

יו"ר הועדה המקומית לתכנון ולבניה — תל־אביב־יפו

בפלילים

מואשם ברצח אדם שגופתו לא נמצאה

מאת שלי יחימוביץ, כתבת "על המשמר"

בפעם השנייה בתולדות המדינה הוגש אתמול לבית־המשפט המחוזי בבאר־שבע כתב־אישום על רצח למרות שגופת הנרצח לא נמצאה.

פרקליטות מחוז הדרום הגישה אתמול כתב־אישום נגד יעקב אמסלם בן 29 מנתיבות, בו הוא מואשם ברצח האסיר מסעוד אוחיון שנעלם לפני כתשעה חודשים בצאתו לחופשה מכלא שאטה.

גופתו של אוחיון טרם נמצאה אך הגשת כתב האישום התאפשרה בעקבות הסכם שחתמה המשטרה עם יורם בדאבו בן 26 מנתיבות, אשר ישמש כעד מדינה.

בכתב־האישום נאמר, כי ב־19 בדצמבר 1986 בשעות הלילה רצח אמסלם את אוחיון בחצר בית־הספר "נתיב אליהו" בנתיבות, כנקמה על שור שביצע אוחיון בביתו.

אסיר נדקר בכלא באר־שבע

מאת שלי יחימוביץ, כתבת "על המשמר"

אסיר נדקר אתמול באגף 6 שבכלא באר־שבע ואושפז במצב בינוני בביה"ח "סורוקה".

האסיר, בן 25, שפוט לשנת מאסר בגין תקיפה.

אתמול בשעה 11 בבוקר הבחין הסוהר מיכאל ארביב בהתגודדות במסדרון האגף. הוא ניגש למקום והאסירים התפזרו במהירות. אחד האסירים צעד לעבר הסוהר ובמחצית הדרך התמוטט ונפל ארצה כשהוא שותת דם.

כוח סוהרים הוזעק למקום והפצוע הועבר לבית־החולים "סורוקה".

דובר שירות בתי־הסוהר, שמעון מלכה, אמר, כי עדיין לא ברור מה היו המניעים לדקירה.

נער חשוד בדקירת חברו באילת

מאת בצלאל רובין, כתב "על המשמר"

נער בן 16 מאילת, החשוד בדקירת חברו בן ה־18, נעצר אתמול בבית־המשפט באילת לתשעה ימים.

החשוד טען, שהוא נעץ את הסכין בחברו מתוך הגנה עצמית.

המקרה אירע ביום שלישי אחה"צ, כאשר ארבעה צעירים, עבריינים המוכרים למשטרה, הגיעו לביתו של חברם וביקשו ממנו לצאת עימם. ברחבת החנייה שלפני הבית שלף אחד מהם סכין ודקר אותו כמה פעמים. אחת הדקירות חתכה את הסרעפת ופגעה בלב. הפצוע הועבר במצב קשה, ללא הכרה ועם דופק נמוך למרכז הרפואי "יוספטל", שם נותח. ד"ר ריפין שערך לצעיר ניתוח שהצליח לאחות את החתכים ובכך הציל את חייו.

הדוקר וחבריו נעצרו ובחקירתם התברר כי חשדו בצעיר שהוא עומד להלשין עליהם למשטרה.

אח בבית־חולים חשוד באונס חולת נפש

אח בבית־חולים, החשוד באונס צעירה חולת נפש, נעצר אתמול בבית־משפט השלום בחיפה ל־8 ימי לחקירה.

בא־כוח המשטרה טען בבית־המשפט, כי החשוד תקף בשעת לילה צעירה שאושפזה בבית־החולים ואנס אותה בעת שזו היתה תחת השפעת כדורי שינה.

נשיא בית־המשפט, השופט רם סכיר, ציין, כי לא קל לבית־המשפט להחליט במקרה זה, מאחר שהמתלוננת היא חולת נפש. אך יחד עם זאת, נוכח העובדה שהחשוד הוא אח בבית־חולים — חייבת להיערך חקירה ממצה ללא הפרעה. (עתי"ם)

אב ובנו חשודים בזיוף מבחני נהיגה

מאת קובי מנדל, כתב "על המשמר"

מוחמד באלי בן 64 מסכנין ובנו מואר בן 29, שהועסקו כשומרים במשרד הרישוי במפרץ חיפה, נעצרו אתמול בבית־משפט השלום בחיפה לשישה ולארבעה ימים כחשודים בגניבת חותמות משרד הרישוי ובזיוף מבחני תיאוריה.

נציג המשטרה טען בבית־המשפט, כי במהלך השנה האחרונה גנבו האב ובנו חותמות של משרד הרישוי וזייפו מבחני תיאוריה לאנשים שביקשו רשיונות נהיגה תמורת סכומי כסף שונים.

השופט רם סכיר האריך את מעצרו של האב בשישה ימים ואת מעצרו של הבן בארבעה ימים.

למאיר גלמן ובני משפחתו

משתתפים בצערכם

על מות

האם

חבריך במדור הגרעינים ובמחלקה לחברה

על מותו של

אבא קובנר

הלוחם, איש הרוח והמדריך

מיבניגמאת ראשם

קיני השומר הצעיר באירופה

והחוגים לציונות מתקדמת — מפ"ם באירופה